

Tampereen yliopisto

Innostamista arjessa

Ammatillisten oppilaitosten kuraattorien työn tarkastelua

sosiokulttuurisena innostamisena

Tampereen yliopisto
Kasvatustieteiden yksikkö
Kasvatustieteiden laitos
Pro gradu -tutkielma
Kasvatustiede
Toukokuu 2011
Johanna Hongisto

Tampereen yliopisto

Kasvatustieteiden laitos

HONGISTO, JOHANNA: Innostamista arjessa – Ammatillisten oppilaitosten kuraattorien työn tarkastelua sosiokulttuurisena innostamisena

Pro gradu -tutkielma, 68 s.

Kasvatustiede

Toukokuu 2011

TIIVISTELMÄ

Tutkielman tarkoituksena on tarkastella sosiokulttuurista innostamista käytännön toimintana. Tutkimuskohteena on ammatillisten oppilaitosten kuraattorien työ oppilaitosten arjessa. Kuraattorien toimintaa innostamisena ei ole aikaisemmin tarkemmin tutkittu eikä heidän toiminta suunnitellusti perustu innostamisen periaatteille. Viitteitä kuraattorien työn sisällön ja toimintatapojen yhteneväisyydestä innostamisen kanssa kuitenkin löytyy aiemmista tutkimuksista. Innostamista on aiemmin sovellettu paljon erilaisissa projekteissa ja hankkeissa, mutta vähemmän jo olemassa olevaan ”todelliseen” maailmaan ja sen juurtuneihin käytäntöihin, joita tässä tutkimuksessa pyritään tutkailemaan toisesta, jossain määrin uudesta ja innovatiivisesta näkökulmasta, sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Kuraattorien toimintaa on myös tutkittu vähemmän kasvatustieteellisestä tai sosiaalipedagogisesta näkökulmasta, joita tämä tutkimus edustaa. Tutkimusongelmaksi muodostui kysymys, minkälaisia sosiokulttuurisen innostamisen elementtejä ja piirteitä kuraattorin työssä esiintyy?

Narratiivinen tutkimusote painottuu kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Aineisto koostuu kerronnallisen haastattelun metodein kerätystä kuraattorien oman työn kuvauksista ja lyhyistä esimerkinomaisista tarinoista ja kokemuksista. Haastattelut toteutettiin kahdessa eri ammatillisessa oppilaitoksessa, joiden piirissä toimii useampi kuraattori. Aineiston analysoinnissakin narratiivisuus tulee esille ideaalisena kuvauksena kuraattorien työstä innostamisena. Analysointia toteutettiin myös ryhmittelemällä aineistosta esiin tulleita asioita sosiokulttuurisen innostamisen teorioista nousseiden eri näkökulmien ja ulottuvuuksien perusteella.

Tutkimus osoittaa, että kuraattorien työstä löytyy paljon elementtejä ja piirteitä, joita voidaan liittää sosiokulttuuriseen innostamiseen. Toisaalta työstä voidaan löytää myös joitakin epäkohtia, jotka eivät tue tätä oletusta. Mahdollisuudet kuitenkin työn toteuttamiseen innostamisena on jo olemassa. Tutkimuksen tavoitteena onkin antaa haastateltavien äänille mahdollisuus kertoa kuraattorien työn merkityksestä sekä tutkijana vakuuttaa innostamisen mahdollisuutta ja merkityksellisyyttä arjen työssä.

Asiasanat: sosiokulttuurinen innostaminen, ammatillinen koulutus, kuraattori, narratiivinen tutkimus, kerronnallinen haastattelu

Sisällysluettelo

1. Johdanto	4
2. Opiskelijahuolto ja kuraattorien toiminta ammatillisissa oppilaitoksissa	7
3. Sosiokulttuurinen innostaminen	11
3.1. Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen	11
3.2. Innostamisen tavoitteet ja kolme avainkäsitettä	13
3.3. Innostamisen kolme ulottuvuutta	13
3.4. Persoonien kohtaaminen	15
3.5. Innostaminen kollektiivisena tehtävänä	16
3.6. Kuraattorien työ sosiokulttuurisena innostamisena	16
4. Kerronnallinen haastattelu narratiivisessa tutkimuksessa	19
5. Haastattelujen kulku ja tutkimusongelma	26
6. Tutkimuksen analysointi: ideaalinen kuvaus ja ryhmittely	29
6.1. Narratiivisen tutkimuksen analysointi	29
6.2. Aineiston ryhmittely	32
6.3. Ideaalinen kuvaus kuraattorin toiminnasta innostajana	33
6.4. Ryhmien tarkastelua	37
6.4.1. Taustatiedot ja -huomiot	38
6.4.2. Innostamisen kolme avainkäsitettä	40
6.4.3. Innostamisen kolme ulottuvuutta	41
6.4.4. Persoonien kohtaaminen	47
6.4.5. Innostamisen kollektiiviset tehtävät	53
7. Tutkimuksen luotettavuus	59
8. Ideaalisen kuvauksen vastaus todellisuudesta	61
LÄHTEET	65

1. Johdanto

”Liikkeen lähtökohta on ihmisissä itsessään” toteaa Paulo Freire (2005, 91), joka uskoo ihmisiin ja heidän omaan voimaansa ja mahdollisuuteensa olla täydemmin ihminen. Freiren innoittamana lähdin tekemään tätä tutkimusta, jossa yhdistyy niin kasvatustieteellinen kuin sosiaalipedagoginen ajattelu ja kiinnostus ihmisten toimintaan, kasvuun ja kehitykseen. Karkeasti eroteltuna kasvatustieteellistä näkemystä edustaa etenkin usko kriittiseen kasvatukseen, tiedostamiseen ja muutokseen sekä niiden kautta koulutuksen, ja tässä tutkimuksessa ammatillisen koulutuksen tarkastelu. Sosiaalipedagogiikka edustavat sosiokulttuurisen innostamisen teorit ja niiden kautta kuraattorien työn tarkastelu. Innostaminen käsitteenä on vielä Suomessa monille lähes tuntematon. Tällä tutkimuksella halusinkin nostaa sen esille, ja osoittaa sen merkitystä ja mahdollisuuksia arjen työssä ja toiminnassa. Esimerkkinä ja tutkimuskohteena ovat ammatillisen koulutuksen kuraattorit, heidän työnsä ja toimintansa oppilaitosten arjessa.

Tämä tutkielman keskiössä on ammatillinen koulutus, joka yhdessä lukion kanssa muodostaa toisen asteen koulutuksen (Rantanen & Vehviläinen 2007, 11). Etenkin Suomessa, mutta myös muualla maailmassa nähdään tärkeänä, että jokainen ihminen suorittaisi peruskoulun lisäksi vähintään ammatillisen perustutkinnon, jotta voisi olla yhteiskunnan täysivaltainen jäsen, saada työpaikan ja yleisesti tarvittavan ja arvostettavan sosiaalisen aseman. Laissa ammatillisen koulutuksen tavoitteet on kirjattu seuraavasti:

”Ammatillisen peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille ammattitaidon saavuttamiseksi tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä valmiuksia itsenäisen ammatin harjoittamiseen. Koulutuksen tavoitteena on lisäksi tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintojen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja sekä tukea elinikäistä oppimista.” (Laki 630/1998.)

Ammatillisen koulutuksen arvostus on pitkään ollut heikkoa, joka Rantasen ja Vehviläisen (2007, 22) mielestä on paradoksaalista, koska ammattiosaajia ja käsillä tekemistä arvostetaan ehkä paikoin jopa enemmän kuin teoreettista kouluväisäutä. Käytännön osaamisen he näkevät sinänsä olevan arvoaan, mutta siihen johtavan koulutuksen arvostuksen parantamisessa olisi parantamisen varaa. Arvostusta on yleisesti pyritty nostamaan muun muassa sillä, että lukio ei ole enää ainoa väylä jatkokoulutuskelpoisuuden saamiseksi. (mt. 22–23.) Arvostuksen lisäksi ammatillisen koulutuksen osalta on

entistä enemmän alettu kiinnittää huomiota opiskelijoiden hyvinvoinnin lisäämiseen (ks. Väyrynen ym. 2009).

Ammatillisessa koulutuksessa keskeyttämiin ja koulutukselliseen syrjäytymiseen on viime vuosina puututtu ahkerasti ja erilaisin rahoituksin ja projektein pyritty sen vähentämiseen, samalla, kun koulutuksen tehokkuutta ja tuloksellisuutta korostetaan. Tavoitteena on, että kaikki nuoret suorittaisivat toisella asteella kolmevuotisen jatkokoulutuskelpoisen tutkinnon ja siirtyisivät sen jälkeen työelämään tai jatkokoulutukseen. (Rantanen & Vehviläinen 2007, 7.) Opintojen keskeyttämisen syitä voi olla monia, eivätkä kaikki aina ole negatiivisia keskeytyksiä, mikäli keskeytys johtuu esimerkiksi opiskelu- alan tai oppilaitoksen vaihtamisesta. Kaikkia keskeytyksiä voidaan vähentää sekä opintojen sujuvuutta lisätä muun muassa panostamalla opetuksen laatuun ja joustavuuteen, opinto-ohjaukseen ja muihin opetuksen tukipalveluihin, joihin kuraattorien palvelut olennaisesti sisältyvät. (Rantanen & Vehviläinen 2007, 26–31.) Rantanen ja Vehviläinen (2007, 57) toteavat tutkimuksessaan, että opiskelija- huollon tehtävänä on huolehtia opiskelijoiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista. Opiskelijahuolto on lisäksi usein ennalta ehkäisevää tai elämäntaitoja lisäävää toimintaa. Opiskelijoiden hyvinvoinnista huolehtimisella parannetaan myös opintojen sujuvuutta. (mt. 57.)

Miten edistää hyvinvointia, parantaa elämäläätua ja tukea ihmisten kasvua ja kehitystä itsenäisiksi, hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi? Tämä on kysymys, johon vastausta olen itse hakenut sosiaalipe- dagogiikasta ja erityisesti sosiokulttuurisesta innostamisesta. Tämän tutkielman ideana onkin yhdistää innostamisen filosofiaa ja peruseriaatteita ja ulottuvuuksia ammatillisen koulutuksen kentälle, ja eri- tyisesti kuraattorien toimintaan, sekä tuoda esille innostamisen merkitystä, ja tällä kertaa ammatillisen koulutuksen piirissä, mahdollisuutena kehittää ja toteuttaa opiskelijahuoltoa. Innostaminen toiminta- na kattaa muun muassa pedagogisen eli kasvatuksellisen, sekä sosiaalisen ja kulttuurillisen ulottuvuu- den, jotka sosiaalikulttuurisen innostamisen mukaan tulisi huomioida innostamisen käytännössä (ks. esim. Kurki 2006b), ja jotka tuon nyt yhtenä näkökulmana mukaan myös ammatilliseen koulutukseen ja sen opetuksen tukitoimintoihin. Pirttiniemen (2009,44) mukaan juuri hyvällä yhteishengellä ja miellyttävillä opiskelukokemuksilla on yhteyttä opiskelujen sujumiseen sekä keskeyttämisten vähe- nemiseen. Kasvatuksellisen ulottuvuuden rinnalla siten sosiaalisen ja kulttuurisenkin ulottuvuuden merkitys on huomattava. Innostamisen kautta haluan tuoda esille myös opiskelijan kohtaamisen tär- keyttä ja merkityksellisyyttä, joka on olennainen osa innostamista kuin myös kuraattorien toimintaa. Sosiokulttuurista innostamista ja sen avain käsitteitä ja ulottuvuuksia sekä muita huomioitavia näkö- kulmia avaan enemmän luvussa 3.

Viitteitä siitä, että kuraattorien työtä voisi kuvata sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta, löytyy jonkin verran aiemmista tutkimuksista (ks. esim. Kurki 2006b). Tutkimusongelmaksi muodostui täten kysymys siitä, *minkälaisia sosiokulttuurisen innostamisen elementtejä ja piirteitä kuraattorin työssä esiintyy?* Tutkimusongelma täydentyi vielä tutkimuksen edetessä erottelemalla muun muassa sosiokulttuurisen innostamisen avainkäsitteitä, ulottuvuuksia ja kollektiivisia tehtäviä. Luvussa 5 esittelen tutkimusongelman lisäksi aineiston hankintaa, jonka suoritin kerronnallisen haastattelun metodein kahden eri ammatillisen oppilaitoksen kuraattoreita haastatteleamalla.

Tutkimuksessa painottuu narratiivinen näkökulma koko tutkimuksen ajan, tosin väljemmän määrittelyn mukaisesti. Narratiivisuudella tarkoitan enemmän kerronnallisuutta kuin joukkoja kertomuksia, jotka sisältäisivät juonellisen tarinan, kausaalisesti ja kronologisesti etenevän ja lopputulokseen päättyvän tarinan. Narratiivisuus vaikuttaa taustalla ajatuksena kerronnallisuudesta konstruktivistisena tiedon rakentajana sekä kertomusten juonellisuutta tärkeämpää ovat kertomusten ja kuvausten kokemuksellisuus ja muutos. Luvussa 4 esittelen narratiivista tutkimusta sekä kerronnallisen haastattelun narratiivisen aineiston keruumenetelmänä.

Analysoinnissakin painottuu narratiivisuus tyypikertomuksen, ”Ideaalin kuvaus kuraattorin toiminnasta innostajana”, kautta. Kuvaus nostaa esille haastatteluista poimittuja asioita, jotka vahvistavat käsitystä kuraattorista innostajana. Kuvaus toimii samalla myös aineiston yhteenvetona, vaikka esittelenkin sen ennen tarkempaa analysointia. Kuvaus toimii punaisena lankana analysoinnissa, joka on jaoteltu viiteen ryhmään sosiokulttuurisen innostamisen taustatietojen ja -huomioiden, avainkäsitteiden, ulottuvuuksien, persoonien kohtaamisen sekä kollektiivisten tehtävien mukaan. Viimeisessä luvussa 8 kokoan tutkimuksen tulokset todeten, että kuraattorien työstä löytyy paljon sosiokulttuurisen innostamisen elementtejä ja piirteitä, ja sitä on mahdollista kuvata sosiokulttuurisena innostamisena. Pohdinnoissa tuon esille myös neljä epäkohtaa, jotka aineistosta nousivat esiin ei innostamista tukevinä elementteinä. Näiden kautta tulevat esille myös mahdollisuudet jatkotutkimuksille. Kaiken kaikkiaan kuitenkin tutkimus osoittaa, että kuraattorien tekemä työ on jo valmiiksi hyvin yhteneväistä innostamisen kanssa, jolloin sen työn tekeminen tarkemmin innostamisen viitekehystä voisi olla mahdollista.

Ennen tutkimustuloksia ja lopun pohdintoja luvussa 7 pohdin tutkimuksen luotettavuutta, joka laadullisen tutkimuksen osalta ei ole välttämättä kovin helppoa. Tässä tutkimuksessa oleelliseksi nousee narratiivisen tutkimuksen luonteelle tyypillisesti totuuden sijasta todentunnun vakuuttaminen, joka tapahtuu ennen kaikkea haastateltavien oman äänen esille nostamisella. Analyysin ideaalinen kuvaus

kuraattorien työstä innostajana ja lainaukset aineistosta pyrkivät tähän unohtamatta kuitenkin omaa reflektointiani niiden kanssa. Tutkimuksessa kuraattorien ääni pyrkii vakuuttamaan lukiansa heidän työn merkityksestä ja tärkeydestä, ja tutkijana itse pyrin vakuuttamaan lukijan sosiokulttuurisen innostamisen käytettävyydestä ja merkityksellisyydestä.

2. Opiskelijahuolto ja kuraattorien toiminta ammatillisissa oppilaitoksissa

Peruskoulun oppilashuolto Suomessa koostuu erilaisista koulunkäynnin fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia edellytyksiä tukevista toiminnoista, jotka voidaan jossain määrin erottaa varsinaisesta opetustyöstä. Alkujaan siihen kuului lähinnä koulunkäynnin fyysis-materiaalisten esteiden poistaminen ja lieventäminen, kuten oppilasasuntolatoiminta ja kouluruokailu. Vähitellen se laajeni kattamaan myös erilaisia sosiaalisia, psykososiaalisia ja terveydenhuollollisia tavoitteita. Oppilashuollon voidaan katsoa aina toimineen yksittäisten oppilaiden hyvinvoinnin turvaamisen ohella myös koko koulun käytäntöjen sujuvuuden varmistajana. (Jauhiainen 2002, 67–78.)

Ammatillisen koulutuksen opiskelijahuollollisella työllä tarkoitetaan nykyään kaikkien oppilaitoksessa työskentelevien työntekijöiden tekemää opiskelijoiden hyvinvointia, turvallisuutta ja terveyttä edistävää työtä. Sen palveluja on erityisesti terveydenhoitajan, lääkärin, psykologin ja kuraattorin tekemä työ (Opetushallitus 2007, 9). Kouluissa ja oppilaitoksissa oppilas- tai opiskelijahuoltotyötä toteuttavasta yhteistyöverkostosta käytetään yleisesti nimikettä oppilas- tai opiskelijahuoltoryhmä, johon voi kuulua koulun sisäisten työntekijöiden lisäksi myös muita viranomaisia lastensuojelu- ja erityisnuorisotyön kentältä. Moniammatillisessa ryhmässä kuraattori toimii lähinnä konsultoivana oman ammatilansa asiantuntijana. Koko ryhmän tehtävänä on muun muassa suunnitella ja arvioida opiskelijahuollon toteuttamista ja osallistua koulun sisäiseen kehittämiseen. Ennaltaehkäisevä työ on myös yksi ryhmän tehtävistä, mutta usein resurssien puutteen takia opiskelijakohtainen työskentely nousee vahvemmin esiin. (Peltonen & Säävälä 2002, 185–186; Turunen 1999, 11–15.) Eri oppilaitoksilla voi olla myös muita opiskelijoiden hyvinvointia edistäviä tai opiskelijahuoltoa pohtivia työryhmiä kuten esimerkiksi kriisivalmiusryhmä, päihdetyöryhmä ja hyvinvointiryhmä. Lisäksi ammatillisten oppilaitosten opiskelijahuoltoa voidaan joissakin oppilaitoksissa toteuttaa kahdessa tasossa, kaikkien koulutusalojen yhteisessä opiskelijahuoltoryhmässä ja koulutusaloakohtaisissa opiskelijahuoltoryhmissä. (Kalkkinen & Pirttiniemi 2009, 78.)

Opiskelijahuoltotyössä fyysisen hyvinvoinnin rinnalla psykososiaaliset näkökulmat ovat lisääntyneet huomattavasti, johon muun muassa kuraattoritoiminta kuuluu olennaisesti (Peltonen & Säävälä 2002, 182–185). Psykososiaalinen opiskelijahuolto voidaan määrittellä siten, että se on opiskelijan, vanhempien ja oppilaitoksen henkilökunnan kyvykkyyden ja voimavarojen yhdistämistä koulun opetus- ja kasvatustavoitteiden saavuttamiseksi. Se tukee opettajien ja vanhempien kasvatustyötä sekä opiskelijan oppimista ja kasvua. (Miettinen 1999,48.) Tällainen määrittely siten korostaa kuraattorin työn kasvatuksellista roolia jossakin määrin jopa enemmän kuin sosiaalityöntekijän roolia. Wallinin (1999b, 90) mielestä psykososiaalisen opiskelijahuollon ja erityisesti koulun sosiaalityön osaamisen alueeseen kuuluvat muun muassa vuorovaikutuksen lisääminen ja sosiaalisten taitojen edistäminen.

Kuraattorityön historia pohjautuu pitkälti niin maailmalla kuin Suomessa peruskoulujen oppivelvollisuuden yleistymiseen, jolloin se vähitellen vakiinnutettiin kaikkien koulujen (etenkin peruskoulujen) oppilashuollon piiriin. Heidän työnsä perustui aluksi lähinnä lasten koulunkäynnin valvontaan, kontrollointiin ja tukemiseen. Työ olikin pääosin oppilaskeskeistä sosiaalityötä ja painottui korvaavaan työhön, joka kohdistui enimmäkseen koulunkäyntinsä laiminlyöneisiin ja levottomiin oppilaisiin. Myöhemmin oppilashuollon kehittymisen ja kehittämisen myötä myös kuraattorin toimintaa pyrittiin muuttamaan enemmän ennaltaehkäiseväksi toiminnaksi sekä mukaan otettiin myös yhteisöllisen toiminnan näkökulma. (Jauhiainen 2002, 75; Sipilä-Lähdekorpi 2006, 12–19.) Ammatillisen koulutuksen nopea laajeneminen 1960-luvulla, erilaiset keskiasteen koulutuksen kehittämistä koskevat lait ja säädökset sekä 1990-luvun lama ovat osaltaan olleet vaikuttamassa ammatillisen koulutuksen opiskelijahuoltotyön ja kuraattoritoiminnan kehittymiseen. Huomio on keskittynyt erityisesti suuriin opintojen keskeyttämislukuihin. (Pirttiniemi 2007.)

Oppilas- ja opiskelijahuoltotyötä määrittelee hyvin hajanainen lainsäädäntö ja alueittain vaihtelevat toimintatavoitteet ja -muodot (Peltonen & Säävälä 2002, 1882–186). Perusopetuksen osalta lastensuojelulaki (417/2007, 9§) määrää, että kunnan tulee järjestää koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita. Tarkemmin toimintaa ohjaavat koulukohtaiset suunnitelmat ja tavoitteet sekä lastensuojelulain perusperiaatteet. Ammatillisen koulutuksen osalta opiskelijahuollon ja etenkin kuraattoritoiminnan järjestämiselle ei ole selkeää laillista velvoitetta. Toimintaa kuitenkin ohjaavat jossakin määrin muun muassa lastensuojelulaki (417/2007), koska suuri osa ammatillisen perusopetuksen opiskelijoista on alle 18-vuotiaita, sekä laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998) ja kansanterveyslaki (66/1972). Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa (määräys 27.8.2004 nro 28/011/2004) opiskelijahuoltoa kuvataan seuraavanlaisesti: ”Opiskelijahuollon

tavoitteena on luoda turvallinen ja terveellinen opiskeluympäristö ja edistää oppilaitosyhteisön hyvinvointia ja viihtyisyyttä. Tavoitteena on tukea opiskelijaa sekä säilyttää oppilaitosyhteisön toimintakyky fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta sekä hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa. Opiskelijahuollon tulee edistää oppimisvaikeuksien ja muiden ongelmien varhaista tunnistamista ja niihin puuttumista sekä ehkäistä koulutuksen keskeytymistä.” Yksilön ja yhteisön tukemisen sekä ennaltaehkäisevän työn lisäksi perusteissa nostetaan esille opiskelijahuollon tehtävä tiedottaa sekä rohkaista opiskelijoita osallistumaan opiskelijahuoltoon liittyvissä asioissa, sekä yhteistyön tekeminen kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisten kanssa.

Toiveet oppilas- ja opiskelijahuollon selkeyttämiselle ja määrittelylle, niin peruskoulun kuin toisen asteen koulutuksen osalta, ovat hajanaisten säädösten osalta hyvin ymmärrettäviä (ks. Peltonen & Säävälä 2002 tai Wallin 1999a, 6) ja ajankohtaisia, kun huomioidaan työn lisääntyvät vaatimukset ja monimuotoistuminen. Sipilä-Lähdekorpi (2006, 24–25) tarkentaa myös sitä, kuinka epäselvä kuraattorin rooli on edelleen monissa kouluissa. Se hakee vielä 40 vuoden jälkeen paikkaansa ja sisältää erilaisia päällekkäisyyksiä muun muassa koulupsykologien, terveydenhoitajien ja erityisopettajien työn kanssa. Koulutusten järjestäjien kesken kuraattoripalveluissa on edelleen suuria eroja, minkä takia opiskelijat ovat hyvin eriarvoisessa asemassa kuraattoripalvelun saatavuuden osalta (Opetushallitus 2007, 9).

Pääsääntöisesti kunnan opetus- tai perusturvatoimi organisoii kunnan koulujen sosiaalityötä, jonka johdosta kuraattori saattaa toimia joko yhdessä tai useammassa koulussa yhtäaikaaisesti kunnan ja koulujen suuruudesta riippuen. Yksityiset koulut ja ammatilliset oppilaitokset ovat järjestäneet kuraattoritoiminnan oman organisaationsa sisällä haluamallaan tavalla. Useimmiten kuraattori työskentelee koulun systeemissä ainoana ammattikuntansa edustajana. (Wallin 1999a, 6-7.) Hänen ei silti tarvitse tehdä työtä yksin, vaan kuraattori työskentelee yhteistyössä monien muiden toimijoiden kanssa sekä koulun sisällä että sen ulkopuolella. Kuraattorien toimintaan sisältyykin paljon opiskelijoiden jatko-ohjaamista, mikä edellyttää laajaa verkostoitumista ja tietoa erilaisista jatkotoimenpiteistä ja mahdollisuuksista. Usein sama nuori on asiakkaana monella eri viranomaisella, ja kokonaisvaltainen auttaminen edellyttää näitten viranomaisten yhteistyötä. Yhteistyökumppaneiden lisäksi kuraattorien on kohdattava myös oppilaiden vanhempia ja opettajia, niin yhteistyökumppaneina kuin toiminnan kohteina, mikä asettaa omat haasteensa työlle. (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 25–28; Tuimala 1999, 15.) Koulun ulkopuolella tärkeiksi yhteistyökumppaneiksi moni kuraattori mainitsee nuorisotyöntekijät ja vapaaehtoiset nuorten kanssa työtä tekevät järjestöt (ks. Muhonen 1999, 147).

2000-luvun kuraattorin työ sisältää edelleen paljon oppilaskohtaista niin korjaavaa kuin ennaltaehkäisevää työtä. Syitä tähän ovat muun muassa oppilaiden häiriökäyttäytyminen, motivaatio- ja mielen-terveysongelmat, päihteet, oppimisvaikeudet ja kiusaaminen, sekä erilaiset arjen hallintaan liittyvät ongelmat. Selityksiä oppilaiden ”oireiluun” voidaan hakea yhteiskunnallisesta postmodernista murroksesta, missä nuorien on vaikea löytää paikkaansa nopeasti muuttuvassa, epävarmassa ja kompleksisessa yhteiskunnassa. (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 20–23.) Kuraattorin työhön liittyy yksilötason lisäksi myös ryhmätasolla tehtävää koulunkäynti- ja sopeutumisvaikeuksiin liittyvää työtä sekä erilaisten pulmatilanteiden selvittelyä (Tanninen 1999, 116). Näyttäisi siltä, että muun muassa yhteisöllisyyteen ja viihtyvyyteen liittyvät tehtävät ovat jääneet vähemmälle. Ammatillisessa oppilaitoksessa opiskelu perustuu vapaaehtoisuuteen ja opiskelijan oma vastuu korostuu. Vuosittain kuitenkin opintonsa keskeyttää opiskelijoista n. 10 % ammatillisessa koulutuksessa. Luku on suuri esimerkiksi lukio- ja korkeakouluopintojen keskeyttämisiin verrattuna. (Piirainen 1999, 19; Rantanen & Vehviläinen, 2007, 26.) Kuraattorit työskentelevät usein näiden keskeyttäneiden parissa esimerkiksi opiskelijoiden jatko-suunnitelmien osalta. Ammatillisen koulutuksen opiskelijat ovat pääosin nuoria, ja on niin yksilön kuin yhteiskunnan edun mukaista, että myös potentiaaliset koulupudokkaat saadaan suorittamaan tutkinto (Saari 1999, 54) tai heille luodaan yhteistyössä nuoren kanssa jonkinlainen relevantti jatko-suunnitelma.

Kuraattorin työ muotoutuu suurelta osin aina sen tekijästä käsin. Työ on hyvin paljon omalla persoonalla tehtävää työtä ja persoonalliset ominaisuudet voivat olla jopa ratkaisevia kuraattorin työssä menestymiseksi. (Tanninen 1999, 116; Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28–29.) Kuraattori on sekä sosiaalityöntekijä että kasvattaja, joka pyrkii usein pedagogisiin päämääriin sosiaalityön keinoin. Kuraattorit ovat myös toisaalta muutosagentteja ja toisaalta sopeuttajia, heidän on kuunneltava nuorten tarpeita, mutta myös opettajien ja muiden sidosryhmien toiveita. (Sipilä-Lähdekorpi 2006, 30–33.) Kuraattori toimii siten monien ristiriitojen paineessa, ja on varmasti persoonakohtaisia eroja, minkälaisia näkökulmia hän työssään painottaa. Kuraattorin onkin hyvä välillä pysähtyä miettimään omaa toimintaansa ja näkemystään yhteiskunnasta, joka ohjaa hänen toimintaansa, sekä mikä on hänen oma roolinsa oppilaitoksen opiskelijahuollossa ja oppimisen tukipalveluissa.

Sipilä-Lähdekorpi (2006, 26) kuvaa kuraattorin roolia muun muassa asiantuntevana välittäjänä ristiriidoissa eri sidosryhmien kesken. Kuraattori voidaan nähdä asiantuntijana, joka välittää oppilaista ja koko kouluyhteisöstä. Muiksi työtä tai roolia kuvaaviksi käsitteiksi hän listaa: muutoksen käynnistäjä, opiskelun motivoija, innostaja, nuoren asianajaja, kanssakulkija, tukioppilastoiminnan vetäjä, vanhempien tuki/auttaja, neuvottelija, nuorten tuki, roskapori, kuuntelija, tukiverkkojen kutoja, omien

voimavarojen selkiyttäjä, palkkakuoppalainen, rajapyykki, koordinaattori, aikuinen keskustelija, konsultti/työyhteisön kehittäjä ja tasa-arvoasiamies. Kurki (2006b, 47) näkee, että odotukset kuraattoria kohtaan ovat sekä oppilaiden, opettajien että kotien taholta suuret. He asettavat kuraattorille varsin erilaisia rooliodotuksia kuten esimerkiksi oppilaat luottavat kuraattoriin paineenpurkajana, ja opettajat saattavat odottaa jopa rankaisijan roolia. Kuraattorin on siten osattava toimia hyvin laajalla alueella, terapeuttisen roolin lisäksi pedagogisella, sosiaalisella ja kulttuurisella alueella. (Kurki 2006b, 47.)

Muhosen (1999, 155–156) mukaan koulukuraattoria voidaan kuvata hyvinvointiammatilaiseksi, jonka tulisi tukea asiakkaiden omaehtoista toimintaa ja organisoitumista, ylläpitää ja synnyttää paikallisyhteisyyttä ja epävirallisia yhteisöjä sekä käynnistää vapaaehtoistoimintaa. Kaiken tämän voisi sisältää myös kuvaamaan yleensäkin sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta innostajana toimijaa. Herääkin jälleen kysymys, voisiko kuraattoria kutsua innostajaksi?

3. Sosiokulttuurinen innostaminen

3.1. Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on erityislaatuinen sosiaalipedagogiikan soveltamisen ala, jonka tietoperusta löytyy sosiaalipedagogiikasta (Kurki 2000b, 44). Sosiaalipedagogiikalla on pitkä ja monivaiheinen historia jo 1800-luvulta lähtien ja se määrittyy monien eri traditioiden kautta. Vahvimmat suuntaukset ovat saksalainen sosiaalipedagogiikka sekä latinalais-amerikkalainen traditio. Voidaan katsoa, että saksalaisessa suuntauksessa korostuu yhteiskuntaan integroituminen, kun taas latinalais-amerikkalainen traditio pyrkii useammin yhteiskunnan laadulliseen muuttamiseen. Sosiokulttuurisen innostamisen katsotaan syntyneen Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen pyrkimyksenä rakentaa uutta demokraattisempaa yhteiskuntaa. Se keskittyi muun muassa työväestön kouluttamiseen ja vapaa-ajan toimintaan. Innostamisen syntyyn ammattina vaikutti olennaisesti 60-luvun vapaaehtoistyö. Keski-Euroopan lisäksi myös Latinalaisessa Amerikassa on sosiokulttuurisessa innostamisessa suhteellisen pitkät perinteet, mutta se on alusta asti ollut paljon radikaalimpi liike. (Kurki 2000a, 109–112; Kurki 2006a, 151.) Toisaalta voidaan nähdä, että innostamista ja innostajia on aina ollut kaikkialla, vaikka sitä sillä nimellä ei varsinaisesti ole aina kutsuttu (Kurki 2000b, 12–13). Tutkielmani pohjaa enimmäkseen sosiokulttuurisessa innostamisessa Leena Kurjen näkemyksiin, jotka uskoakseni on ottanut vaikutteita niin keskieuropalaisesta kuin vahvasta latinalais-amerikkalaisesta traditioista.

Hän on Suomessa yksi harvoista sosiokulttuurisesta innostamisesta kirjoittanut tutkija. Taustalla vaikuttaa vahvasti myös Paulo Freire, jonka voidaan itsekkin katsoa toimineen innostajana ja monien innoittajana (ks. Freire 2005).

Sosiaalipedagogiikka on eettinen ja ideologinen ajattelutapa, jossa toisaalta on kyse ihmisen sosialisoinnin tukemisesta eli kasvattamisesta, ja toisaalta sosiaalipedagoginen toiminta keskittyy erityisesti syrjäytyneiden, yksinäisten ja puutteenalaisina elävien ihmisten tarpeisiin. Kurjen (2000a, 110) mukaan moderneissa sosiaalipedagogiikan keskusteluissa pohditaan erityisesti sitä, mitä on hyvä elämä, ja miten ihmistä autetaan ottamaan vastuuta arkipäivästään, nousemaan apatiasta hallitsemaan elämänsä entistä paremmin sekä rakentamaan yhteisöjään yhä paremmaksi ja sitä kautta tavoittelemaan solidaarisempaa ja oikeudenmukaisempaa yhteiskuntaa. Arkipäivässä elämisen hän näkee merkitsevän samalla uusien kokemusten vastaanottamista sekä kriittisen ajattelukyvyyn ja itsetietoisuuden kasvua. (mt. 110.) Sosiaalipedagogiikassa olennaista on juuri ihmisten aktivointi toimimaan elinolojensa parantamiseksi sekä kriittisen tietoisuuden herättäminen ja muutoksen mahdollisuuden osoittaminen (Hämäläinen & Kurki 1997, 23).

Innostaminen voidaan nähdä arkipäivän sosiaalisen toiminnan, tiedostamisen ja laadullisen muutoksen (transformaation) välineenä, jonka tavoitteena on luoda solidaarisuuden arvot tiedostava yhteiskunta. Keskeistä on saada ihmiset osallistumaan oman elämänsä ja yhteisönsä elämän aktiiviseen ja tiedostavaan rakentamiseen. Ihmisiä tulee kunnioittaa autonomisina ja vapaina persoonina, ja toiminnan tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja avoimuuteen. Innostamisessa pyritään ihmisten kulttuurisen identiteetin vahvistamiseen poistamalla tukahduttavia mekanismeja. (Kurki 2006a, 152.) Innostamisen keskeinen ajatus on siten toiminnassa, ja se tuo sosiaalipedagogiikan lähemmäksi erilaisia käytäntöjä. Sitä on sovellettu paljon myös Suomessa muun muassa erilaisissa kaupunkien lähiöiden ja maaseudun kylien kehittämistyössä sekä nuorisotyön kentällä (Kurki 2007, 75). Innostaminen ei ole mihinkään tiettyyn ikäluokkaan kohdistuvaa toimintaa, vaan on sovellettavissa hyvin laajasti kaikkien ikäluokkien ja ihmisryhmien toiminnassa. Innostamisen prosessit tapahtuvat usein varsin pitkällä aikavälillä ja sisältävät hyvin toimintatutkimuksellisen otteen (Kurki 2000b, 9). Yleensä sosiaalipedagogiikassa voidaan lähteä aluksi hermeneuttisesta paradigmasta eli yksilöllisestä kokemuksesta ja sen merkityksestä ja edetä yhteisön käsitteen pohdintojen kautta kriittisempään paradigmaan, jossa sitoudutaan transformaatioon, laadulliseen muutokseen tähtäävään toimintaan (Kurki 2006b, 75–76).

3.2. Innostamisen tavoitteet ja kolme avainkäsitettä

Innostamisella on kaksi päätavoitetta, jotka ovat elämän henkiin herättäminen sekä jo olemassa olevien liikkeiden tukeminen ja vahvistaminen. Tarkoitus on muun muassa luoda liikettä, motivoida, tukea oma-aloitteellisuutta ja itsenäistä toimintaa sekä koordinoida yksilöiden ja ryhmien kykyjä ja voimia osallistua sosiaaliseen, kasvatukselliseen ja kulttuuriseen toimintaan. (Kurki 2000a, 112; Kurki 2000b, 23.) Tavoitteita selkeyttävät seuraavaksi esittelemäni Merinon avainkäsitteet sekä Kurjen kolme ulottuvuutta.

Merino (2000, 34–36) jakaa innostamisen perusteet kolmeen avainkäsitteeseen. Ensimmäinen on *antaa elämää, innostaa* (animar). Pyrkimys on inhimillisen yhteisön ja yhteiskunnan luominen tukemalla luovuutta ja moniarvoisuutta sekä yksilöiden ja ryhmien itseohjautuvuutta. Tuetaan paikallisia kulttuureita ja saatetaan ihmisiä yhteen toistensa kanssa. Toisena avainkäsitteenä on *välittää, ryhtyä välittäjäksi* (intervenir). Siinä tuetaan ihmisten omaa osallistumista, oma-aloitteellisuutta ja aitojen projektien ja yhteistyön syntymistä. Ihmisten yhteen saattamisen lisäksi innostamiseen siten kuuluu, myös huolellinen ja osallistava projektien ja ohjelmien suunnittelu ja toteutus. (Kurki 2000a, 113; Kurki 2000b, 23–24; Merino 2000, 34–36.)

Kolmantena käsitteenä on *muuttaa laadullisesti* (transform). Tämä pohjaa vahvasti latinalais-amerikkalaiseen näkemykseen, missä muutoksen tavoitteena on yhteinen solidaarinen mielenlaatu ja asenteet, tasavertaisuus sekä vähemmän byrokraattiset, keskitetyt ja hierarkkiset toimintamuodot. Käytännössä asenteita ja tilanteita tulisi muuttaa passiivisista aktiivisiksi, yksilökeskeisistä osallistuviksi, eristäytyneistä solidaarisiksi, sekä konformistis-vastaanottavista luoviksi ja innovatiivisiksi. (Kurki 2000a, 113; Kurki 2000b, 24; Merino 2000, 34–36.) Kokonaistavoite siten on innostamisen ja ihmisten yhteen saattamisen kautta osallistavilla toimintatavoilla saada aikaan muutosta kohti tasavertaista ja oikeudenmukaista maailmaa.

3.3. Innostamisen kolme ulottuvuutta

Sosiokulttuurisessa innostamisessa on kolme ulottuvuutta: *pedagoginen, sosiaalinen ja kulttuurinen*. Kasvatuksellisen ulottuvuuden ydin on persoona ja sen kehittyminen, missä korostuu asenteiden muutos, kriittisen ajattelun ja luovuuden kehittyminen, oman vastuun tiedostaminen, herkistyminen sekä motivaation herääminen. Toiminnassa tällöin huomioidaan moninainen opiskelu, terapeuttiset ja pe-

dagogiset keskustelut, seminaarit, kurssit, väittelyt, työpajat, kulttuuripiirit, teemapäivät ja informaatiotilaisuudet. Sosiaalisen ulottuvuuden keskiössä on ryhmät ja yhteisöt, joissa olennaista on ihmisten oma osallistuminen ja yhteisöllinen sitoutuminen muun muassa erilaisin ryhmätyömuodoin. Pyrkimys on ihmisten sekä yhteisöön ja yhteiskunnan integroituminen että niiden laadullinen muuttaminen. (Kurki 2000b, 46–57; Kurki 2006a, 154–157; Kurki 2007, 69–74; Kurki 2010, 188.)

Kulttuurisessa ulottuvuudessa olennaista on ”kulttuurinen demokratia”, jossa kulttuuria ei nähdä elitistisesti vain harvojen yksinoikeutena. Tieteen, taiteen ja mahdollisuuden elämiseen, tekemiseen ja ajattelemiseen on oltava kaikkien saavutettavissa. Näkemys siitä, että ihminen ei ole vain kulttuurinsa tuote vaan sen luoja. Kyse on aina suunnitellusta ja päämäärätietoisesta toiminnasta sosiaalisen liikkeen aikaansaamiseksi ja muutosten luomiseksi ja vahvistamiseksi. Toimintamuotoina käytetään muun muassa erilaisia taiteellisen ilmaisun lajeja sekä vapaa-ajan virkistytymistapoja. (Kurki 2000b, 46–57; Kurki 2006a, 154–157; Kurki 2007, 69–74; Kurki 2010, 188.) Kulttuurin oleellinen elementti on inhimillinen aktiviteetti, osallistuminen, luova prosessi, jossa aloitteet tulevat ihmisiltä itseltään. Kulttuuri ilmenee sekä persoonallisena että kollektiivisena vastuun ottamisena elämästään, missä pyritään luovasti elämään omaa olemassaoloa nyt ja tulevaisuudessa. (Kurki 2006b, 80.)

Ulottuvuudet tuovat esille sen, että innostamisessa kysymys on ihmisten yhteisöllisestä sitoutumisesta sekä jokaisen persoonallisten arvojen ja kykyjen kehityksestä, unohtamatta kulttuurista toimintaa ja luovuutta (Kurki 2000b, 46–47). Lisäksi toiminnassa on nähtävissä kolme osapuolta. Ensinnäkin välittäjänä toimiva *innostaja* pyrkii luomaan ihmisille erilaisia toiminnan mahdollisuuksia. Toiseksi on itse *toiminta* muutoksen aikaan saamiseksi ja kolmantena on *innostamisen kohde* eli se ryhmä tai yhteisö, jonka kanssa toimintaa toteutetaan. Taustalla vaikuttaa usein myös jokin instituutio, viranomainen, yhdistys tai muu organisaatio, joka tukee kyseistä toimintaa. (Kurki 2000b, 47.) Näiden lisäksi huomioitava on toimintaan liittyvä strategia ja aika, jona tavoitteet saavutetaan, sekä erilaiset toimintaan vaikuttavat sosiaaliset suhteet ja taustafilosofia (Kurki 2010, 191–192).

Sosiokulttuurisen innostamisen yhteydessä voidaan puhua innostamisen kuumasta ja kylmästä maailmasta. Kuuma maailma painottaa sosiaalista vastarintaa, joka suuntautuu markkinataloutta, keski-luokkaisuutta, passiivisuutta, valinpitämättömyyttä, byrokratiaa, konformistisuutta, teknokratiaa, yhteiskunnan yksiulotteisuutta ja tukahduttavia järjestelmiä vastaan. Tällöin innostamisella on hyvin militantti, taisteleva luonne. Tavoitteena on ihmisten oma osallisuus ja tietoisuuden herääminen. Kylmään, tekniseen maailmaan kuuluu lähinnä puuhastelu, joka ei pyri muuttamaan yhteiskuntaa, vaan säilyttämään sen sellaisena kuin se on. Aikaan voidaan saada jotakin myönteistä, mutta koska ihmi-

nen ymmärretään vain olosuhteiden uhrina eikä aktiivisena ja tietoisena toiminnan subjektina, ei sosiaalista muutosta parempaan tapahdu. Keskitytään vain epätasa-arvon seuraamuksiin, ei syihin. Toiminta perustuu enemmän niin sanotun pyramidimallin kautta ylhäältä alaspäin, ja innostajat ovat usein sokeita omille rajoituksilleen. (Kurki 2000b, 67–69; Kurki 2007, 91–92.)

3.4. Persoonien kohtaaminen

Freire (2005) puhuu pedagogiikasta, joka lähtee ihmisistä itsestään ja sieltä missä ihmiset itse ovat. Lähdetään liikkeelle siitä todellisuudesta ja arkipäivästä, missä ihmiset elävät. Kyse on todellisuuden tutkimisesta ja analysoimisesta, paremman tulevaisuudenkuvan näkemisestä, johon tartutaan ja etsitään välineitä sen saavuttamiseksi. Olennaista on ihmisten tietoisuuden herättäminen ja toimintaan ryhtyminen. (Kurki 2006a, 158.) Vahva yhteys innostamisen ja Freiren välillä on juuri näkemys ihmisestä oman elämän ja kulttuurin luojana (ks. Hannula 2000, 47; Kurki 2000, 58–59). Keskeistä on yksilön oman vastuun tiedostaminen itsestä ja muista sekä yhteisön ja yhteiskunnan kehittämisessä (Kurki 2007, 71).

Ihmisen ja yhteiskunnan välisen suhteen pohdinnassa huomio on ihmisen, persoonan, kokonaiskehityksessä, missä korostuu kokemuksellinen oppiminen ja aidot pedagogiset suhteet, joihin liittyy molemminpuolinen kunnioitus ja keskustelu (Kurki 2006a, 152–153; Kurki 2000b, 28–30; vrt. Kurki 2002, 55). Freiren (2005, 95–105) tavoin olennaista on dialogi, johon liittyy ymmärtäminen ja oppiminen, jossa jokaista ihmistä kuullaan, ja jokaisella on jotakin sanottavaa, sekä usko hänen kykyihinsä tulla täydemmin ihmiseksi. Silloin sekä yksilön että yhteisön täydellistyminen kulkevat rinta rintaan. (Kurki 2002, 60–61.) Dialogiin sisältyy olennaisesti myös tiedostaminen, jonka tavoitteena on edistää muutosta sorrosta kohti inhimillistä yhteiskuntaa, jossa jokainen voi olla täydemmin ihminen (Hannula 2000, 81).

Aitoa pedagogista suhdetta voidaan hahmottaa myös Buberin (1993) minä-sinä -suhteen kautta. Siinä olennaista on persoonien yhteinen jakaminen, kahden tasa-arvoisen subjektin välinen suhde, jossa korostuu niin yksilön arvokkuus kuin sosiaalisuus. Parhaimmillaan aidossa minä-sinä -suhteessa toiminta on avointa, suoraa ja molemminpuolista, mistä huokuu läsnäolo, toisen ihmisen kohtaaminen koko olemuksella. Tässä suhteessa ihminen täydellistyy dialogin ja rakkauden avulla. Minä-se -suhteessa puolestaan toista ihmistä kohdellaan esineenä, objektina, eikä häntä osata kuunnella. (Kurki 2010, 157–158; Buber 1993.)

3.5. Innostaminen kollektiivisena tehtävänä

Innostamisen kollektiivinen tehtävä voidaan jakaa kolmeen osaan: *tekniseen tuotantotehtävään, helpottajana ja välittäjän toimimisen tehtävään ja valaistumisen taistelevaan tehtävään*. Tekninen tuotantotehtävä korostaa toiminnan teknistä luonnetta eli rationaalista toimintaa. Toiminnalla on yleensä yhteisesti luodut tavoitteet ja visio, ja innostaja toimii tällöin toiminnan eksperttinä ja tuotannon agenttina. Toimintaa kuvaavat tehokkuus, rationaalisuus ja uskollisuus tavoitteille. Kyse on tekemisestä ja tuottamisesta, jonka tuote voi olla konkreettinen tai abstrakti. Tätä tarvitaan, mutta vaarana on liika byrokraattisuus. (Gillet 1995, 74–79; Kurki 2000b, 78–85; Kurki 2010, 189–109.)

Toinen tehtävä helpottajana ja välittäjänä toimiminen tarkoittaa sitä, että innostajat ovat fasilisaattoreita, ryhmän helpottajia, organisoijia, tavoitteiden ja metodien asiantuntijoita, kommunikaatioranteiden ja suhteiden luojia sekä keskustelun ja reflektion tapojen koordinoijia. Tavoitteena on selkeyttää tavoitteita, mielipiteitä, koordinoita ja valita välttämättömät toiminnan strategiat, herätellä ja herkistää sekä löytää ja vahvistaa yhteisiä intressejä. Tässä huomio keskittyy usein innostamisen niin kutsuttuun poliittiseen tehtävään, jossa innostaja toimii strategioiden suunnittelijana. Välittäjänä toimimisen vaarana on kuitenkin liika empaattisuus ja puuhastelu. Kolmantena kollektiivisena tehtävänä on valaistuminen eli innostamisen taisteleva, militantti luonne. Siinä korostuu sosio-affektiiviset piirteet ja kulttuurinen tehtävä. Innostaja pyrkii herättämään ihmisten tietoisuutta ja motivoida käytännön toimintaan ja sen reflektioon. Varottava on kuitenkin yltöidealismia ja paternalistista holhoamista tai omien turhautumien korostamista. (Gillet 1995, 77–79; Kurki 2000b, 78–85; Kurki 2010, 189–190.)

3.6. Kuraattorin työ sosiokulttuurisena innostamisena

Innostamiseen ammattina liittyy olennaisesti syvä humanisuus, jonka tavoitteena on taata ihmisten jokapäiväinen turvallisuus sekä elävöittää ihmisten yhteisöllistä henkeä ja affektiivista elämää. Tarkoitus on asettaa liikkeelle sosiaalisia prosesseja toimia kollektiivisten voimien katalysaattorina. (Kurki 2000b, 80–81.) Tällaista toimintaa ei siten voida helposti nähdä sosiaalipalveluiden puitteissa toteuttavana (ks. Kurki 2000b, 80). Niinpä jo alkujaan on ensin suhtauduttava jossakin määrin varauksellisesti pohdittaessa kuraattorin työtä sosiaalikulttuurisena innostamisena, koska kuraattorin työ määritellään pitkälti sosiaalityöksi. Toisaalta muun muassa Sipilä-Lähdekorpi (2006, 11) toteaa sosiaalipedagogiikan sijoittuvan kasvatustieteiden ja yhteiskuntatieteiden välimaastoon, ja kuraattoritoiminnan

käyttätymistieteiden ja sosiaalitieteiden välimaastoon, missä yhdistyvät sekä sosiaalinen, että pedagoginen näkökulma. Kuraattorien toiminta tuntuu muutenkin näyttävätyvän toisaalta hyvin väljästi määritellyltä toiminnalta, jossa kasvatuksellinen näkökulma painottui pitkälti kuraattorin oman persoonan mukaan, sekä erilaisista byrokraattisista vaateista vapaammalta. Toisaalta toimintaa kuitenkin rajoittavat muun muassa koulun ja lain monet säädökset ja sosiaalityöntekijänä rajoitetut toimintamahdollisuudet (esimerkiksi kuraattorilla ei ole laajaa päätäntävaltaa asiakkaiden sosiaalietuuksista). Myös sosiaalipedagogiikan tarkkarajaiset määritelmät ovat muuttumassa marginaalissa elävien ihmisten non-formaalista kasvatuksesta laajemmalle yhteiskuntaan (Kurki 2010, 150).

Kurki (2006b, 78) näkee nykyään koulun sosiaalisen työn puhtaana innostamisena ja innostamisen erinomaisena viitekehyksenä koulukuraattorin työlle. Tosin hän uskoo, että tämä ei toteudu, jos kuraattori joutuu työskentelemään useammassa kuin yhdessä koulussa yhtä aikaa. Tutkielmaani haastattelemissa kuraattoreista lähes kaikki toimivat useammassa koulussa, joten kysymys innostamisen mahdollisuudesta heidän kohdallaan, juuri tästä syystä, nousee aineistosta vahvasti esille.

Kuraattorin työssä (peruskoulussa) sosiokulttuurisen innostamisen ulottuvuudet Kurki (2006b, 78–79) erottelee siten, että pedagogista työ on kahdenkeskisine keskusteluineen ja ryhmätapaamisineen oppilaiden, opettajien ja vanhempien kanssa monenlaisten ongelma-asioiden tiimoilta. Myös esitelmät, oppitunnit ja monimuotoinen informaatio ovat osa pedagogista työtä. Sosiaalista työ on muun muassa erilaisine toimineen luokan kiinteyden aikaansaamiseksi, opettajien ja oppilaiden välisten suhteiden tukemiseksi ja yhteiskuntayhteyksien elävöittämisiksi ja vahvistamiseksi. Sosiaalisen ulottuvuuden menetelmiä ovat usein erilaiset ryhmätyöt. Kulttuurista kuraattorin työn on muun muassa teemailtoineen, juhlineen, teatteriohjauksineen ja väittelyharjoituksineen sekä kuraattorin tulisi käyttää myös omaa kulttuurista luovuuttaan tukiessaan oppilaiden luovuutta. (Kurki 2006b, 78–82.) Innostamisen ydin on ihmisten eli oppilaiden oma osallistuminen toimintaan ja sen suunnitteluun. Tuetaan persoonien kriittisen ajattelun kehittymistä, omaa osallisuutta, valintojen tekemistä sekä dialogista jakamista oman elämän paremmaksi saattamiseksi. Lisäksi vahvistetaan yhteisöllisyyttä. (Kurki 2006b, 78–79.) Monipuolisuudellaan (kasvatuksellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen ulottuvuus) innostaminen on oiva työväline etenkin nuorten auttamisessa, mikä auttaisi heitä nousemaan välinpitämättömyydestä ja löytämään tasapainon persoonallisen vapauden ja sosiaalisen vastuun välillä.

Innostamiselle ei ole yhtä tiettyä tapaa toimia, vaan jokainen toimija ja toiminnan kohde ovat ainutlaatuisia, ja innostaa voidaan metodisesti monella tavalla. Siksi jokaisen koulu yhteisön ja kuraattorin on löydettävä omat tapansa toimia. Olennaista on, että koulussa lähdetään aina liikkeelle siltä tietoi-

suuden tasolta, siitä todellisuudesta, jossa oppilaat elävät. Oppilaat on kohdattava sellaisena kuin he ovat ja heidän tarinansa ovat. Kohtaamisen on perustuttava aitoon pedagogiseen suhteeseen ja dialogiin. Toimintaa on koko ajan reflektoitava yhdessä; Mikä on se tilanne josta lähdetään liikkeelle? Mitkä ovat toiminnan välineet? Miten kuljetaan kohti täydellisempää koulua? Sosiokulttuurinen innostaminen on aina suunniteltua ja päämäärätietoista toimintaa, jonka tavoitteena koulussa on oppilaiden herkistäminen ja johdattaminen yhteen, sekä itseilmaisun vahvistaminen. (Kurki 2006b, 82–84.)

Kuraattorin työssä painottuvat kaikki innostamisen kollektiiviset tehtävät: tekninen tuotantotehtävä, helpottajana ja välittäjänä toiminen sekä valaistumisen taisteleva tehtävä. Tuotantotehtävä sisältää erilaisia tuotoksia, projekteja tai muita, jotka kulloinkin tuotetaan konkreettisesti esimerkiksi informaatit, selvitykset, kommunikaatiot ja teoretisoinnit. Se on tukemista, suhteiden muodostamista, fyysisiä ja älyllisiä suoritteita, vapaata ilmaisua ja muuta käytännön tekemistä. Toiminta perustuu vahvasti ammatillisuuteen ja vaarana on liiallinen byrokraattisuus. Helpottajan ja välittäjänä toimiessaan kuraattori on fasilisaattori, ryhmän helpottaja, organisoija, tavoitteiden ja metodien asiantuntija, kommunikaatorakenteiden luoja ja koordinoija. Olennaista on ryhmän organisointi ja toiminnan suunnittelu, sekä erilaiseen dialogiin ja toimintaan herkistäminen. Innostajana kuraattori pyrkii selkeyttämään tavoitteita ja strategioita, ja herättää kykyä odottaa ja unelmoida. Helpottajana ja välittäjänä toimimisen korotessa saattaa toiminta muodostua liiaksi vain tunteelliseksi puuhasteluksi. (Kurki 2006b, 86–88.)

Toiminnan emansipatorinen luonne ilmenee valaistumisen taistelevassa tehtävässä. Kuraattori pyrkii selkeyttämään tunteita, vapauttamaan osallisten puhetta ja asettamaan tavoitteita. Keskiössä on asenteet, motivaatio ja muut psykologiset tekijät sekä tilanteiden analysointi, sen ymmärtäminen, tiedostaminen ja arviointi. Innostajan eli kuraattorin taisteleva, militantti luonne voi tulla esille muun muassa oppilaiden puolustamisessa ja etujen valvonnassa. Militantin innostajan vaarana on kuitenkin yli-öidealismi ja itsekeskeisyys. (Kurki 2006b, 86–88.)

Koulumaailmassa innostamisen avulla siten pyritään herättämään yksilöissä ja yhteisössä tietoisuutta, aloitteellisuutta ja vastuullisuutta niin, että jokainen kouluyhteisön jäsen kykenee vähitellen rakentamaan vastuullisesti nykyisyytään ja tulevaisuuttaan sekä persoonallisesti että yhteisöllisesti. Tavoite on ylläpitää oppilaiden turvallisuutta ja myös kasvattaa; herkistää, yllyttää, rohkaista, tukea ja motiivoida osallistumiseen. Innostaminen on tietoisuuden herättämistä ja sellaisten asioiden löytämistä, jotka yksilön ja yhteisön kannalta ovat arvokkaita ja merkityksellisiä. Innostajan on oltava myös itse

innostunut, mutta tekee sitä omalla persoonallaan. Olennaista on ajattelun, tunteen ja tahdon yhteistyö. (Kurki 2006b, 87–89 ja 98.)

4. Kerronnallinen haastattelu narratiivisessa tutkimuksessa

Tutkielmani pohjaa narratiiviseen ajatteluun hyödyntäen sitä tutkimuksen teon välineenä niin aineiston hankinnassa kuin myös sen analysoinnissa. Narratiivisuus on laaja käsite, jota pyrin seuraavaksi hahmottamaan, ja etenkin tuomaan esille sen ajattelutavan, miten itse tämän hahmotan. Lisäksi esittelen kerronnallisen haastattelun peruseriaatteita, joiden mukaan olen narratiivisen aineistoni kerännyt.

Narratiivisuus on erityinen näkökulma tutkimusaineistoon ja sen analysointiin (Eskola & Suoranta 1998, 24). Narratiivisuus viittaa kertomuksellisuuteen. Voidaan puhua eräänlaisesta lähestymistavasta, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana (Heikkinen 2007, 142). Narratiivisuus voi tutkimuksissa ilmetä tiedonprosessointina, tutkimusaineiston luonteena, aineiston analyysitapana tai käytännöllisenä merkityksenä (Heikkinen 2007, 144). Narratiiveja käytetään muuna muassa tutkimuksellisenä resurssina lukemalla, keräämällä tai kirjoittamalla ja kirjoituttamalla tarinoita tai kertomuksia (Eskola & Suoranta 1998, 23). Joidenkin näkemysten mukaan kertomuksia voidaan esittää myös ei-verbaalisesti (verbaalisin muodoin) esimerkiksi liikkein, elein tai kuvin (Koski 2007, 5). Tässä tutkielmassa olen kerännyt aineistoni kerronnallisen haastattelun metodein, jossa aineistoa voidaan kutsua väljemmän määrittelyn mukaisesti narratiiviseksi. Lisäksi aineiston analyysitapa sisältää narratiivisia piirteitä.

Narratiiveista puhuttaessa käytetään usein myös käsitteitä kertomus ja kerronnallisuus sekä tarina ja tarinamuodot. Kaikilla näillä käsitteillä on hiuksen hienoinen eronsa, mutta usein niitä käytetään hyvin synonyymeinä keskenään. Koska lähdeaineistossani nämä käsitteet esiintyvät hyvin ristikkäin, myös tutkielmassani eri käsitteet vilahtelevat hyvin synonyymien kaltaisena. Se, miten kuitenkin itse näiden käsitteiden eroja tulkitseen, on se, että narratiivit ja narratiivisuus liittyvät erittäin läheisesti kerronnallisuuteen tai tarinamuotoon, ja eri kertomukset ja tarinat voivat sisältää useita narratiiveja. Kun taas samasta tarinasta voi olla useita toisistaan poikkeavia kertomuksia, joidenka ilmaisemiin tapahtumienkulkuihin tarina viittaa (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189).

Narratiivisen tutkimuksen taustalla on yleensä käsitys, jonka mukaan tulkitsemme maailmaa alati kehittyvänä kertomuksena; ymmärrämme itsemme kertomusten kautta ja rakennamme identiteettimme tarinoiden välityksellä, narratiivisesti. Tieto maailmasta muotoutuu kertomusten kautta. (Heikkinen 2007, 144.) Kertomusten avulla voimme ymmärtää ja hallita menneisyyttä ja suunnata tulevaisuuteen, sekä jäsentää eettistä paikkaamme maailmassa. Se on tietämisen muoto, joka auttaa ihmisiä muun muassa ajallisuuden ymmärtämisessä. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.) Narratiivisuuden voimme siten nähdä konstruktivistisena tutkimusotteena, jossa ihminen rakentaa tietonsa aikaisemman tietonsa ja kokemustensa varaan. Kertomukset ovat tutkimuksen lähtökohta sekä usein myös lopputulos. Postmoderni tiedonkäsitys kyseenalaistaa arvovapaan ja neutraalin tiedon olemassaolon, sillä se näkee tietämisen olevan aina jonkun ihmisen tietoa, joka on subjektiivista ja tietyssä kontekstissa elävää. Tietämisellä on ajallinen, paikallinen ja sosiaalinen luonne. (Heikkinen 2007, 145–147.) Kertomus on vuorovaikutuksen väline, jolla jaamme ja teemme ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja ylläpidetään ryhmiä (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189). Jos haluamme tutkia sitä, mitä kutsumme todellisuudeksi, meidän on itse asiassa tutkittava sitä, kuinka ihmiset rakentavat tämän todellisuuden vuorovaikutuksessaan (Kujala 2007, 13). Narratiivien avulla saamme loogisen ajattelun ohella toisen tavan kokemusten jäsentämiseen (Eskola & Suoranta 1998, 22).

Kokemusten lisäksi narratiivisessa tutkimuksessa voidaan tarkastella myös sitä, miten henkilökohtaiset tarinat suhteutuvat kulttuurisiin kertomuksiin. Tarinoissa voidaan työstää esimerkiksi erilaisia selviytymisiä elämänmuutoksissa, henkilökohtaisia kokemuksia, sosiaalisia ja yhteiskunnallisia tarpeita, vaateita, tavoitteita, toiveita ja asenteita. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Narratiivinen tutkimus luo mahdollisuuden muun muassa historiallisen muuttuvuuden ja paikallisuuden tutkimiseen lähinnä erilaisten merkitysyhteyksien kautta (Eskola & Suoranta 1998, 16 ja 45). Toisaalta kertomusten vuorovaikutteisuus (kertoja-kuulija/kertoja-lukija), kertomisen hetki ja tilanne tuovat aina jotain uutta (Hyvärinen ja Löyttyniemi 2005, 220), mikä tekee kertomuksista kiinnostavia. Niin narratiivisessa kuin fenomenologisessa tutkimuksessa suhtaudutaan ihmisen kokemuksiin niin, kuin ne ovat kertojalle tosia. Fenomenologi etsii ennemmin kokemuksen olemusta, sen ydintä, keräämällä mahdollisimman reflektioimattomia kokemuksen kuvauksia mahdollisimman monelta eri ihmiseltä. Narratiivinen tutkija puolestaan pyrkii kuvaamaan kokemuksen monia ulottuvuuksia ja ymmärtämään kokemuksen ja tarinana yhteneväisyyttä, jolloin tutkijalle voi riittää yhdenkin ihmisen reflektoitu kertomus tutkittavana olevasta asiasta. Kokemus nähdään luonteeltaan muuttuvana. (Erkkilä 2008, 201–202.)

Tutkimuksessani kuraattorien haastattelut narratiivisena aineistona kertovat heidän omasta kokemusmaailmastaan omassa työssään. Kuvauksissa minua tutkijana kiinnostavat näiden kuvausten eri ulottuvuudet ja kertomusten yhtenevydet, sekä pyrin ymmärtämään näitä kuvauksia, kuitenkin nostamalla esiin mahdollisimman paljon kuraattorien oman äänen ja tulkinnan kokemuksistaan. Minkälaisia eri ulottuvuuksia kuvauksista löytyy, ja ovatko ne sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta kiinnostavia ja merkityksellisiä. Kiinnostuksen kohde on siten narratologisesti kertomusten eri merkitysten tasoissa sekä kokemuksellisuudessa kuin kertomusten ja kerronnan rakenteissa, jota muun muassa lingvistiikka tutkii (ks. Koski 2007, 3-4).

Koski (2007, 1) nostaa esille narratiivisen filosofian lähtökohdista kysymyksen: ”onko elämä ja kokeminen kerronnallista vai onko kertominen erillistä merkityksenantoa kokemukselle?”. Selvää on se, että elämän ja kertomuksen suhde on kiinteä. Narratiivista tutkimusta pohdittaessa on syytä huomioida seuraavat Kosken (2007, 1) esittämät vastakkainasettelut:

” 1) lähestytäänkö yksittäisiä, nimettyjä kertomuksia vai kertomusta teoreettisena käsitteenä, 2) onko kertomus itsessään tutkimuskohde vai metodinen väline tietyn, kertomalla tuotetun ilmiön tarkastelussa, 3) määritelläänkö kertomus muotokriteerein vai sisällön perusteella ja 4) ymmärretäänkö se konkreettiseksi ilmaisuksi vai pikemminkin abstraktiksi merkityksenannoksi tai metaforaksi, jonka avulla inhimillistä toimintaa on mahdollista kuvata ja ymmärtää.”

Näihin kysymyksiin voi vain itse tutkija vastata lähestyessään tutkimustaan ja soveltaa eri aspekteja omien tarkoitusperiensä mukaisesti (mt. 2). Tässä tutkimuksessa lähestytään enemmän kertomusta teoreettisena käsitteenä, jossa kuraattorien haastatteluja, kertomalla tuotettua aineistoa tarkastellaan narratiivisin metodein. Kertomuksellisuus ja narratiivisuus ymmärretään pikemminkin abstraktiksi merkityksenannoksi tai metaforaksi, jonka avulla kuraattorien työtä on mahdollista kuvata ja ymmärtää.

Kertomusten määrittelyn tarkastelua lähestytään narratiivisuuden eli erilaisten kertomuksellisuuden ominaisuuksien luetteloimisen ja määrittelyiden kautta. Näiksi kertomusten ydinpiirteiksi voidaan lähes yksimieleisesti katsoa jokin tapahtuma, jossa kertojan tai muun inhimillisen kokijan näkökulma, eli kokemuksellisuus, on tärkeämpää kuin kertomuksen juoni. Lisäksi tapahtuman tulee olla jossakin määrin asiantiloja muuttava, ehkä ristiriitaisessa suhteessa normaalitilaan sekä sen tulee sisältää jonkinlainen arvioiva kärki eli pointti. Moni tutkija korostaa myös kertomuksen ajallista jäsentyneisyyttä; kausaalisesti ja kronologisesti etenevä ja lopputulokseen päättyvä kertomus. (Koski 2007, 5–6; Alasuutari 1994, 106.) Muun muassa Prince (1982, 146–149) näkee kertomuksen enemmän ihmisen tapana uudelleen läpikäydä ja luetteloida tapahtunutta eli kertominen on enemmän merkityksenantoa

koetulle, kuin vain keskustelua koetusta. Kertomus sisältää jonkinlaisen konfliktin sekä kärjen ja sen tarkoituksena on ensisijaisesti asioista vakuuttaminen. (mt. 146–149.)

Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 190–191) myös nostavat esiin kokemuksen merkityksen kerronnallisuudessa, sekä muutoksen, transformaation ja prosessin, jotka tekevät kertomuksen ja sen tutkimisen kiinnostavaksi. Kertomukset suhteuttavat tapahtumia toisiinsa ja käsittelevät niiden kausaalisia suhteita. Kertomuksella ei aina ole lopetusta eli suoraviivaista kausaalisuutta, vaan tarina voi jäädä auki. Se voi pysähtyä tarkkaan kuvaukseen, raportointiin tai selityksiin ilman ajan etenemistä. Kun siis puhumme kertomuksista, olemme usein kiinnostuneita kokemisesta ja muutoksesta. Kertomus myös vastaa kysymykseen, kuka minä olen. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 109–191.) Kuraattorien haastatteluissa ei ole selkeästi eroteltavissa kertomuksellisia piirteitä kausaalisesti ja kronologisesti etenevästä ja lopputulokseen päätyvästä kertomuksista. Niissä kuitenkin kiteytyy monia kokemuksia erilaisista prosesseista ja muutoksista, sekä osaltaan ne pyrkivät myös vastaamaan siihen minkälaisina toimijoina kuraattorit näkevät itsensä siinä kouluyhteisössä, jossa he työskentelevät.

Usein narratiivisuudesta puhuttaessa väitetään, että vasta juoni tekee kertomuksesta juuri kertomuksen ja antaa sille sen kerronnallisen ominaislaadun (Kujala 2007, 26). Mutta mikä on se tarina, kertomus, narratiivi ja sen juoni? (ks. Mishler 1986, 236). Elämä ei kuitenkaan ole koherenssia, lineaarisesti tietyn juonen mukaan etenevää (Kujala 2007, 21). Kuinka sitten määritellä kertomukset ja narratiivit, koska kaikkea ei voi ymmärrettävästi sanoa kertomuksiksi tai narratiivisiksi aineistoksi? Monet ovat ennemminkin raportteja, selityksiä, mielipiteitä tai asennekuvauksia (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 191). Vaativammassa merkityksessä kertomuksen tulee olla tietyn, ainakin ajallisesti loogisen rakenteen mukaan kulkeva, kun taas väljemmässä määrittelyssä narratiiveiksi voidaan ymmärtää myös kaikki edes jossain määrin kerrontaan perustuvat aineistot. Mitä vapaampi lähestymistapa on sitä enemmän saattavat kertomusten perspektiivit vaihdella. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kertomuksille annetut merkitykset tutkimuksissa vaihtelevat tarkoin määritellyistä verbaalisista esityksistä muodoltaan vapaaseen sisällölliseen ideaan tai näkökulmaan (Koski 2007, 1). Kuraattorien kuvaukset työstään voidaan määritellä narratiiveiksi väljemmän määrittelyn mukaan, kerrontaan perustuvaksi aineistoksi, vaikka kuvaukset eivät sisällä selkeitä juonellisia kertomuksia.

Folkloristiikassa, etenkin elämäkerrallisen kerronnan ja muistitiedon tutkimisessa, kertominen yleensä ymmärretään merkityksen antamisen sekä identiteetin rakentamisen välineeksi, eikä sille välttämättä aseteta esimerkiksi muotoon ja rakenteeseen perustuvia määrityskriteerejä. Varsinainen tutkimuskohde on kertomusten sisällössä. (Koski 2007, 3.) Kertomukset nähdään tulkinnallisina representaa-

tioina (mt. 7). Kertomus siten ymmärretään enemmän tiedon välittäjänä kuitenkin ymmärtäen sen tulkinnallista ja kontekstuaalista luonnetta.

On oleellista erottaa narratiivit elämäkerrallisista ja elämänhistoriallisista kertomuksista ja tutkimuksista. Elämäkertomuksessa ja -tarinassa on aina laajemmin mukana ihmisen historiallinen konteksti, yhden ihmisen tarina, kun taas narratiivi voi olla vain osa tarinaa. (ks. Kujala 2007, 25.) Usein kuitenkin narratiivisuus liitetään hyvin tiiviiksi osaksi elämäkerrallisia tutkimuksia (ks. esim. Hirvonen 2003, luku 2.2). Narratiivinen aineisto usein saattaa olla hyvin elämäkerrallis-kerronnallinen (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 192–194), ja elämäkerrallisissa tutkimuksissa usein hyödynnetään erilaisia kertomuksia, narratiivista aineistoa. Narratiivisen tutkimuksen ei kuitenkaan tarvitse olla aina elämäkerrallista tutkimusta, vaan se voi keskittyä johonkin yhteen tapahtumaan, ilmiöön tai asiantilaan, jonka ei tarvitse sisältää laajempaa historiallista kontekstia. Narratiivit saavat usein materiaalinsa elämäntarinoista (Kujala 2007, 25). Elämäkerrallisessa tutkimuksessa tutkittavaa ilmiötä tarkastellaan aina suhteessa kerrottuun elämään ja aineisto on hankittu mahdollisimman pitkältä aikaväliltä. Narratiivisessa tutkimuksessa tutkija voi koota kerronnallista aineistoa myös ajallisesti suppeammalta jaksolta. Molemmissa kuitenkin lähestymistapa sisältää kokonaisvaltaisen ajatuksen ihmisen maailmassa olemisesta kokemuksiinsa kietoutuneena eli kokemuksen käsitteen merkityksellisyden. Ei ole olemassa yksimielistä päätöstä siitä, mitä auto/biografinen eli elämäkerrallinen, narratiivis-elämäkerrallinen tai narratiivinen tutkimus on, vaan jokaisen tutkijan itse valitsevat käsitteet ja metodit määrittelevät tutkimusta. (Erkkilä 2008, 201.)

Narratiivisessa tutkimuksessa lähtökohta on aina kertojan näkökulmassa, sosiaalisessa ja kulttuurisessa kontekstissa sekä haastattelun (aineiston hankinnan) kontekstissa (Erkkilä 2008, 198–199). Oleellista on myös se, että kertomusten tutkija on ajallisesti ja paikallisesti positioitunut, osa inhimillistä elämää (Kujala 2007, 33). Tarinalla on aina kertojansa, kuulijansa ja se konteksti, jossa tarina kerrotaan (Gubrium & Holstein 1997, 147). Kertomus säilyy alati elävänä, koska se ottaa vastaan jatkuvasti uusia merkityksiä, toisten ihmisten erilaisia näkökulmia (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 202). Kuraattorien haastatteluissa nouseekin hyvin vahvasti esiin heidän ajallinen ja paikallinen sitoutuneisuutensa työssään ja sitä kautta kertomuksissaan. Yhteiskunta, koulu, opettajien, vanhempien ja ennen kaikkea nuorten maailma sitovat kuraattoreita siihen todellisuuteen, missä he elävät ja toimivat. Tässä tutkimuksessa kuraattorien kertomukset elävät myös omien tulkintojeni sekä varmasti myös vielä lukijoiden tulkintojen ja näkökulmien myötä.

Narratiivisessa tutkimuksessa korostuu kvalitatiivisen tutkimuksen piirteet siinä, ettei tavoitteena ole yleistettävyyys vaan ilmiön selittäminen, kuvan muodostaminen ilmiöstä ja sen ymmärrettäväksi tekeminen. Pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa, ymmärtämään tiettyä toimintaa tai antamaan teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin ilmiöstä. (Alasuutari 1994, 208–212; Eskola & Suoranta 1998, 61.) Narratiivisuus nähdään enemmän teoreettisena käsitteenä; maailmamme rakentuu erilaisista kertomuksista ja kerronnallisista keinoista voimme ymmärtää ja selittää sitä kokonaisvaltaisemmin. Ei ole olemassa yhtä ja oikeaa tapaa tehdä narratiivista tutkimusta, vaan se rakentuu tutkijan tekemissä ratkaisuihin, kertojan halusta kertoa sekä lukijan tai kuulijan refleksiivisestä mukana olosta. Narratiivisuus avaa siten monipuolisia mahdollisuuksia, se on usein hyvin aineistolähtöistä, jossa tiivistyy eri osapuolten jatkuva dialogi ja inhimillisyys.

Kerronnallinen haastattelu

Narratiivinen tutkimusmateriaali koostuu pääsääntöisesti joko valmiista tai tutkimusta varten tuotetuista kertomuksista (Heikkinen 2007, 142). Aineisto voi olla yhtä hyvin puhetta kuin kirjoitettua tekstiä, ja myös ei-kirjallista viestintää (Kujala 2007, 17), kuten esimerkiksi liikkeitä, eleitä tai kuvia (Koski 2007, 5). Vaikka tarkoituksena olisikin säilyttää kertojan oma ääni mahdollisimman hyvin, narratiivinen aineisto edellyttää aina tulkintaa ja jonkinlaista jatkokäsittelyä (Heikkinen 2007, 147–148).

Koska narratiivisen aineiston ei ole tarkoitus pyrkiä tilastolliseen yleistettävyyteen, vaan kuvaamaan ja ymmärtämään jokin tapahtuma tai ilmiö, aineiston määrän ei tarvitse olla suuri. Liian suuren aineiston kohdalla voi tutkija helposti törmätä aineiston kylläntymiseen eli saturaatioon, jolla tarkoitetaan ilmiötä, jossa aineisto alkaa toistaa itseään. (Eskola & Suoranta 1998, 61–63.) Tämä on yleensä laadulliselle tutkimukselle ominaista, jolloin pienemmälläkin aineistolla on mahdollisuus päästä yhtäläisiin päätelmiin. Aineiston suuruutta määrittelee pääosin tutkittavan ilmiön vaatimukset: onko esimerkiksi tarkoituksena tutkia laajempaa yhteiskunnallista ilmiötä vai paikallista, yhden yhteisön tai ryhmän sisäistä toimintaa. Aineiston määrän sijasta merkityksellisempää on siten aineiston laatu ja mahdollisimman hyvä ilmiön kuvainnollisuus (mt. 61).

Käsillä olevan tutkimukseni narratiivinen aineisto on kerätty käyttämällä kerronnallista (narratiivista) haastattelua, joka on yksi hyvin yleistyvä aineiston hankintatapa. Lähikäsitteitä kerronnalliselle haastattelulle ovat elämänkerralliset haastattelut, syvähaastattelu, strukturoimaton eli ei-johdatteleva haas-

tattelu, eliitti- ja/tai avainhenkilöiden haastattelu, standardoimaton ja avoin haastattelu. (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005; Siekkinen 2007, 44; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Kerronnalliselle haastattelulle ei ole yhtä oikeaa tapaa tai määrittelyä (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 192), vaan yhteistä on aineiston kerronnallisuus. Tavoitteena on koota tutkijan aineistoksi kertomuksia (mt. 189), joita haastateltavat tuottavat kukin yhden tai useamman (Erkkilä 2008, 206).

Kerronnalliset haastattelut eroavat toisistaan tutkimuksen aihepiirin mukaan (menneisyys ja merkitykset), haastattelutekniikan, kysymysten määrän ja toivotun vuorovaikutuksen suhteen. Haastattelija haluaa kuulla muutoksen kuvauksia sekä pyrkii antamaan tilaa kertomiselle ja esittää sellaisia kysymyksiä, joihin olettaa saavansa vastaukseksi kertomuksia. Hyvärisen ja Löyttyniemen (2005, 191) mukaan kertomuksilta ei kuitenkaan tarvitse odottaa ennalta määrättyjä kertomuksen tai juonen rakenteita. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005 190–191.) Haastattelun tavoitteena voi olla kerätä muun muassa laajempia elämäntarinoita tai lyhyitä kuvauksia jostakin tilanteesta. Sen voi toteuttaa joko syvähaastattelun tapaan, jossa lähdetään liikkeelle yhdestä laajemmasta kysymyksestä ja tutkija pyrkii olemaan vain kuuntelija, joka voi tarvittaessa myöhemmin esittää tarkempia kysymyksiä, tai keskustelevasti, jolloin kertomus valmistuu tarkemmin vasta tutkimuksen lukijassa. Etenkin elämänkerralliskerronnallisessa, yhden kysymyksen haastattelussa, haastattelija yleensä pyrkii neutralisoimaan vaikutustaan. Kuitenkin usein esitetyt jatkokysymykset eivät ole neutraaleja, vaikka ne olisi suunnattu kertojan jo esiin ottamiin aiheisiin, vaan ne suuntaavat kertomusta tutkijan intressien ja ennakkoteorian mukaisesti. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 193–197.) ”Mitä enemmän narratiivinen haastattelu muistuttaa strukturoitua temahaastattelua, sitä selvemmin tutkijan ääni tulee esille esitettyjen kysymysten ja etukäteen valittujen teemojen muodossa. Lisäksi jokainen kertoja suuntaa tarinansa ja äänensä jollekin olettamalleen henkilölle tai laajemmalle yleisölle, jota tutkija hänelle edustaa.” (Erkkilä 2008, 206.)

Haastattelun voi toteuttaa hyvin monella tavalla, mutta aina on huomattava, ettei haastattelu ole passiivinen, vaan hyvinkin aktiivinen tapahtuma, jossa haastattelijan tehtävä on auttaa haastateltavaa rakentamaan kertomustaan (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 201). Siihen kuinka toteuttaa haastattelu, Hyvärinen ja Löyttyniemi (2005, 192) eivät anna suoraa vastausta, koska heidän mukaansa yhtä oikeaa tapaa ei ole olemassa. He sitä vastoin antavat paljon ideoita ja ajatuksia kuten esimerkiksi haastateltavan roolia kuvatessaan:

”Estradi on hänen, jos hän haluaa sen itselleen ottaa. Hän voi valita myös yhdessä kertomisen, toisin sanoen toivoa enemmän vuoropuheluna etenevää haastattelua ja osallistuvaa haastattelijaa, mikä on luovan kerronnan tapana yhtä hyvä.” (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 222.)

Hyvä kerronnallinen kysymys antaa aina vapauden kertoa laajasti (mt. 199). Joten jos haluaa antaa kertojalle mahdollisuuden vapaaseen kerrontaan, niin miksi ei anna myös vapautta valita kuinka sen kertoa, yksin vai yhdessä. Myös Gubrium & Holstein (1997, 153–154) painottavat kertomista luonnollisena yhteistyönä, jossa kertomusta rakennetaan yhdessä ja haastattelijan rooli on olla innostajana ja kannustajana, eikä pysytellä passiivisesti taustalla. Haastattelussa on tärkeä tehdä selväksi, että kokemukset ja tapahtumat nähdään arvokkaina ja tavoiteltavina (Kujala 2007, 20). Näillä periaatteilla lähdin haastatteluja toteuttamaan. Tarkoitukseni oli ennen kaikkea saada kokoon sellaisia kertomuksia ja kuvauksia kuraattorin työstä, mitä he itse näkevät työssään merkityksellisinä, ja että kaikki, mitä he kertovat on arvokasta ja tavoiteltavaa. Lisäksi halusin korostaa molemmin puolista kunnioitusta ja tilanteen luonnollisuutta sillä, että haastattelu voidaan toteuttaa niin vuorovaikutteisesti, kuin haastattava itse haluaa.

5. Haastattelujen kulku ja tutkimusongelma

Aineiston hankinnan tavoitteena oli kerätä erilaisia kuvauksia toiminnasta, josta saattaisi löytyä paljon piirteitä ja esimerkkejä, jotka olisivat kiinnostavia sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Tarkempaa tutkimusta innostamisesta konkreettisena toimintana ja innostamiseen pohjautuvaa toimintaa Suomessa on vielä vähän, mutta joitakin viitteitä muun muassa erilaisiin yhteisöllisiin projekteihin ja hankkeisiin on olemassa (ks. esim. Kurki 2007, 75; Kurki 2010). Halusin kuitenkin pureutua enemmän toimintaan, jossa yksittäinen ihminen arkipäivän työssään voisi toimia innostajana, muutoksen aikaan saajana sekä välittäjänä ja helpottajana niin yksilöiden kuin isomman yhteisön eduksi. Erittäin mielenkiintoiseksi nousivat viitteet siitä, kuinka kuraattorin työhön voisi liittää paljon innostamisen piirteitä, vai voisiko? Kasvatustieteilijässä koulumaailma kasvatuksellisenä ja sosiaalistavana instituutiona herättää tutkimuksellista kiinnostusta. Se jo pelkällä olemassaolollaan luo hyvät puitteet isompien ryhmien ja erilaisten toimintatapojen ja käytäntöjen tutkimiselle. En halunnut olla mukana missään uudessa innovatiivisessa projektissa tai hankkeessa, vaan mennä sisälle jo olemassa olevaan ”todelliseen” maailmaan ja sen juurtuneihin käytäntöihin, jota voisi tutkailla toisesta, jossain määrin uudesta ja innovatiivisesta näkökulmasta, sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta.

Alati kehittyvä ja monia mahdollisuuksia tarjoava ammatillinen koulutus nousi vahvemmin kiinnostukseni kohteeksi kuin muut koulutusalueet. Sieltä löytyi myös kohtalaisen hyvin organisoitu ja pie-

nehkö ryhmä kuraattoreita, jotka lähtivät innokkaasti mukaan tutkimukseeni. Samana syksynä 2009 Tampereella kuraattoripäivillä käsiteltiin muun muassa yhdessä teemaryhmässä ”Sosiaalipedagoginen sosiaalityö kuraattorien työssä” -nimen alla sosiokulttuurisen innostamisen mahdollisuuksia. Ammatillinen koulutus on yhteiskunnassamme enenemissä määrin ”nostamassa päätään”, joka johdatteli minutkin kiinnostumaan tekemään tutkimusta siihen liittyen. Kiinnostavaa oli myös ryhtyä tutkimaan työtä, joka pyrkii osaltaan vastaamaan erilaisiin nuorten ongelmiin, nuorten kasvun ja kehityksen katkeamattomuuteen, sekä työtä, joka toimii jatkuvasti moninaistuvien nuorten ongelmien sekä työelämään liittyvien paineitten ristitulesa.

Anonymiteettisuojaan takaamiseksi ja riittävän suuren aineiston varmistamiseksi haastattelut keräsin kahdesta eri ammatillisen oppilaitoksen piiristä. Haastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen ja näin ollen aivan kaikki kyseisten oppilaitosten kuraattorit eivät halunneet tai omien aikataulujensa takia ehtineet mukaan haastateltaviksi. Kaikkiaan haastateltavia oli viisi, mikä osoittautui riittäväksi määräksi. Monet asiat tulivat esille useammassakin haastattelussa tai ne täydensivät hyvin toisiaan. Isompi haastateltavien joukko ei oletettavasti olisi tuonut enää juuri mitään uutta tietoa, ainakaan kyseisten oppilaitosten kohdalla. Kuten aiemmin olen todennut, narratiivisen tutkimuksen aineiston määrän ei tarvitse olla kovin suuri. Tarkoituksena ei ole ilmiön tilastollinen yleistettävyyttä, vaan sen mahdollisimman todentuntuinen kuvaus ja ymmärrettävyys. (Eskola & Suoranta 1998, 61–63.) Kuraattorien haastatteluissa esiintyy erilaisia kuvauksia heidän työstään, joista jokainen pyrkii osaltaan vakuuttamaan lukijaansa heidän työnsä merkityksestä, ja mitä erilaiset tapahtumat ja tilanteet kertovat heidän työstään.

Ennako-oletuksekseni on aiempien tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella muotoutunut ajatus siitä, että kuraattorien työ (parhaimmillaan) on innostamista (ks. Kurki 2006b). Tutkimusongelmaksi asetin kysymyksen: ”*Minkälaisia sosiokulttuurisen innostamisen elementtejä ja piirteitä kuraattorin työssä esiintyy?*” Kysymykseen sisältyy innostamisen tavoitteet, avainkäsitteet, osapuolet, kylmä ja kuuma maailma, ulottuvuudet, pedagogisen suhteen ja innostajan kollektiiviset tehtävät siinä muodossa, kuten ne aiemmin olen pyrkinyt luvussa 3 määrittelemään kuraattorin työhön sisältyviksi ja ilmeneviksi. Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan tutkimusongelma ei aluksi ollut vielä täsmällisesti ilmaistu, vaan se tarkentui jatkuvasti koko tutkimuksen ajan (ks. Kiviniemi 2007, 71).

Uskoin, että kertomusten avulla kuraattorit voisivat tuottaa kuvauksia omasta työstään jäsennellysti ja todentunnusti. Tuotettujen kertomusten kautta saisin vahvimmin tuotua esille heidän, kertojien, oman äänensä, joka voisi keskustella lukijan (oli se sitten itse tutkija tai tutkimuksen ulkopuolinen lu-

kija) kanssa siitä, mitä kuraattorit itse ovat halunneet nostaa esille omasta työstään. Mikä on heille itselleen merkityksellistä, tärkeää, sekä myös tyypillistä omassa työssään. Halusin heidän kertovan työstään, ja itse tutkia sitä, mitä mielenkiintoisia asioita tulee esille sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta. Kertomusten tuottamiseksi valitsin aineiston keruumenetelmäksi kerronnallisen haastattelun, joka, kuten aiemmin luvussa 4 olen todennutkin, voidaan toteuttaa hyvin vapaamuotoisesti ja haastateltavan ehtojen mukaisesti.

Pitkälti Hyvärinen & Löyttyniemen (2005, 195) kuvailemien ohjeistusten mukaisesti lähdin haastatteluissa liikkeelle yhdestä isommasta kysymyksestä tai, kuten itse kuvailisin, tehtävänannosta. Pyysin haastateltavia *kertomaan omasta työstään, erilaisten tapahtumien ja tilanteiden kautta asioita, mitkä ovat heille tärkeitä tai merkittäviä sekä jossakin määrin myös tyypillisiä*. Kysymyksen paino oli ehdottomasti tärkeiden ja merkittävien tapahtumien kerronnassa, ja ensimmäisen haastattelun jälkeen nostin kysymyksen tyypillisimmistä tilanteista esille vasta myöhemmin, jos haastateltava ei tiennyt mistä lähteä liikkeelle tai jatkaa kerrontaansa. Kuraattorin työstä tyypillisimpiä tilanteita on vaikea määritellä, koska jokainen päivä on erilainen, ja tämä tuli esille myös haastatteluissa. Kysymyksellä tyypillisimmistä tilanteista halusin kuitenkin viestittää sitä, että kaikki arkipäiväisimmätkin kokemukset olisivat tärkeitä ja kiinnostavia tutkimuksen kannalta. Kysymyksen tarkoituksena oli kuitenkin pääsääntöisesti jättää haastateltavan päätettäväksi, mistä hän aloittaa, sekä mitä, miten ja missä järjestyksessä hän asioita kertoo. Tavoitteena oli saada ensin keskeytymätön pääkertomus tai vapaata kerrontaa, johon tutkijana vaikuttaisin mahdollisimman vähän. Tässä vaiheessa tutkijan roolini oli olla vain ”rohkaiseva kuulija”. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 194–196.)

Aluksi tärkeää oli myös kertoa siitä, että haastateltava saattoi käyttää aikaa haluamallaan tavalla. Olimme alun perin sopineet haastatteluajaksi yhden tunnin, mutta halusin painottaa sitä, ettei olisi väärin, vaikka haastateltava haluaisi käyttää enemmänkin aikaa tai lopettaa aiemmin, jos siltä tuntuu. Haastattelun aikana tai lopuksi saatoin myös esittää tarvittaessa tarkentavia kysymyksiä jostakin aiemmin haastateltavan puhumasta asiasta tai tuoda keskusteluun uusia näkökulmia. Tarkentavia kysymyksiä olivat: *Kerro tarkemmin siitä tilanteesta, kun... Kerro esimerkki tilanteesta... Kerro jostakin sellaisesta tapaamisesta opiskelijan kanssa, joka sinulla on jäänyt hyvin mieleen. Kerro esimerkki opiskelijan kohtaamisesta. Kerro joku sellainen tilanne tai kokemus, joka kuvastaa jossakin määrin sinun työtäsi yksilötyössä. Mitä muuta työhösi kuuluu yksilötyön lisäksi? Kerro tapahtuma, jossa koet onnistuneesi*. (ks. Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 194–198.)

Lisäksi aiemmin olin sähköpostilla kertonut jonkin verran tutkimuksestani, johon haastatteluja keräsin, sekä omista opinnoistani ja kiinnostuksenkohteistani yleisesti. Jotta saisin heidät kiinnostumaan tutkimukseeni osallistumisesta, halusin heille kertoa aiheen merkityksestä ja kiinnostavuudesta siinä määrin, kun näin sen oleelliseksi. Kerroin heille myös ennen haastattelua, että en heidän työtään juuri tunne, joten kaikki tieto, mitä he tulevat kertomaan minulle, on arvokasta ja merkittävää. Pyrin kuitenkin antamaan etukäteen mahdollisimman vähän informaatiota, joka voisi jollakin tavalla vaikuttaa siihen mitä he tulisivat kertomaan. Koska kuraattorit vaikuttivat olevan hyvin valveutunutta porukkaa, he kyselivät uteliaina etukäteen paljon tietoa. Sovimme, että keskustelisimme työstäni enemmän vasta haastattelujen jälkeen. Jo se, että kerroin omista taustatiedoistani vaikutti heidän tapansa kertoa, joka ilmeni muun muassa seuraavilla kommentteilla:

”Mutta ook sää nyt enemmän kiinnostunut siitä mitä mä teen asiakkaitten kanssa? Yksittäisten asiakkaitten kanssa?”

”Et aika pitkälle, mä ainakin sitä mitä mä nään, niinkun myös muuta kuin ohjausta, niin ehkä tämmöistä jonkinlaista kasvattamista, on se sitten sosiaalipedagogiikkaa tai pedagogiikkaa ylipäätään, tai mitään.”

Ongelmana oli ehkä se, että haastateltavien koulutus oli usein hyvin lähellä omaa koulutustani, ja siksi he olivat hyvin kiinnostuneita tutkimuksestani. Heidän kiinnostuksena osoitti kuitenkin sitä, että he näkivät työni myös merkityksellisenä. Usein kuitenkin alkuun päästyään haastateltavat unohtivat tilanteen tutkimuksellisen puolen ja heittäytyivät vapaammin omaan kerrontaansa sekä keskusteluun työstään. Analysoinnissa olen pyrkinyt tuomaan heidän äänensä mahdollisimman hyvin esille.

6. Tutkimuksen analysointi: ideaalinen kuvaus ja ryhmittely

6.1. Narratiivisen tutkimuksen analysointi

Narratiivisesta tutkimuksesta puhuttaessa analysointi jaetaan usein kahteen toisistaan hieman poikkeavaan tapaan: narratiivien analysointiin ja narratiiviseen analysointiin (esim. Heikkinen 2007, 148–149). Toteutusmuodoissa kuitenkin esiintyy varsin paljon erilaisia ja päällekkäisiä tapoja, eikä selkeää rajaa eri muotojen välille ole aina helppo tehdä. Narratiivien analysoinnin voidaan nähdä sallivan useampia lähestymis- ja analysointitapoja kuin narratiivinen analysointi, jossa myös on erilaisia ana-

lyysivaihtoehtoja (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Narratiivinen tutkimus kuitenkin aina edellyttää aineiston tulkintaa, eikä analysointia voida yksiselitteisesti tiivistää numeroiksi tai kategori-
oiksi (Heikkinen 2007, 148). Olennaista analysoinnissa on tutkijan näkemys narratiivisesta tietämisen muodosta ja konstruktivistisesta tutkimusotteesta (ks. Heikkinen 2007, 148–149).

Narratiivien analysoinnissa tutkijan huomio kiinnittyy narratiivisen aineiston tuottamiin kertomuksiin ja niiden luokitteluun erilaisin tapaustyyppien, metaforien tai kategorioiden avulla (Heikkinen 2007, 148). Analysoinnissa voidaan mennä luokittelun lisäksi myös hyvin yksityiskohtaiseen tarkasteluun. Esimerkiksi kerronnallisen haastattelun tuottama narratiivinen aineisto voidaan hyvinkin yksityiskohtaisesti litteroida, ja huomio kiinnittää puheen rakenteellisiin piirteisiin, tekstin yksityiskohtiin ja kertomuksen yhteiseen tuottamiseen haastattelijan kanssa, jolloin vuorovaikutus on keskeinen teema, jonka jälkiä aineistossa voidaan seurata usein keskusteluanalyysistä tai diskurssianalyysistä omaksutu-
in keinoin (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 193). Joissakin tutkimuksissa sovelletaan jopa niin kut-
suttua narratiivis-diskursiivista analyysiä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Narratiivien analysoinnissa erilaisen teemoittelujen ja luokittelujen avulla voidaan myös etsiä yleispätevää tietoa tai pyrkiä fenomenologisen tutkimuksen tapaan kuvaamaan jotakin ilmiötä sinänsä (Erkkilä 2008, 200–202). Usein narratiivisen aineiston tarkoituksena on kuitenkin avata tapahtumien koe-
tun kulun kautta kertojan kehitystarinaa ja selittää psykologisesti tai sosiologisesti, miten hänen iden-
titeettinsä on muodostunut nykyiselleen, eikä ainoastaan kokemuksen tai identiteetin kielellisenä luomisena (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 196). Aineiston analysoinnissa pyritään siten menemään syvemmälle kuin kielen rakenteelliseen tarkasteluun tai tosiasioiden luokitteluun.

Narratiivisuudella voidaan viitata aineiston lisäksi (tai sijasta) myös aineiston käsittelytapaan, vaikka itse aineisto ei täyttäisi narratiivisuuden ehtoja (Heikkinen 2007, 148). *Narratiivisessa analysoinnissa* muodostetaan usein erilaisia tyyppikertomuksia kuten esimerkiksi sisältöselostuksia, referaatteja, juo-
nitivistelmiä tai ydintarinoita. Analysoinnissa siten tutkija pyrkii myös itse tuottamaan uuden kerto-
muksen tai kertomuksia, joissa ilmenee aineiston tyyppilliset juonirakenteet keskeisine elementteineen. Aineistoa on voitu ensiksi käsitellä jopa litteroimalla ja koodaamalla tai erilaisin teemojen ja kategori-
oiden avulla, joista tutkija on lopuksi muodostanut suuremman kokonaisuuden, kertomuksen, johon on yhdistänyt aineistosta keräämiään eri rakenneosia. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; Heikkinen 2007, 148.)

Narratiivisessa analyysissä pyritään usein enemmän soveltamaan narratiivista tietämisen tapaa pyrkimällä synteessin tekemiseen kuin erottelemaan aineistoa erilaisiin luokkiin. Narratiivinen analysointi lähenee usein kokeilevaa kirjoittamista, jossa esitystapa on mielikuvia herättelevää. (Heikkinen 2007, 149.) Narratiivisen analysoinnin tavoitteena voi olla esimerkiksi tarinan juonen etsintä, kertojan äänen kuuleminen ja säilyttäminen, kertojan ja tutkijan välisen vuorovaikutuksen analysointi sekä erilaisten kerronnan tapojen ja kontekstien analysointi, siten, että usein myös tulokset on esitetty narratiivina. (Erkkilä 2008, 200.)

Narratiivien analysointia ja narratiivista analysointia yhdistelemällä päädyin tässä tutkimuksessa ensin poimimaan narratiivisesta aineistosta erilaisia toiminnan, kuraattorin työn, kuvauksia, jotka sijoitin teorian pohjalta muodostamiini kategorioihin tai ryhmiin, joita esittelen edempänä tarkemmin. Osasta näistä ryhmistä muodostin yhden tyypikertomuksen, jota nimitän ”Ideaalisesti kuvaukseksi kuraattorien työstä innostajana”. Tyypikertomuksessa olen pyrkinyt kuvaamaan kuraattorin työtä kaikkine niine puolineen ja asioineen, joita haastateltavat kertoivat. Ennen kaikkea poimien niitä asioita, jotka vahvistavat käsitystä kuraattorien toiminnasta innostajana. Kuvaus on ideaalinen, eikä kaikkia näitä asioita löydy, eikä ole mahdollistakaan toteuttaa tässä määrin aivan jokaisen kuraattorin työssä tällä hetkellä. Ongelmakohtiin ja kulmakiviin pureudun paremmin kuvauksen jälkeen jokainen ryhmä kerrallaan sekä luvun 8 tulosten yhteenvedossa.

Esittelen ensin lyhyesti muodostamani kategoriat. Seuraavaksi hieman poikkeuksellisesti tuon esille jo tässä vaiheessa ikään kuin ennen aikaisena yhteenvetona tyypikertomuksen eli ”Ideaalisesti kuvauksen kuraattorien työstä innostajana”, jonka jälkeen lähden tätä kertomusta pilkkomaan ryhmittäin taustateorioiden valossa sekä esittäen joitakin lainauksia aineistosta. Katkelmat tyypikertomuksesta toimivat tässä vaiheessa eräänlaisena punaisena lankana jokaisen ryhmän alussa. Lainaukset olen valinnut lähinnä niiden merkittävyyden perusteella, eli mitkä asiat kuvaavat parhaiten kyseistä ryhmää. Olen pyrkinyt säilyttämään analysoinnissa mahdollisimman paljon haastateltavien äänen kuuluvilla, joten tyypikertomuskin sisältää ainoastaan heidän omia huomioita, joita olen tulkinnallisesti tiivistänyt tai yhdistellyt. Siten ryhmittäisessä analysoinnissa lainaukset olen valinnut siten, että ne täydentävät ja syventävät havaintoa, eivätkä vain toista tyypikertomusta.

Tässä vaiheessa on vielä hyvä tarkentaa, että aineisto koostuu useamman kuraattorin haastatteluista, heidän kerronnallisista kuvauksista, minkälaisena he näkevät työnsä kuraattorina toimimisena, ja mistä heidän työnsä koostuu. Tutkimus siten kohdistuu kuraattorien ryhmään, heidän työhönsä ja sen kuvauksiin. Kyse ei ole haastattelussa tapahtuvan vuorovaikutuksen sekä erilaisten kerronnallisten

rakenteiden tutkimisesta sinänsä, vaan kerronnallisin tavoin pyrkimys on peilata kuraattorien työn ja toiminnan kuvauksia teoriapohjaan sosiokulttuurisesta innostamisesta. (ks. Ruusuvuori & Nikander & Hyvärinen 2010.)

6.2. Aineiston ryhmittely

Sosiokulttuurisen innostamisen teorioihin ja näkökulmiin ei ole olemassa yhtä tiettyä tapaa, miten sitä pitäisi ryhmitellä ja kategorioida. Teorioista löytyy kuitenkin erilaisia ulottuvuuksia ja jaotteluita, joihin tukien olen muodostanut seuraavat ryhmät. Todennäköisesti joku muu tekisi ryhmittelyn toisin. Tarkoitukseni kuitenkin on mahdollisimman monipuolisesti tuoda esiin eri piirteitä ja näkökulmia kuraattorin työstä, jotka tukevat tai pyrkivät tukemaan työtä innostamisena. Ryhmien tarkoitus siten on muodostaa eri näkökulmia aineiston tarkastelulle. Tällöin myös itse aineisto tuki ja muokkasi tekemääni ryhmittelyä seuraavanlaiseksi. Tarkemmin ryhmien yhteydet taustateorioihin tulee esille edempänä ryhmittäin tapahtuvassa aineiston tarkastelussa.

1. Taustatiedot ja -huomiot:

- Innostamisen osapuolet (innostaja, toiminta ja innostamisen kohde sekä instituutio tai viranomainen tai yhdistys tai muu organisaatio, joka taustalla tukee innostamista; toimintaan liittyvät strategiat, aika, sosiaaliset suhteet ja taustafilosofia)
- Innostamisen kylmä ja kuuma maailma

2. Innostamisen kolme avainkäsitettä

- Antaa elämää, innostaa (saattaa ihmisiä yhteen)
- Välittää (osallistavat toiminnat)
- Muuttaa laadullisesti (kohti muutosta)

3. Innostamisen kolme ulottuvuutta

- Pedagoginen
- Sosiaalinen
- Kulttuurinen

4. Persoonien kohtaaminen

- Lähdetään siitä todellisuudesta, missä ihmiset elävät ja ovat
- Ihminen on itse oman elämän ja kulttuurin luoja sekä kokemuksellinen oppiminen
- Aito pedagoginen suhde (dialogi, usko, ymmärtäminen, tasavertaisuus, tiedostaminen ja minä-sinä-suhde)

5. Innostamisen kollektiiviset tehtävät

- Tekninen tuotantotehtävä
- Helpottaja, välittäjä
- Valaistuminen - taisteleva, militantti luonne

Ryhmistä löytyy jonkin verran päällekkäisyyksiä eli samoja asioita painotetaan useammassa ryhmässä, koska ryhmät on muodostettu useista eri teorioista. Ryhmien tarkemmassa tarkastelussa olen kuitenkin pyrkinyt välttämään liiallista toistoa, mutta täysin siltä ei voi välttyä. Osaltaan tämä lisääkin aineiston vakuuttavuutta ja sitoo ryhmiä toisiinsa. Ryhmien ei olekaan tarkoitus olla toisistaan erillisiä, vaan ennemminkin muodostaa yhtenevä kokonaisuus, jota myös ”Ideaallinen kuvaus kuraattorien työstä innostamisena” pyrkii tuomaan esiin. Tämä tyyppikertomus on koottu lähinnä ryhmistä 2-5, mutta ryhmien tarkemmassa tarkastelussa tuon alkuun esille myös toiminnan taustatietoja ja -huomioita, joissa on myös vahvasti pohjalla aineistosta esiin tulevat asiat verrattuna aiempaan teoriaan.

6.3. Ideaallinen kuvaus kuraattorin toiminnasta innostajana

Seuraava kuvaus kuraattorien työstä edustaa ideaalista näkemystä, jonka mukaan kuraattorin työtä voidaan kuvata sosiokulttuurisen innostamisen pohjalta. Kuvaus on rakennettu aineistosta poimituista, kuraattorin työtä kuvaavista asioista, jotka vahvistavat mielikuvaa kuraattorin työstä innostamisena. Se on myös rakennettu muodostamiini ryhmien 2-5 mukaan, jolloin se voidaan pilkkoa ryhmiin ja osaryhmiin, kuten olen tehnyt edempänä ryhmien tarkastelussa. Kuvauksen sisältö koostuu haastateltavien itse esiin tuomista asioista, joita olen tutkijana tulkinnallisesti ryhmitellyt sekä yhdistänyt ja tiivistänyt. Kuvaus toimii myös eräänlaisena yhteenvetona, jota avaan tarkemmin ryhmittäisessä tarkastelussa. Lopuksi luvussa 8 esittelen lisäksi epäkohtia, joita aineistosta on tullut esille, ja jotka eivät tue oletusta kuraattorien toiminnasta innostajana. Ideaallinen kuvaus kuraattorien toiminnasta innostajana kuitenkin pyrkii vastaamaan tutkimusongelmaan ”*Minkälaisia sosiokulttuurisen innostamisen elementtejä ja piirteitä kuraattorin työssä esiintyy?*” ja siihen oletukseen, että kuraattorien työtä voidaan kuvata innostamisena.

Kuraattori pyrkii saattamaan ihmisiä yhteen erilaisin ryhmätyömenetelmin ja toiminnan kautta, sekä hyödyntämällä laajaa yhteistyöverkostoaan. Hän tukee ja ohjaa osallistavaan toimintaan ja oma-aloitteellisuuteen, jossa tavoitteena on laadullinen muutos kohti parempaa tulevaisuutta.

Muutoksen tekee opiskelija, opiskelijat ja henkilökunta itse. Kuraattori toimii lähinnä tiedon välittäjänä ja selventäjänä eri maaliemojen välissä toimien opiskelijoiden agenttina ja koko oppilaitoksen yhteisöllisyyden vahvistajana. Tavoitteena on olla luomassa solidaarinen, erilaisuuden hyväksyvä, tasa-arvoinen ja yhteiskunnallisissa muutoksissa mukana elävä oppilaitos, jossa kaikilla on hyvä olla.

Kuraattorin työ on monipuolista, joka sisältää monia eri ulottuvuuksia. Työssä on huomioitava erilaisia näkökulmia, ja vaikka usein ykköseksi nousee opiskelija, niin huomioitava on myös oppilaitos, opiskeluun ja tutkintoihin liittyvät asiat, sekä muut oppilaitoksen sisäiset sekä ulkopuoliset tekijät. Parhaimmillaan kuraattori voi keskittyä työhönsä kokonaisvaltaisesti, kun hänen vastuullaan olevia toimipaikkoja on vain yksi, jolloin kuraattori pystyy olemaan mukana enemmän oppilaitoksen arjessa, eikä tunne olevansa pelkästään yksilötyöhön keskittyvä kiertolainen.

Suuri osa kuraattorin työstä on yksilötyötä. Hän vastaanottaa opiskelijoita kahdenkeskisiin tapaamisiin yleensä ennalta sovittuina aikoina. Hän kuuntelee, keskustelee, ohjaa ja neuvoa, sekä antaa tietoa, uusia näkökulmia, välineitä, voimaa ja ajateltavaa. Hän auttaa yksittäisiä opiskelijoita löytämään oman polkunsaa, sekä käy keskustelua motivaatiosta, käyttäytymisestä, vuorovaikutustaidoista sekä elämäntavoista ja -arvoista. Yksilötyön lisäksi kuraattori pitää erilaisia keskustelutunteja luokkien kanssa, informaatiotilaisuuksia isommille ryhmille sekä puheenvuoroja henkilökunnan koulutuksissa ja vanhempainilloissa. Työskentelyssä painottuu tällöin hyvin kasvatuksellinen työote.

Kasvatuksellisen otteen lisäksi kuraattori pyrkii kehittämään yhteisöllisyyttä ja luomaan hyvää henkeä koko oppilaitoksessa. Hän käyttää erilaisia ryhmäytämismenetelmiä ja ohjaa esimerkiksi tuutorointia tai oppilaskuntatoimintaa. Hän on mukana kaikenlaisessa oppilaitoksen toiminnassa oman mielenkiintonsa ja persoonansa mukaan. Kuraattorin työhön kuuluu olennaisesti monenlainen yhteistyö niin oppilaitoksen henkilökunnan kuin myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Lisäksi hän työskentelee tiiviisti myös opiskelijoiden vanhempien ja/tai perheiden kanssa tarvittaessa.

Kuraattorin työ on hyvin paljon omalla persoonalla tehtävää työtä, jossa hän voi käyttää omia taitoja ja luovuuttaan parhaaksi näkemällään tavalla. Lisäksi kuraattori pyrkii kannustamaan myös muita luovaan ja oma-aloitteeseen toimintaan muun muassa luomalla erilaisia mahdollisuuksia suunnitella ja osallistua erilaisiin luovan toiminnan ryhmiin, tapahtumiin, juhliin, tuuto-

rountiin ja oppilaskuntatoimintaan. Erilaisilla ryhmillä, projekteilla ja tapahtumilla kuraattori voi myös tuoda luovan toiminnan lisäksi mukaan niin sanottua tapakasvatusta esimerkiksi terveellisistä elämäntavoista tai suvaitsevaisuudesta ja erilaisuuden hyväksymisestä.

Ennen kaikkea opiskelijoiden kohtaamisessa kuraattorin on lähdettävä liikkeelle siitä todellisuudesta, missä opiskelijat elävät. Kuraattorilla on oltava jonkinlaiset perustiedot ammasteista ja tutkinnoista, joita opiskelijat opiskelevat. Ammatillisissa oppilaitoksissa kuraattori kohtaa paljon erilaisia ja eri-ikäisiä opiskelijoita. Mikä on se opiskelijoiden todellisuus, missä he elävät? Ammatin ja tutkinnon suorittamisen ja siihen liittyvien haasteiden lisäksi opiskelijoiden kohtaamisessa vaikuttavat heidän menneet kokemukset kuten nuorilla aikuistuminen ja itsenäistyminen, mahdollisesti perheen perustaminen, parisuhde, taloudellinen tilanne ja asuminen, sekä terveyteen ja mielenterveyteen liittyvät asiat. Lisäksi kuraattorin on huomioitava myös opettajat, oppimisryhmät, oppilaitoksen järjestyssäännöt ja opintotukilait sekä muut tekijät, jotka vaikuttavat kunkin opiskelijan elämään siinä oppilaitoksessa. Jossakin määrin kuraattorin on hyvä myös tietää missä ja miten nuoret viettävät vapaa-aikaansa, koska koulu ja opiskelu ovat vain pieni osa heidän sen hetkistä elämää. Ymmärtämisen lisäksi kuraattorin tulisi ohjata tilanteita ja toimintaa niin, että löytyisi ratkaisuja, joihin kaikki olisivat mahdollisimman tyytyväisiä. Toiminnassa olennaista on selvittää ja havainnoida ongelmien syitä, ja saada muutkin ymmärtämään tilanteen todellisuutta, sekä tehdä asioita näkyviksi. Syiden löytymisen lisäksi tavoitteena on löytää ratkaisuja, voiko asioille tehdä jotain. Ratkaisujen lisäksi tärkeää on myös vaiheittainen seuranta, mikäli se on mahdollista, jolloin katsotaan onko saatu muutosta aikaa.

Kaiken toiminnan ytimenä on ajatus siitä, että opiskelija itse on se toimija, joka ratkaisee tielle tulleen ongelman tai ongelmat, ei kuraattori. Kuraattorin tehtävä onkin tavallaan opettaa ja kasvattaa heitä oma-aloitteisuuteen sekä terveellä tavalla ajattelemaan itsekkäästi. Yhdessä opiskelijan tai opiskelijoiden kanssa kuraattori hakee vastauksia ollen lähinnä tökkijä tai ohjaaja, joka auttaa heitä vaiheesta toiseen, kulkee mukana eri prosesseissa. Kuraattorin on myös ymmärrettävä, ettei aina voi täysin auttaa, vaan on osattava myös joskus niin sanotusti päästää irti. Joka tapauksessa jokaiselle opiskelijalle, joka keskeyttää opintonsa, joko väliaikaisesti tai lopullisesti, on tehtävä jatkosuunnitelma. Tämä tarkoittaa sitä, että joskus lopettaminen kyseisistä opinnoista ja niin sanotun vaihtoehto B:n löytäminen, voivat olla joskus jopa parempi vaihtoehto opiskelijalle. Kuraattorin tulee kannustaa opiskelijoita oppimaan itse ottamaan vastuuta. Kuraattori voi-kin nähdä myös itse onnistuneensa silloin, kun näkee opiskelijan tai opiskelijoiden onnistuvan ja

oppineen jotakin koko prosessissa. Jotain on auennut, ja kuraattori on saanut olla siinä yhtenä osallisena.

Oleellista on, että kuraattorin ja opiskelijoiden välinen suhde perustuu helposti lähestyttävyyteen, matalaan kynnykseen sekä luottamukseen ja tasavertaisuuteen. Kuitenkin kuraattorin on osattava olla myös tiukka ja laittaa rajat niin opiskelijoiden kanssa toimiessaan kuin työmääränsä suhteen. Kuraattorilla on mahdollista tehdä opiskelijoiden kanssa usein hyvin pitkäjänteistä työtä pitkällä aikavälillä, mikä helpottaa työskentelyä monilta osin. Kuraattorin keskeinen tavoite on saada opiskelijat itse heräämään siihen, mihin heidän oma polkunsä on menossa, jotta he itse näkisivät oman elämänsä, ja monilla ongelmien möykky muuttuisi enemmän konkretiaksi, johon olisi helpompi tarttua. Toisaalta kuraattorin tulee olla iloinen monista tosi pienistä asioista, sekä uskoa ja iloita opiskelijoista.

Kuraattori tasapainottelee jatkuvasti yksilötyön ja niin sanotun muun työn välillä. Kuraattorin työn tulosta ja saavutuksia on vaikea mitata, koska onnistumista voi merkitä niin opiskelijoiden saamat tutkintotodistukset kuin hyvin onnistunut yksittäinen tapaaminen. Joskus onnistumista on löytää jonkun opiskelijan kanssa hänelle jokin muu ratkaisu, kuin opintojen jatkaminen ja tutkinnon saaminen siitä koulutuksesta. Yksilötyön lisäksi myös muulla työllä on merkitystä.

Kuraattorin työhön kuuluu paljon toimintoja, jotka ovat lähinnä teknistä suorittamista. Yksilöllinen sosiaalityö mielletään pitkälti pelkäksi ongelmanratkaisuksi, ja sitä se on useimmiten. Työhön kuuluu lisäksi erilaisia paperitöitä, opiskelijoiden asioiden selvittelyä ja seuranta, ”kadonneiden” tavoittelua, erilaisten tietojen hallintaa ja uuden tiedon hankintaa, monien lakien ja säädösten tulkintaa, ohjaussuunnitelmien tekoa, erilaisten lausuntojen tekoa muun muassa Kelaan, mahdollisesti hankemäärärahojen hankintaa tai muuta projektiluonteista työtä sekä erilaisiin koontumisiin ja palaverihin osallistumista (kuten esimerkiksi opiskelijahuoltoryhmä, kriisiryhmä, erilaiset ohjauksen tiimit ja koulun ulkopuoliset tapaamiset muun muassa TE-keskuksessa tai mielenterveystoimistossa).

Kuraattorin rooli oppilaitoksessa on olla asiantuntijana erilaisissa sosiaalisissa ja psykososiaalisissa asioissa. Asiantuntemuksen tarkempi määrittelemine on hankalaa, ja monesti kuraattori tekee hyvin tiivistä yhteistyötä muun muassa terveydenhoitajan, psykologin ja erityisopettajien kanssa, ja heidän työt limittyvät ja ovat jonkin verran myös päällekkäisiä. Joskus kuraattorin työnä on vain eteenpäin ohjaus sekä jatkosuunnitelman työstäminen opiskelijan kanssa. Kuraattori

onkin usein neuvoja ja ohjaaja muun muassa taloudellisissa asioissa, toisen näkökulman tai tiedon antaja, pönkittäjä, tukija ja tsemppaaja sekä yhteyden pitäjä, joka välillä kyselee, että missä mennään. Kuraattori auttaa vaiheesta toiseen kulkemista ja toisinaan toimii äänitorvena opiskelijoilta opettajille tai päinvastoin. Opiskelijoiden taustalla voi olla muun muassa mielenterveys-, päihde-, taloudellisia sekä parisuhdeongelmia, jotka vaikuttavat heidän koulunkäyntiinsä. Kuraattori on mukana turvaamassa ja helpottamassa niin yksittäisen opiskelijan kuin muidenkin opiskelijoiden opintojen sujumista.

Tiedon välittämisen ja äänitorvena olemisen lisäksi kuraattori usein pyrkii tuomaan selväksi muun muassa opettajille sitä todellisuutta missä nuoret elävät, sekä ajamaan opiskelijoiden asioita. Hän on usein se, joka puolustaa opiskelijoita ja puhuu heidän puolestaan, mikäli näkee esimerkiksi opinnoissa joitakin epäkohtia tai jäykkyyttä, tai toivoo enemmän ymmärrystä yksittäisen opiskelijan kohdalla, jotta tämä saisi vielä jatkaa. Kuraattori toimiikin usein yksin opiskelijoiden ja henkilökunnan ristitulessa. Siinä hyvä puoli on se, ettei tarvitse välttämättä ottaa puolta eri asioissa, mutta toisaalta voi tulla usein leimatuksi opiskelijoiden ”yliymmärtäjäksi”. Kuraattori voi nähdä roolinsa myös toisinaan niin sanotuksi paskanlapioijaksi, joka puhuu niistä asioista, joista muut eivät halua puhua. Maailma, ja etenkin opiskelijoiden ja nuorten opiskelijoiden maailma muuttuu jatkuvasti. Kuraattori pyrkii saamaan myös oppilaitoksen mukaan muutoksiin, sekä vastustaa jäykkyyttä, paikalleen pysähtyneisyyttä ja sisäänpäin sulkeutuneisuutta oppilaitosyhteisössä. Kuraattori toimii myös hiljaisten ja arkojen puolesta, tuo esiin heidän ääntään ja luo mahdollisuuksia kaikille yhteisöllisyyteen ja löytää ystäviä.

6.4. Ryhmien tarkastelua

Seuraavaksi tarkastelen aineistoa muodostamieni ryhmien ja osaryhmien mukaan. Ryhmästä 2 (luku 6.3.2.) alkaen liitän ryhmän tai osaryhmän alkuun ensiksi kohdan edellä esittelemästäni ideaalisesta kuvauksesta. Kohdan, joka edustaa kyseistä ryhmää tai osaryhmää. Jokaisessa kohdassa avaan tarkastelua viittauksilla teorioihin, omilla tulkinnoillani sekä lainauksilla aineistosta. Ideaalisen kuvauksen, joka sisältää paljon tiivistettyjä otteita ja asioita aineistosta, sekä lainausten tarkoituksena on tarkentaa sekä todentaa tulkintojani. Ryhmien tarkoituksena on nostaa esiin aineistosta niitä elementtejä ja piirteitä, joita kuraattorin työssä esiintyy, ja jotka ovat huomion arvoisia sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta.

6.4.1. Taustatiedot ja -huomiot

- Innostamisen osapuolet: (innostaja, toiminta ja innostamisen kohde sekä instituutio tai viranomainen tai yhdistys tai muu organisaatio, joka taustalla tukee innostamista; toimintaan liittyvät strategiat, aika, sosiaaliset suhteet ja taustafilosofia)

Aiemmin luvussa 3.3. innostamisen osapuoliksi esittelin yllä mainitut tekijät (ks. esim. Kurki 2000b, 46–47). Tutkimuksessa lähdin siitä ajatuksesta liikkeelle, että kuraattori toimii innostajana, aiempiin tutkimuksiin pohjaten (ks. Kurki 2006b). Se, voidaanko me todella kutsua häntä innostajaksi, onkin yhtenä tutkimuksen ongelmana, jota pyrin selvittämään. Kuraattorit itse eivät tosin kutsu työtänsä innostamiseksi tai näe rooliansa innostajana. Mutta kuten olen aiemmin todennutkin, innostaminen käsitteenä on Suomessa vielä monille tuntematon. Kuraattorien toiminta on moninaista, minkä muun muassa ideaalinen kuvaus kuraattorien toiminnasta toi esille. Innostamisen kohteena ovat yleensä yksittäinen opiskelija (nuori tai aikuinen) tai koko kouluyhteisö (kaikki opiskelijat ja henkilökunta). Toiminta tapahtuu pääsääntöisesti koulun tai oppilaitoksen raamien sisäpuolella tai sen välittömässä läheisyydessä, ja siihen vaikuttavat oppilaitoksen säännöt, strategiat ja muut päätökset ja linjaukset, jotka jonkin verran eroavat haastateltavien taustalla. Jo yhden oppilaitoksen eri toimipisteissä voi olla joitakin eroavuuksia, vaikka he pyrkivät mahdollisimman yhtenäisiin linjoihin.

”Kun tää on useista toimipisteistä koottu, ja kuitenkin nää on vähän erilaisia nää toimipisteet, eri koulutusaloilla. Niin nää toimintamallitkin on hieman erilaisia. Ja, ja tota yhdessä on totuttu tekeen yhdellä tavalla, ja toisessa toisella tavalla. Ja sit on vielä opettajakohdaisia eroavaisuuksia. Että, että nyt saatat niinku jotain yhteneväisiä käytänteitä, että miten esimerkiksi poissaoloihin puututaan, ja missä vaiheessa, ja kuka puuttuu, ja mitä tehdään missäkin vaiheessa.”

Oppilaitoksissa myös toimitaan yleensä tiettyjen aikojen puitteissa (työaika päivisin, lomat, lukukausirajat sekä oppilaitos- ja oppiainekohtaiset ajalliset rajoitukset), mitkä vaikuttavat myös kuraattorin toimintamahdollisuuksiin. Koska työ on hyvin persoonalla tehtävää työtä, jokaisen kuraattorin toimintaan vaikuttavat koulun rajausten lisäksi heidän omat taustafilosofiansa, joka kumpuaa usein heidän taustakoulutuksestaan ja aiemmasta työkokemuksesta. Vaikka kuraattorilta vaaditaan usein sosiaalityöntekijän pätevyyttä, niin heidän koulutuksensa saattavat muutoin olla erilaisia, vaikkakin eri sosiaalialaan ja kasvatusalaan sekä psykologiaan liittyviä koulutuksia. Varsinaisesti en haastatteluissa kysynyt heidän taustatietojaan, mutta moni ne kuitenkin nosti esille. Kuraattorin työ jo pohjimmiltaan

vaatii hyviä sosiaalisia taitoja ja tiivistä yhteistyön tekemistä eri toimijoiden kanssa, niin oppilaitoksen sisällä kuin sen ulkopuolisten toimijoiden kanssa (esim. mielenterveystyö, TE-keskus, etsivätyö ja muu nuorisotyö). Kuitenkin jokainen kuraattori tekee yhteistyötä eri toimijoiden kanssa omien taitojen ja halujensa mukaan. Yhteistyön tekemiseen pureudun enemmän muun muassa kolmannen ryhmän tarkastelussa. (Koulutuksista ja kuraattorin työn välineistä ja menetelmistä lisää muun muassa Sipilä-Lähdekorpi 2006, 28–30 ja Opetushallitus 2007.)

- Innostamisen kylmä ja kuuma maailma

Kuraattorien toiminta voidaan sijoittaa kylmän ja kuumen maailman välimaastoon. Innostamisessa se onkin hyvin tyypillistä, että toiminnassa liikutaan kylmän ja kuumen maailman välillä. Toisaalta kuraattori joutuu toimimaan lakien ja erilaisten oppilaitosten säädösten ja rajoitteiden puitteissa, sekä opiskelijan rooli on enemmän passiivisen uhrin rooli. Kuten kylmässä maailmassa on tyypillistä, opiskelijat pyritään usein sopeuttamaan vallitseviin olosuhteisiin ja käytäntöihin. (ks. esim. Kurki 2006b, 84–86.) Yhteiskunnalliset paineet nopeaan valmistumiseen ja ammatillisen pätevyyden saamiseen pakottavat tähän jonkin verran. Koulutus kestää yleensä kolme vuotta, mutta hyvin perustellusti joskus voidaan joustaa myös neljään tai useampaan vuoteen. Tutkintorakenteet vaativat muun muassa tiettyjä opintoja ja niiden suorittamista tietyin ehdoin. Lisäksi myös opintotukiasiat sanelevat tietyt ehdot. Muun muassa seuraavista lainauksista tulee esille kuraattorien taipuminen vallitseviin olosuhteisiin, vaikka tilanteissa ja järjestelmissä nähdään ongelmakohtia. Esimerkiksi eri toimeentulotukien viidakossa vaihtoehtona ei nähdä opiskelijalla olevan muuta mahdollisuutta kuin pyrkiä täyttämään vaaditut ehdot tukien saamiseksi.

”Että jos tota ei selkeesti oo sairaslomalla, et vois hakee sairaspäivärahaa, ja kuitenkin opinnot ei etene, niin sitten ei oikein olis oikeutettuna opintotukeen, ja sitten ei aina välttämättä toi toimeentulotuki puolikaan vedä. Että se on aina semmosta pallottelua, että nyt pitää miettiä, että voidaanko me kuitenkin ajatella, että jotain opintojen eteen tehdään, ja on oikeutettu opintotukeen...”

Kuraattori itsekin alkaa sopeutua oppilaitoksessa vallitseviin opintoja ja muuta toimintaa ohjaaviin säädöksiin ja vaateisiin, joka heijastuu myös hänen työssään siten, että opintojen ja muiden käytäntöjen jäykkyyttä ei enää osata kyseenalaistaa ja opiskelijoita pyritään enemmän sopeuttamaan vallitseviin käytäntöihin.

”...ensin tuli ajatus, että eiks tälle tosiaan voi tehdä mitään, että voiks tää olla näin jäykkää. Mutta, mutta nyt siihen rupee tietysti niinku sit ittekin orientoitumaan.”

Yhteiskunnalliset näkemykset ja opiskelijoihin ja oppilaitoksiin kohdistuvat odotukset vaikuttavat kuraattorin työhön siten, ettei niitä usein uskalleta kyseenalaistaa tai ne nähdään mahdottomiksi murtaa, eikä niihin pystytä vaikuttamaan. Näkemykset usein vaikuttavat yksilön edun mukaisilta, mutta usein kuitenkin ovat enemmän yleisen edun mukaisia unohtaen yksilön ja persoonan.

”...nykyään kun niin jotenkin pidetään sitä, että täytyy olla tää ammatillinen peruskoulutus, et joku ammatti, että tavallansa pääsis jotenkin tän yhteiskunnan semmoseks täys, täysvertaseks jäseneks.”

Se, että huomaa yhteiskunnassa jäykkiä rakenteita tai epäoikeudenmukaisuutta, on kuraattoreille ominaista, mutta sen huomaaminen tai tunnustaminen, että itsekin ”joutuu” toteuttamaan näitä rakenteita, on hankalampaa. Kylmässä maailmassa toimiminen on usein sisäänrakennettua, huomaamattomaa tai siihen pikku hiljaa orientoidutaan. Toisaalta juuri kuraattori on se, joka pystyy ja haluaa puolustaa opiskelijoita, pyrkii vähentämään passiivisuutta ja välinpitämättömyyttä (niin opiskelijoissa kuin henkilökunnassa ja muissa tahoissa). Hän joutuu myös joskus opiskelijan kanssa taistelemaan tukahduttavia järjestelmiä vastaan. Seuraavien ryhmien tarkasteluissa, etenkin ryhmän 6 viimeisen osaryhmän tarkastelussa tähän pureudutaan enemmän, kuraattorin taistelemaan, militanttiin luonteeseen, sillä innostaminen kuitenkin selkeästi pyrkii enemmän toimimaan kuumassa maailmassa. (ks. Kurki 2006b, 84–86; Kurki 2007, 91–92.)

6.4.2. Innostamisen kolme avainkäsitettä

Kuraattori pyrkii saattamaan ihmisiä yhteen erilaisin ryhmätyömenetelmin ja toiminnan kautta, sekä hyödyntämällä laajaa yhteistyöverkostoaan. Hän tukee ja ohjaa osallistavaan toimintaan ja oma-aloitteellisuuteen, jossa tavoitteena on laadullinen muutos kohti parempaa tulevaisuutta. Muutoksen tekee opiskelija, opiskelijat ja henkilökunta itse. Kuraattori toimii lähinnä tiedon välittäjänä ja selventäjänä eri maalimojen välissä toimien opiskelijoiden agenttina ja koko oppilaitoksen yhteisöllisyyden vahvistajana. Tavoitteena on olla luomassa solidaarinen, erilaisuuden hyväksyvä, tasa-arvoinen ja yhteiskunnallisissa muutoksissa mukana elävä oppilaitos, jossa kaikilla on hyvä olla.

Merinon (2000, 34–36) esittelemät innostamisen avainkäsitteet kiteyttävät hyvin innostamisen tavoitteet (ks. luku 3.2.), ja siksi ne sopivat hyvin kuvauksen alkuun sovellettavaksi. Avainkäsitteitä ovat: 1) antaa elämää, innostaa 2) välittää ja 3) muuttaa laadullisesti. Kaikkia näitä käsitteitä syvennetään vielä seuraavissa ryhmissä, minkä takia en tarkastele niitä tässä tarkemmin. Tällä ryhmällä halusin kuitenkin tuoda esille sen, että käsitteet korostavat yhteisellä toiminnalla tapahtuvaa muutoksen mahdollisuutta, mikä on olennaisin asia innostamisessa kuin myös kuraattorien työssä. Muutoksen mahdollistamiseksi kuraattorin on pyrittävä saattamaan ihmisiä yhteen ja ohjattava osallistavaan ja omaaloitteiseen toimintaan. Muutoksella voidaan tarkoittaa yksittäisen opiskelijan elämässä ja opinnoissa tapahtuvaa muutosta, mutta muutoksen tärkeyttä kuraattorien työssä voi osoittaa myös pyrkimys isompaankin muutokseen.

”...maailma muuttuu, ja meidän nuoret muuttuu koko aika, et ei tällasta paikalleen pysyvyyttä pitäis olla niin paljon kuin tuppaa vähän olla täällä oppilaitoksissa.”

6.4.3. Innostamisen kolme ulottuvuutta

Kuraattorin työ on monipuolista, joka sisältää monia eri ulottuvuuksia. Työssä on huomioitava erilaisia näkökulmia, ja vaikka usein ykköseksi nousee opiskelija, niin huomioitava on myös oppilaitos, opiskeluun ja tutkintoihin liittyvät asiat, sekä muut oppilaitoksen sisäiset sekä ulkopuoliset tekijät. Parhaimmillaan kuraattori voi keskittyä työhönsä kokonaisvaltaisesti, kun hänen vastuullaan olevia toimipaikkoja on vain yksi, jolloin kuraattori pystyy olemaan mukana enemmän oppilaitoksen arjessa, eikä tunne olevansa pelkästään yksilötyöhön keskittyvä kiertolainen.

Kurki (esim. 2006b, 78–79) jakaa innostamisen kolmeen ulottuvuuteen pedagogiseen, sosiaaliseen ja kulttuuriseen., kuten olen aiemmin luvuissa 3.3. ja 3.6. esitellyt. Ulottuvuuksien kautta innostamisen sisältöä voidaan kuvata hyvin monipuolisesti, ja jokainen ulottuvuus on merkityksellinen innostamisessa. Tässä kolmannessa ryhmässä esittelen kuraattorin työn sisältöä ulottuvuuksittain. Jaottelun olen tehnyt raastasti erottelemalla toimintoja eri ulottuvuuksiin, vaikka todellisuudessa ulottuvuudet limittyvät käytännössä toisiinsa hyvin eri tavoilla. Ja monet toiminnot olisi voinut sijoittaa useampaankin ulottuvuuteen näkökulmasta riippuen.

Tässä vaiheessa huomion arvoinen asia on se, että monet haastatelluista kuraattoreista kertoivat, että työ keskittyy enemmän yksilötyöhön tai asiakastyöhön eli selkeästi enemmän pedagogisen ulottuvuuden alueelle. He näkivät, että jos aikaa olisi enemmän ja kierrettäviä paikkoja vähemmän, he pys-

tyisivät osallistumaan enemmän myös koulun arkeen eli vahvistamaan sosiaalista ja vähemmälle jäänyttä kulttuurista ulottuvuutta paremmin. Kuten aiemmin olen todennut luvussa 3.6., myös Kurki (2006b, 78) on sitä mieltä, että innostaminen ei toteudu hyvin, jos toimipaikkoja on enemmän kuin yksi.

”...vois olla paljon enemmän, paljon enempi jotenkin siinä, siinä koulun arjessa ja näin. Että nythän mä oon tämmönen koppiboitaja vähän. Että ei mua varmastikaan kaikki edes tunne niinku näissä kaikissa kouluissa, missä mä käyn... Sä oot vähän niin kuin semmonen kiertolainen sitten jokaisessa paikassa.”

Kuitenkaan siitä, missä määrin jokaisen ulottuvuuden tulisi työssä painottua, ei ole mainintaa. Näen asian niin, että sitä on hyvin vaikea ennalta arvioida, vaan se on tapauskohtaista ja riippuu innostajasta ja hänen persoonastaan, innostamisen kohteesta sekä ympäröivistä tekijöistä. Pääasia on, että jokainen ulottuvuus tulee huomioiduksi jossakin määrin.

- **Pedagoginen**

Suuri osa kuraattorin työstä on yksilötyötä. Hän vastaanottaa opiskelijoita kahdenkeskisiin tapaamisiin yleensä ennalta sovittuina aikoina. Hän kuuntelee, keskustelee, ohjaa ja neuvoa, sekä antaa tietoa, uusia näkökulmia, välineitä, voimaa ja ajateltavaa. Hän auttaa yksittäisiä opiskelijoita löytämään oman polkunsä, sekä käy keskusteluja motivaatiosta, käyttäytymisestä, vuorovaikutustaidoista sekä elämäntavoista ja -arvoista. Yksilötyön lisäksi kuraattori pitää erilaisia keskustelutunteja luokkien kanssa, informaatiotilaisuuksia isommille ryhmille sekä puheenvuoroja henkilökunnan koulutuksissa ja vanhempainilloissa. Työskentelyssä painottuu tällöin hyvin kasvatuksellinen työote.

Kuten aiemmin olen luvussa 3.3. todennut (ks. esim. Kurki 2000b, 46–57), on kasvatuksellisen ulottuvuuden ytimessä persoona ja sen kehittyminen, missä korostuu asenteiden muutos, kriittisen ajattelun ja luovuuden kehittyminen, oman vastuun tiedostaminen, herkistyminen sekä motivaation herääminen. Kuraattorin työssä etenkin yksilötyön kohdalla tämä tulee usein vahvasti esille. Hän ei usein anna vain valmiita vastauksia, vaan käy muun muassa erilaisia keskusteluja opiskelijoiden kanssa. Ammatillisen koulutuksen puolella kuraattorit käyvät paljon kahdenkeskisiä keskusteluja opiskelijoiden kanssa, jotka keskittyivät motivoimiseen ja ohjaamiseen.

”...kyl mä nään sen niinku ihan laidasta laitaan, ihan semmosena motivoimisena, sitten semmosena pienenä terapointina, ohjaamisena, niinku polun löytämisenä, jatko-ohjaamisena, siellä on hyvin monenlaista niinku puolta mitä tehdä yksittäisten kanssa.”

Keskusteluissa pureudutaan usein myös arjenhallintaan ja arjen peruskysymyksiin.

”...et ihan tämmöset peruskysymyksistä sitten kyllä joutuu lähteen... sit puhutaan ihan kaverisubsteista, perhesubsteista, tupakan poltosta, päibteiden käytöstä...”

Kasvatuksellisuus näkyy kuraattorin työssä myös monissa isompia ryhmiä tai koko koulua koskevissa toiminnoissa. Pedagogista ulottuvuutta olen jo aiemmin kuvannut luvussa 3.3. ja 3.6. muun muassa siten, että toiminnassa tällöin huomioidaan moninainen opiskelu, terapeutitset ja pedagogiset keskustelut, seminaarit, kurssit, väittelyt, työpajat, kulttuuripiirit, teemapäivät ja informaatiotilaisuudet (ks. esim. Kurki 2000b, 46–57; Kurki 2006b, 78–79). Myös aineistosta löytyi paljon esimerkkejä siitä, kuinka kuraattorit osallistuvat puhujina muun muassa erilaisiin koulutuksiin.

”...meillä oli maanantaina henkilökunnan koulutusta kolme tuntia, josta tunnin MINÄ puhuin opiskelijoiden huollosta...”

He pitävät tiedotustilaisuuksia ja ohjaavat keskusteluja ryhmissä. Kuraattorien kasvatuksellinen ote näkyy siten myös isompien ja pienempien ryhmien kanssa tehtävänä työnä. Ryhmien kanssa kuraattori voi keskustella yleisemmällä tasolla esimerkiksi kuraattoripalveluista ja järjestyssäännöistä.

”Ja aluks tietenkäin, eli tänä syksynä kävin kaikki luokat läpi kertomassa tunnin siitä, että mitä kuraattori on, mitä kuraattori tekee, mutta myös sitä niinku, että järjestyssääntöjä, kiusaamisasioita, näitä niinku, no ehkä just sitä kautta niinku, mitä koulun järjestyssäännöt tuo tullessaan, kaikki niinku päibteettömyydet ja tupakoimattomuuden, ja sitten just nää tällaset niinku väkivallattomuudet, et sellasta kävin luokan kanssa läpi. Eli kyllä se on tämmönen infoovakin se rooli.”

Keskusteluissa voidaan puretua myös tarkemmin johonkin opiskelijoita mietityttävään tai esiin nousseeseen asiaan.

”...täällä on luokka, mikä oli kokenut, että opettaja kiusasi heitä, esimerkiksi. Ja sitten mä menin luokan kans pitään tunnin niitten kanssa, että ne sai puida sitä niinku kokonaan sitä juttua. Ja käytiin läpi sitä, että

mitä siinä oikeesti tapahtu, että kävikö siinä näin, ja käytiin rakentavaa keskustelua siitä, että mitenkä he itse provosoinat mahdollisesti, jos oli käynytkin jotenkin näin, et me käytiin sitä tehtävillä tai sitten ryhmätöinä.”

- **Sosiaalinen**

Kasvatuksellisen otteen lisäksi kuraattori pyrkii kehittämään yhteisöllisyyttä ja luomaan hyvää henkeä koko oppilaitoksessa. Hän käyttää erilaisia ryhmäyttämismenetelmiä ja ohjaa esimerkiksi tuutorointia tai oppilaskuntatoimintaa. Hän on mukana kaikenlaisessa oppilaitoksen toiminnassa oman mielenkiintonsa ja persoonansa mukaan. Kuraattorin työhön kuuluu olennaisesti monenlainen yhteistyö niin oppilaitoksen henkilökunnan kuin myös koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Lisäksi hän työskentelee tiiviisti myös opiskelijoiden vanhempien ja/tai perheiden kanssa tarvittaessa.

Aineistosta usein tuli esille se, kuinka olennainen osa kuraattorin työssä on yhteisöllisyyden vahvistaminen ja yhteistyön tekeminen useiden toimijoiden kanssa, vaikka kuraattorina näkevätkin olevansa aika yksin oppilaitoksissa. Aiemmin olenkin todennut luvuissa 3.3. ja 3.6. (ks. esim. Kurki 2000b, 46–57; Kurki 2006a, 154–157), että sosiaalisen ulottuvuuden keskiössä ovat ryhmät ja yhteisöt sekä pyrkimys on yhteisöön ja yhteiskuntaan integroituminen että niiden laadullinen muuttaminen. Aineistosta sosiaalinen ulottuvuus ja sen tärkeys tuli esille muun muassa yhteistyön tekemisenä.

”Ja toisaalta tää on tosi itsenäistä tää työ... Mutta sitten taas tässä omassa työssä niinku sen pitää itsestään selvänä sen tiimityön ja yhteistyön, koska ei tätä työtä voi tehdä niinku yksittäisenä toimijana.”

Kuraattorit kertoivat myös useista ryhmätyö- ja ryhmäyttämismenetelmistä sekä mukavan hengen luomisesta osana heidän työtänsä.

”...siellä oppilaitoksessa on hyvä olla, se kuuluu mun mielestä myös kuraattorin työhön, vaikka ei se lue ehkä työsopimuksessa niin, mutta mun mielestä sen pitää olla. Elikkä määhän pidän kuraattorin tunnit, mä voin pitää ryhmäyttämistäkin, jos ei sitä joku muu pidä. Kaubean paljon liikun mukana kaikessa, jos täällä on jotain tuutoreita tai oppilaskunnan toimintaa, niin mä meen takeuulla sinne ite ensimmäisenä mukaan kaikkeen, mitä ne järjestää... että mä voin olla siellä niinku siinä mukavan hengen luomisessakin mukana.”

Sosiaalisen ulottuvuuden tärkeyttä osoittaa myös kommentit yhteisöllisyyden kaipuusta ja halusta järjestää ja osallistua yhteishenkeä nostattaviin iloisempiinkin juttuihin.

”...että olis oikeesti semmonen, semmonen, tai ne jotenkin tulis tämmönen tää koulu yhteisö niinku voimakkaammin. Niinku että vois olla siinä mukana, että ois tämmösiä jotain yhteisiä, vaikka urheilupäivää tai just nää jublat, kevät ja nää joulut ja että olis jotenkin silleensä tämmöissä iloisissa jutuissa mukana.”

Ammatillisen koulutuksen puolella ei lähtökohtaisestikaan ole kovin paljon yhteisiä tilaisuuksia, perinteitä tai asioita, jotka vahvistaisivat yhteisöllisyyttä ja yhdessä tekemistä. Kuraattorit kuitenkin näkivät tämän puutteena ja omana tehtävänä toimia yhteisöllisyyden edistäjänä.

”Että juuri tossa opintoavustajan kanssa eilen pohdittiin, että pitäisikö nyt yrittää järjestää, vaikka joku yhteislaulutilaisuus tai muu. Et ne tulee, jotka haluaa. Mutta että olis sitä yhteisöllistä, jos siihen on tilausta... Että jotenkin tuntuu, että kaikki semmonen ylimääräinen on jäämässä pois, koska kaikki on niin väsyneitä ihan niinku arjesta... Kyä tää ammatillinen puoli muutenkin, niin tämmöstä jublaperinnettä on paljon vähemmän kuin lukiopuolella. Että se on semmonen, mikä mietityttää... Et meidän täytyy kehitellä tänne jotain niinku vastaavaa, mikä tota olis niitä tähtitietä, mitkä jäis sen opiskelijan mieleen kuitenkin. Että tota jotain tämmöstä tässä ideoida.”

- **Kulttuurinen**

Kuraattorin työ on hyvin paljon omalla persoonalla tehtävää työtä, jossa hän voi käyttää omia taitoja ja luovuuttaan parhaaksi näkemällään tavalla. Lisäksi kuraattori pyrkii kannustamaan myös muita luovaan ja oma-aloitteeseen toimintaan muun muassa luomalla erilaisia mahdollisuuksia suunnitella ja osallistua erilaisiin luovan toiminnan ryhmiin, tapahtumiin, juhliin, tuutorointiin ja oppilaskuntatoimintaan. Erilaisilla ryhmillä, projekteilla ja tapahtumilla kuraattori voi myös tuoda luovan toiminnan lisäksi mukaan niin sanottua tapakasvatusta esimerkiksi terveellisistä elämäntavoista tai suvaitsevaisuudesta ja erilaisuuden hyväksymisestä.

Kulttuurisessa ulottuvuudessa olennainen näkemys on, että tieteen, taiteen ja mahdollisuuden eläimeen, tekemiseen ja ajattelemiseen on oltava kaikkien saavutettavissa, kuten olen aiemmin luvussa 3.3. ja 3.6. todennut (ks. esim. Kurki 2000b, 46–57; Kurki 2006a, 154–157). Kuraattorin tulisi käyttää myös omaa luovuuttaan tukien oppilaita luovuuteen. Vaikka osa kuraattoreista totesi, että ei pysty olemaan mukana lähes ollenkaan niin sanotuissa iloisissa jutuissa, vaikka sitä toivoisi, paljon silti viitteitä monilta erilaisiin kulttuurisiin toimintoihin löytyi, tai ainakin halua ja kiinnostusta niitä kohtaan. Kulttuuriseen ja luovaan toimintaan tässä yhteydessä olen liittännyt kaiken sen toiminnan, joka

on oppilaitoksen sisäisestä tutkintotavoitteellisesta toiminnasta erillistä toimintaa, johon liittyy oleellisesti opiskelijoiden omaehtoinen ja opiskelijalähtöinen toiminta, ja joka mahdollistaa luovaan ajatteluun ja toimintaan, kuten esimerkiksi erilaiset tapahtumat ja niiden järjestäminen.

”...mä toivoisin luovani tänne sellaista, et mä kerkeisin jär, mä voisin järjestää täällä myös kaikkee, niinku sellaista jollain lailla tapabtumaa ja semmosta kanssa. Kun meillä on oppilaitoksissa kursseja, joittenka nimi on tapahtuman järjestäminen tai jotain muuta, niin niitten teemoilta mä haluisin tänne kaikkee sellasta kuin mielenterveytyön viikkoo tai suvaitseva tai rasismmin vastaista viikko tai jotain.”

Tapahtumien lisäksi kuraattorit voivat olla mukana erilaisten ryhmien toiminnassa. Ammatillisen koulutuksen puolella luova toiminta kuitenkin selkeästi liittyi lähes aina myös ammatilliseen kehitykseen ja kasvuun, mikä osoitti sitä, että toiminnassa kuraattorit arvostavat suunnitelmallisuutta ja päämäärätietoisuutta, joka innostamisessa onkin olennaista. Toiminta ei silloin jää pelkäksi puuhasteluksi.

”...kävin tossa äsken tsekeamassa meidän Irti tupakasta -ryhmää... että vaikka ei itse pääse siitä tupakoinnista eroon, niin se olis ammatillisesti ihan hirveen iso asia, että pääsis näkeen tällasella kurssilla, että kuinka, kuinka tota yritetään avittaa toisia irti tupakoinnista.”

Tuutori- ja oppilaskuntatoiminta ovat useissa oppilaitoksissa juurtuneet tai juurtumassa niiden arkipäiväiseksi toiminnaksi. Niiden piirissä oppilaat saavat vaikuttaa ja toteuttaa erilaisia heitä koskevia ja kiinnostavia asioita opiskelijalähtöisesti. Nämä toiminnat voisi sijoittaa myös muidenkin ulottuvuuksien alle, mutta koska niissä olennaisesti usein painottuvat yhdessä tekemisen ilo ja luovuus, sijoittane kulttuurisen ulottuvuuden alle. Lisäksi näiden toimintojen sisällä myös kuraattorilla on mahdollisuus kannustaa ja ohjata luovuuteen, kuraattorin oman persoonan, luovuuden ja taitojen mukaan. Useissa oppilaitoksissa kuraattorit ohjaavat näitä ryhmiä, jolloin heillä on jo valmiina jotkut raamit toiminnalle, ja jonka kautta he voivat tavoittaa isonkin määrän opiskelijoita. Tuutori- tai oppilaskuntatoiminnan nimissä tehtävää toimintaa kohtaan on usein myös koko oppilaitosyhteisö myötämielinen, eikä sitä koeta vain pelkäksi puuhasteluksi.

”... näitä tuutoreita on sit käytetty varsinkin tänä syksynä siihen, kun meillä oli... tää Taitaja 9 -kilpailu näille, näille tota ysiluokkalaisille... niin nää tuutortytöt on siä ollu sit toimitsijoina... jatkossa tammi-helmikuussa meillä on näitä, viikon verran näitä tutustujia peruskoulusta... entistä enemmän hyödynnetään nyt näitä opiskelijoita... jos saatais jotain toiminnallista jobonkin luokkaan... nää tytöt oli halukkaita lähteen myös vanhempainiltaan...”

”Ja sitten mulla on tota iso, ei se iso osa oo, mutta se on kyllä niinku sellanen tärkeä ja vallottava osa tässä työssä... ni oppilaskuntaa vetänyt... oppilaskunnan ajatus on sitten tää jotenkin tämmönen osallistaminen, ja tehä niinku joitakin asioita opiskelijoille, ja niinku jotain mukavaa, ja sitten niinku levittää sitä semmosta, niinku opiskelijoiden vaikuttamista... saada siihen joukkoon semmosia toimivia nuoria... valmiita niinku oleen päättämässä tietyistä asioista ja valmistelemassa tiettyjä juttuja, ja osallistua kokouksiin, ja kehitellä ideoita, ja jotain kilpailuja, ja, ja jotain tämmöstä vapaa-aikajuttuja... saada niitä nuoria semmoseen yhteiseen juttuun... Meillä on siis siinä mukana ihan laidasta laitaan opiskelijoita... Että tossa tulee taas sitten sitä niinku erilaista puolta, puoltakin, että voidaan tehä jotain hauskaa, ja saada opiskelijat mukaan ja muuta... tulee semmonen positiivinen rooli, niinku opiskelijoillekin... tehtiin tosi iso projekti, projekti viime vuonna. Me järjestettiin konsertti kaikille meidän 3000 opiskelijalle... Että oppilaskunnalla se, että me ollaan saatu tää meidän niinku jobto kaubeen myötämieliseks moniin asioihin...”

6.4.4. Persoonien kohtaaminen

Tässä ryhmässä tarkastelu keskittyy ihmisten, persoonien kohtaamiseen, niihin tilanteisiin, kun kuraattori kohtaa opiskelijan tai joissakin tapauksissa henkilökunnan jäsenen. Tarkasteluissa lähdetään liikkeelle ihmisten todellisuuden huomioimisesta, pohditaan kokemuksellista oppimista ja ihmistä oman elämänsä luojana sekä miten aito pedagoginen suhde ilmenee kuraattorien työssä. Ihmisten kohtaaminen voidaan nähdä kuraattorien työn keskeisimpänä ja arvokkaimpana tehtävänä.

- **Lähdetään siitä todellisuudesta, missä ihmiset elävät ja ovat**

Ennen kaikkea opiskelijoiden kohtaamisessa kuraattorin on lähdettävä liikkeelle siitä todellisuudesta, missä opiskelijat elävät. Kuraattorilla on oltava jonkinlaiset perustiedot ammateista ja tutkinnoista, joita opiskelijat opiskelevat. Ammatillisissa oppilaitoksissa kuraattori kohtaa paljon erilaisia ja eri-ikäisiä opiskelijoita. Mikä on se opiskelijoiden todellisuus, missä he elävät? Ammatin ja tutkinnon suorittamisen ja siihen liittyvien haasteiden lisäksi opiskelijoiden kohtaamisessa vaikuttavat heidän menneet kokemukset kuten nuorilla aikuistuminen ja itsenäistyminen, mahdollisesti perheen perustaminen, parisuhde, taloudellinen tilanne ja asuminen, sekä terveyteen ja mielenterveyteen liittyvät asiat. Lisäksi kuraattorin on huomioitava myös opettajat, oppimisryhmät, oppilaitoksen järjestyssäännöt ja opintotukilait sekä muut tekijät, jotka vaikuttavat kunkin opiskelijan elämään siinä oppilaitoksessa. Jossakin määrin kuraattorin on hyvä myös tietää missä

ja miten nuoret viettävät vapaa-aikaansa, koska koulu ja opiskelu ovat vain pieni osa heidän sen hetkistä elämää. Ymmärtämisen lisäksi kuraattorin tulisi ohjata tilanteita ja toimintaa niin, että löytyisi ratkaisuja, joihin kaikki olisivat mahdollisimman tyytyväisiä. Toiminnassa olennaista on selvittää ja havainnoida ongelmien syitä, ja saada muutkin ymmärtämään tilanteen todellisuutta, sekä tehdä asioita näkyviksi. Syiden löytymisen lisäksi tavoitteena on löytää ratkaisuja, voiko asioille tehdä jotain. Ratkaisujen lisäksi tärkeää on myös vaiheittainen seuranta, mikäli se on mahdollista, jolloin katsotaan onko saatu muutosta aikaa.

Sosiokulttuurisessa innostamisessa tärkeintä on lähteä liikkeelle siitä todellisuudesta, jossa ihmiset elävät. Toiminnan edetessä on myös osattava reflektoida toimintaa yhdessä, pohdittava asetettuja päämääriä ja toiminnan välineitä, joilla mahdollisesti päästäisiin kohti täydellisempää tulevaisuutta yksilön kuin myös koko yhteisön kohdalla. (ks. Kurki 2006b, 82–84; Freire 2005.) Kuraattorin työssä tämä tarkoittaa sitä, että on huomioitava ennen kaikkea se todellisuus, jossa opiskelijat elävät. Tämä tuli aineistossa esille jokaisessa haastattelussa jollakin tavalla. Kuraattorin työssä enimmäkseen tulee vastaan erilaisia ongelmatilanteita, jotka vaikuttavat yhden tai useamman opiskelijan opintojen sujuvuuteen ja yhteiseen ilmapiiriin. Pelkän ohjeistuksen ja neuvonnan lisäksi kuraattorin on osattava katsoa syvemmälle asioihin, arvioitava tilanteita jatkuvasti ja sitä kautta ohjattava tilanteiden pysyvään muutokseen. Seuraavat lainaukset aineistosta kertovat siitä, kuinka monien asioiden kanssa kuraattorit joutuvat painimaan, kuinka monia asioita on huomioitava tehtäessä työtä opiskelijoiden kanssa, sekä kuinka he itsekin näkevät tärkeänä sen, että he ymmärtävät jossakin määrin sitä todellisuutta, missä opiskelijat elävät.

”Et siinä aina pitää olla mukana tää oppilaitos ja opiskelu ja tutkinto ja kaikki mitä täällä niinku liittyy tähän asiaan... mut sitten meillä kun ne nuoret nyt on siitä viis-kuustoista sinne kaksikytviis, sillä ikäbaitarilla. Niin ykkösjuttunahan ne on tullu tänne ammattia ja tutkintoo bakemaan... ja sit niillä on jo hirveesti siihen mennessä tapahtunut elämässä useimmilla. Ja sitten taas, taas siinä on se aikuistuminen, monilla täysikäisyys, ehkä perheen perustaminen, joillakin ainakin parisuhteen tietysti tulee siinä mukaan kuvioon... sitten tulee niinku itsenäistyminen, että monet muuttaa jo pois vanhempien luota... sit kuitenkin vaaditaan jo täällä meillä enempi semmosia tiettyjä asioita, ja sitten tulee tää koko niiden värikäs uus elämä ja uuden elämän opettelu... ja taloudelliset asiat ja asumiseen liittyvät asiat... ja sitten tota terveyteen, mielenterveysasiat, ja mitä siinä ikinä onkaan... täytyy ottaa huomioon se opettajat, sit tietenkin oppimisryhmä, ja sitten vielä kaikki, mitä meillä ikinä täällä onkaan, järjestyssäännöt ja, ja, ja opintotukilait... niiden kanssa semmosen kultasen keskittien sitten löytäminen, että, että olis kaikki tyytyväisiä... tässä niinku keskiössä silleen niinku on, on niinku kuraattori mukana.”

Ymmärtämisen lisäksi sitä todellisuutta on osattava myös reflektoida jatkuvasti.

”Sitä koulua on helppo syyttää ja kouluun on helppo olla tulematta. Se ainoa mihin voi elämässään vaikuttaa. Niin yleensä mä käyn sitä keskustelua niitten kanssa, et sä syytät nyt sitä väärää puuta, onks tää koulu nyt ihan oikeesti se niinku se syyppää tähän sun paboivointiisi. Ja tota, aika monesti tulee sit niin, niin ei kyllä ollutkaan, et ihan totta, että ei tää ollutkaan se syy tähän... Et mä yleensä kaivelen sen, että missä on vika. Et onko se täällä koulussa oikeesti? Onks tää ihan väärä koulu? Onks sut joku tänne pistänyt tänne kouluun? Vanhemmat lähettänyt väkisin tähän paikkaan? Vai ooks sää oikeesti halunnut tänne? Huomasiks sää alussa, ettei tää ookeen sittenkään sitä, mitä sä kuvittelit tän olevan? Et onks opot ohjastanut väärin? Vai onks täällä oikeesti tosi vaikeeta, siis oppimisvaikeuksia? Vai tota, onks siellä luokassa jotain skismaa, et onks siä jotain riitelyä tai kiusaaks joku sua täällä? Tai onks joku opettaja jotenkin täysin ihan mahoton? ...sitten me lähetään miettiin sitä, et voiko sille tehdä sille asialle jotain...”

Yksittäisten opiskelijoiden todellisuuden ymmärtämisen ohella kuraattorit näkevät tärkeänä pyrkimyksen ymmärtää myös laajemmin etenkin nuorten opiskelijoiden elämismaailmaa. Se tekee kuraattorien työstä kuitenkin erittäin haasteellista. Toisaalta voidaan kysyä, missä määrin muun muassa nuorten maailmaa tulisi ymmärtää?

”...kai myös tää niinku nuorten sosiaalinen maailma siellä ympärillä muuttuu koko aika, et meillähän pitäisi olla jotain koulutusta koko aika siitä, että me tajuttais tuolla mikä on Habbo Hotelli tai muuta, niin henkilöunnallakin, et ne tietäs missä ne ees elää se meidän porukka. Et sen mä huomaan, että niinku vaikka mä oonkin ehkä meidän talon nuorimmasta päästä, niin määhän oon jo pudonnut jostakin...”

- **Ihminen on itse oman elämän ja kulttuurin luoja sekä kokemuksellinen oppiminen**

Kaiken toiminnan ytimenä on ajatus siitä, että opiskelija itse on se toimija, joka ratkaisee tielle tulleen ongelman tai ongelmat, ei kuraattori. Kuraattorin tehtävä onkin tavallaan opettaa ja kasvattaa heitä oma-aloitteisuuteen sekä terveellä tavalla ajattelemaan itsekkäästi. Yhdessä opiskelijan tai opiskelijoiden kanssa kuraattori hakee vastauksia ollen lähinnä tökkijä tai ohjaaja, joka auttaa heitä vaiheesta toiseen, kulkee mukana eri prosesseissa. Kuraattorin on myös ymmärrettävä, ettei aina voi täysin auttaa, vaan on osattava myös joskus niin sanotusti päästää irti. Joka tapauksessa jokaiselle opiskelijalle, joka keskeyttää opintonsa, joko väliaikaisesti tai lopullisesti, on tehtävä jatkosuunnitelma. Tämä tarkoittaa sitä, että joskus lopettaminen kyseisistä opinnoista

ja niin sanotun vaihtoehto B:n löytäminen, voivat olla joskus jopa parempi vaihtoehto opiskelijalle. Kuraattorin tulee kannustaa opiskelijoita oppimaan itse ottamaan vastuuta. Kuraattori voi-kin nähdä myös itse onnistuneensa silloin, kun näkee opiskelijan tai opiskelijoiden onnistuvan ja oppineen jotakin koko prosessissa. Jotain on auennut, ja kuraattori on saanut olla siinä yhtenä osallisena.

Luvussa 3.4. olen aiemmin todennut, että innostamisessa keskeistä on ihmisen oman vastuun tiedostaminen itsestä ja muista sekä persoonan kokonaisvaltainen kehittyminen ja kokemuksellinen oppiminen (ks. esim. Kurki 2002). Sen lisäksi, että on lähdetty ihmisten todellisuudesta ja sen analysoimisesta, olennaista on ihmisten oma toiminta ja oppiminen. Innostajan on myös osattava herkistellä, koska kukin on valmis vastaan ottamaan ja oppimaan asioita, ja lähdettävä ohjaamaan toimintaa ihmisistä käsin. Opiskelijan oman toiminnan ja itse aktiivisena muutoksen tekijänä olemisen tärkeys tuli aineistossa esille jokaisessa haastattelussa. Usea kertoi muun muassa kokeneensa onnistuneen työsään silloin, kun nuori itse on onnistunut.

”...kun näkee sen opiskelijan onnistumisen... et on saanu niinku elämänsä kuntoon siinä mittakaavassa, kun on niinku, et hän on tyytyväinen... ja sitten kuitenkin musta siinä, siinä on se niinku onnistuminen vielä näkyy silleen, et ne asiat on niinku järjestynyt, ei tietenkään niinku mun avulla, koska en pysty niitten talousasioita järjestään, eikä muuta, mutta tuella ja sit niinku ohjaamalla, ja, ja tsemppaamalla, ja niinku, niinku ihan konkreettisia neuvoja antamalla...”

Useat myös vahvistavat näkemystä opiskelijasta itse muutoksen tekijänä, toimijana ja kokemuksellisenä oppijana, sekä kuraattorin roolia siihen ohjaajana ja tukijana.

”...et ne herää niinku itsenäisiksi, oppii mistä ne ottaa ite vastuuta.”

”...sää et voi ratkasta sitä asiaa todennäköisesti, mut sä saat sen tyypin niinku itse toimimaan oman hyvinvointinsa. Siis mun mielestä, eihän mun tehtävä oo ketään hoitaa, eikä parantaa tai mitään asiaa kenenkään puolesta hoitaa, vaan saada se ihminen itse hoitamaan se asiansa. Antaa sille välineitä tai voimaa, on se sitten mentunut ja se tarvii voimaa tai on se sit nuori, jolla ei oo välineitä, teknisiä välineitä, käytännöllisiä välineitä. Niin antaa niitä välineitä sille tyypille. Ja sit se tulee jälkeenpäin kiittämään, et: ”Hei, tää autto. Mää pystyin itte tekeen tän homman.”

Näen myös sen, että kuraattori osaa joistakin opiskelijoista niin sanotusti päästää irti sekä ohjata heitä toisaalle, osoituksena siitä, että he kunnioittavat opiskelijoita oman elämän luojina. Olennaista on kuitenkin se, että jatko-ohjaus ja -suunnitelmien teko vahvistavat opiskelijan omaa aktiivista toimintaa ja tiedostamista, eikä opiskelijan passiivista roolia. Oppimista tapahtuu myös erehdysten ja kompastelujen kautta. Kuraattorin vastuulla on kuitenkin se, että eroaminen tai keskeytys on opiskelijan edun mukaista ja se vahvistaa ja tukee opiskelijan omaa aktiivista toimintaa ja kehitystä.

”...välttämättä koulusta eroaminen, keskeytys ei aina oo huono asia. Että jos sillä opiskelijalla on vielä tarvetta pöhtia esimerkiksi alavalintaa, tai sit on elämäntilanteessa tullut joku sellanen aika, että ei pysty niinku täyspainosesti opiskeleen, niin sillon voi olla ihan tarkotuksen mukaistakin keskeyttää ja välillä niinku hoitaa itteensä.”

- **Aito pedagoginen suhde (dialogi, usko, ymmärtäminen, tasavertaisuus, tiedostaminen ja minä-sinä-suhde)**

Oleellista on, että kuraattorin ja opiskelijoiden välinen suhde perustuu helposti lähestyttävyyteen, matalaan kynnykseen sekä luottamukseen ja tasavertaisuuteen. Kuitenkin kuraattorin on osattava olla myös tiukka ja laittaa rajat niin opiskelijoiden kanssa toimiessaan kuin työmääränsä suhteen. Kuraattorilla on mahdollista tehdä opiskelijoiden kanssa usein hyvin pitkäjänteistä työtä pitkällä aikavälillä, mikä helpottaa työskentelyä monilta osin. Kuraattorin keskeinen tavoite on saada opiskelijat itse heräämään siihen, mihin heidän oma polkunsä on menossa, jotta he itse näkisivät oman elämänsä ja monilla ongelmien möykky muuttuisi enemmän konkretiaksi, johon olisi helpompi tarttua. Toisaalta kuraattorin tulee olla iloinen monista tosi pienistä asioista, sekä uskoa ja iloita opiskelijoista.

Aidossa pedagogisessa suhteessa korostuu jälleen kuraattorin oma persoona, jolla he tekevät työtänsä. Voimme kuitenkin uskoa, että kuraattoreiksi valikoituu lähinnä sellaisia ihmisiä, jotka ovat avoimia tuomaan omaa persoonaansa mukaan ja pyrkivät ymmärtävään ja tasavertaiseen suhteeseen ihmisten kanssa. Luvussa 3.4. tuon esille aidon pedagogisen suhteen, jossa olennaista on tiedostamista tavoitteleva dialogi, johon liittyy ymmärtäminen ja oppiminen sekä molemminpuolinen kunnioitus ja keskustelu, jossa jokaista ihmistä kuullaan, ja jokaisella on jotakin sanottavaa, sekä uskotaan hänen kykyihinsä tulla täydemmin ihmiseksi. Toiminta on avointa, suoraa ja molemminpuolista, mistä huokuu läsnäolo, toisen ihmisen kohtaaminen koko olemuksella. (ks. esim. Freire 2005; Kurki 2010.) Aineistosta huokui, että myös haastattelemani kuraattorit näkivät tämän tärkeänä, vaikka eivät suhdet-

taan opiskelijoihin tai muuhun henkilökuntaan kutsuneetkaan juuri aidoksi pedagogiseksi suhteeksi. Kuraattorien kohdatessa opiskelijoita tilanteissa huokuu läsnäolo ja avoimuus, sekä toisen kunnioitus, jonka voi huomata jo ylipäättään siitä, että he arvostavat sitä, että he ovat saaneet kohdata opiskelijan ja aikaan jonkinlaisen luottamuksellisen suhteen.

”... on saanut sen kohtaamisen sen ihmisen kanssa... että on saavuttanut jonkun semmosen luottamuksen... että tavallan pystyy oikeesti tarjoamaan sitä kuuntelua, ja joku niinku katsoo sut sellaseksi, että sulle, et sä kuulet, juttelet... et on voinut liikuttaa jotakin johonkin suuntaan.”

Huomattavaa on myös kuraattorien usko ja toivo niin nuoria kuin muita opiskelijoita kohtaan.

”...näissä nuorissahan on aina toivo...Ja tosiaan se, että tätä voi tehdä niin vapaasti sillä omalla tyylillensä, niin, niin se on ebkä se semmonen kaiken se. Ne nuorethan, nehan on niin jotenkin semmosia, se on, tai jotenkin niinku niin semmosia avoimia ja rebellisiä, ja semmonen feikkaaminenhan ei yhtään, siis se ei mee läpitte ollenkaan. Ja sit kuitenkin se vaikutusmahdollisuus siinä kohtaan, et se on mieli kuitenkin sinänsä auki.”

Opiskelijoiden kohtaamisen tärkeys näkyy myös siinä, että sillä uskotaan muutosten aikaan saamisen (liikuttamisen ja vaikuttamisen) lisäksi olevan vahvasti myös ennaltaehkäisevä vaikutus. Tämä on silloin innostamista parhaimmillaan. Aidosti ihmisten kohtaamisella voidaan saada muutosta aikaan ja ennaltaehkäistä ongelmatilanteita.

”...ne on aatellu, et siellä on nyt se ihminen, mitä on helppo lähestyä jollain lailla, tai mikä on helposti saatavilla ja hän huomaa, et nyt ongelma pitäis saada jollekin puhua. Niin siinä mielessä mä aattelen, että mä nään tän myös sellasena ennaltaehkäisevänä työnä hyvin pitkälle.”

Toiminnan ennaltaehkäisevään mahdollisuuteen vaikuttaa osaltaan myös se, että kuraattorit voivat olla opiskelijoiden kanssa tekemisissä pidemmän aikaa, koko opiskelijan opintojen ajan. Tämä on etu verrattuna useisiin muihin sosiaalityön kentällä tehtäviin töihin.

”...se on mun mielestä ihanin osa tätä työtä, et tässä voi olla pitkän aikaa niinku opiskelijoitten kanssa tekemisissä... et pystyy sillain erilailla kulkeen niinku pitemmän aikaa, ja ebkä niihin asioihin pystyy puuttuun sitten jo paljon aikasemmassa vaiheessa...”

6.4.5. Innostamisen kollektiiviset tehtävät

Kuraattori tasapainottelee jatkuvasti yksilötyön ja niin sanotun muun työn välillä. Kuraattorin työn tulosta ja saavutuksia on vaikea mitata, koska onnistumista voi merkitä niin opiskelijoiden saamat tutkintotodistukset kuin hyvin onnistunut yksittäinen tapaaminen. Joskus onnistumista on myös löytää jonkun opiskelijan kanssa hänelle jokin muu ratkaisu, kuin opintojen jatkaminen ja tutkinnon saaminen siitä koulutuksesta. Yksilötyön lisäksi myös muulla työllä on merkitystä.

Tässä ryhmässä tarkastellussa ovat innostamisen kollektiiviset tehtävät, jotka jakavat kuraattorin toiminnan tekniseen tuotantotehtävään, helpottajana ja välittäjän toimimisen tehtävään ja valaistumisen taistelevaan tehtävään. Ensimmäinen painottaa enemmän teknistä suorittamista, toinen strategista suunnittelua, organisointia ja toiminnan helpottamista sekä viimeinen muutokseen johtavaa toimintaa. Kollektiiviset tehtävät tuovat esille tarkemmin kuraattorin eri roolit ja tehtävät oppilaitosyhteisössä.

- **Tekninen tuotantotehtävä**

Kuraattorin työhön kuuluu paljon toimintoja, jotka ovat lähinnä teknistä suorittamista. Yksilöllinen sosiaalityö mielletään pitkälti pelkäksi ongelmanratkaisuksi, ja sitä se on useimmiten. Työhön kuuluu lisäksi erilaisia paperitöitä, opiskelijoiden asioiden selvittelyä ja seuranta, ”kadonneiden” tavoittelua, erilaisten tietojen hallintaa ja uuden tiedon hankintaa, monien lakien ja säädösten tulkintaa, ohjaussuunnitelmien tekoa, erilaisten lausuntojen tekoa muun muassa Kelaan, mahdollisesti hankemäärärahojen hankintaa tai muuta projektiluonteista työtä sekä erilaisiin koontumisiin ja palavereihin osallistumista (kuten esimerkiksi opiskelijahuoltoryhmä, kriisiryhmä, erilaiset ohjauksen tiimit ja koulun ulkopuoliset tapaamiset muun muassa TE-keskuksessa tai mielenterveystoimistossa).

Luvuissa 3.5. ja 3.6 olen esitellyt innostamisen teknistä tuotantotehtävää, joka on rationaalista toimintaa, tekemistä ja tuottamista. Kuraattorin työssä Kurki (2006b, 86–88) näkee tämän ilmenevän muun muassa erilaisin tuotoksin, projektein, selvityksin, kommunikaatioin ja teoretisoinnein. Se on tukemista, suhteiden muodostamista, fyysisiä ja älyllisiä suoritteita, vapaata ilmaisua ja muuta käytännön tekemistä. Toiminta perustuu vahvasti ammatillisuuteen ja vaarana on liiallinen byrokraattisuus. Aineistossa tekninen tuotantotehtävä ilmeni vahvimmin sinä muuna työnä kuin suorana asiakastyönä eli erilaisten paperitöiden tekemisenä ja kokouksiin ja tapaamisiin osallistumisena. Paperitöinä voi-

daan nähdä hyvin monenlainen työ. Tosin monesti nämä muut työt ainakin välillisesti liittyvät hyvin kiinteästi asiakastyöhön sekä yhteisölliseen toimintaan ja kehittämiseen. Moni myös mainitsi sen, että asiakas menee aina edelle ja paperitöitä tehdään silloin, kun ehditään, joten liiallista byrokraattisuutta ei ollut havaittavissa.

”Tähän liittyy aika paljon paperityötä tähän kuraattorin työhön... niin joutuu ehkä soittaa aika monta puhelua sitten ja selvittelen sen nuoren kanssa niitä asioita... Se ei pääty se tilanteen niinku selvittely siihen, että se nuori istuu tässä ja sit ku se lähtee, niin se olis niinku siinä. Ja sitten paljon niinku tavotellaan näitä niin sanottuja kadonneita lampaista...”

”...hoidetaan noita taloudellisia, niinku Kelaan meneviä jotain lapsjuttuja ja asioita. Ja, ja tota, opintotuki jotain kansainvälisyysprojekteja, niin niiden opiskelijoiden opintotukikuvioita ja sellasia... et ihan selkeet noi opintotukihakemukset lähtee meillä opintotukitoimistosta, mut sit kun siihen liittyy jotain ohjausta ja neuvontaa, ja jonkinlaisen lausunnon ottamista. Ja neljännen, jos opiskelu jatkuu enemmän kuin kolme vuotta, me arvioidaan sit sitä opiskelun jatkoa ja tehdään niitä hakemuksia. Ja sitten on taas toiste päin opintojen keskeyttäminen. Että, että jos yhteisesti päätetään, että se opiskelu ei suju ja ollaan kaikki toimenpiteet tehty, niin sit yleensä kuraattori on se, joka sen lausunnon sinne Kelaan tekee ja lähettää.”

Kuraattorien työhön kuuluu niin sanottujen paperitöiden lisäksi paljon erilaisiin kokouksiin ja tapaamisiin osallistumista, minkä litin pääasiallisesti tekniseen suorittamiseen. Sisällöllisesti kuitenkin monet kokoukset ja tapaamiset saattavat sisältää paljon muutakin, kuten esimerkiksi ihmisten kohtaamista ja strategista suunnittelua.

”Opiskelijahuoltoryhmätyö on sit tietysti se yks missä me kokoustetaan. Täällä on semmonen käytänne, kun opiskelijavalintajaos... oli eilen juuri, missä käydään läpi eronneet ja keskeyttäneet, ja sitten meillä oli eilen koulutusohjelmaan siirtoa, tai ylipäätään koulutusohjelmaan hakeneitten käsittely... sit meillä on tämmönen opiskelijahuollon tiimi, joka kokoontuu kerran, kerran, tai se on ohjaustiimi nimellä, että kerran kuukaudessa... tää on nyt tätä verkostoo just, minkä kanssa tässä oon tekemisissä, kun etsii tota muita vaihtoehtoja opiskelijalle.”

- **Helpottaja, välittäjä**

Kuraattorin rooli oppilaitoksessa on olla asiantuntijana erilaisissa sosiaalisissa ja psykososiaalisissa asioissa. Asiantuntemuksen tarkempi määrittäminen on hankalaa, ja monesti kuraattori te-

kee hyvin tiivistä yhteistyötä muun muassa terveydenhoitajan, psykologin ja erityisopettajien kanssa. Heidän työt limittyvät ja ovat jonkin verran myös päällekkäisiä. Usein kuraattori kulkee pidemmän aikaa opiskelijan tukena auttamassa polun löytymisessä, ja joskus kuraattorin työtä on vain eteenpäin ohjaus tai jatkosuunnitelman työstäminen opiskelijan kanssa. Kuraattori onkin usein neuvoja ja ohjaaja muun muassa taloudellisissa asioissa, toisen näkökulman tai tiedon antaja, pönkittäjä, tukija ja tsemppaaja sekä yhteyden pitäjä, joka välillä kysyy, että missä mennään. Kuraattori auttaa vaiheesta toiseen kulkemista ja toisinaan toimii äänitorvena opiskelijoilta opettajille tai päinvastoin. Opiskelijoiden taustalla voi olla muun muassa mielenterveys-, päihde-, taloudellisia sekä parisuhdeongelmia, jotka vaikuttavat heidän koulunkäyntiinsä. Kuraattori on mukana turvaamassa ja helpottamassa niin yksittäisen opiskelijan kuin muidenkin opiskelijoiden opintojen sujumista.

Helpottajan ja välittäjän kollektiivisessa roolissa korostuu kuraattorin asiantuntijan rooli neuvoja, ohjausta ja tukea antavana sekä organisaattorina toimivana. Aiemmin olen luvussa 3.6. esitellyt Kurjen (2006b, 86–88) näkemyksen kuraattorin toiminnasta välittäjän ja helpottajana, jossa korostuvat muun muassa tavoitteiden ja strategioiden suunnittelu ja selkeyttäminen sekä toimintaan herkistäminen. Aineistossa jokainen haastatelluista kuraattoreista vahvasti tämän oletuksen useamman kerran, kuvaillessaan itseään muun muassa ohjaajan, neuvojan, toisen näkökulman antajan, pönkittäjän, tukijan, helpottajan sekä järjestäjän roolissa. Vahvasti esille tuli se, että kuraattori on ennen kaikkea ihan arkistenkin asioiden selkeyttäjä ja arjen helpottaja.

”...antaa niille vähän neuvoja ja ohjeita kuinka elämässä toimitaan mahdollisesti ihan, niinku, ihan maalaisjärjelläkin ehkä, mutta sillä lailla nää antaa toisia näkökulmia...”

Yksittäisten opiskelijoiden kanssa tehtävässä työssä usein näkyy kuraattorin toiminnan strateginen ja tavoitteellinen luonne. Toisaalta toiminnassa näkyy myös tunteella tekeminen, jopa äidillisen roolin omaksuminen.

”...sit niinku ohjaamalla, ja, ja tsemppaamalla, ja niinku, niinku ihan konkreettisia neuvoja antamalla. Ja sitten, sitten myös silleen, tekemällä yhteistyötä opettajan kanssa. Ja että on saatu hänelle niinku sellanen opiskelujärjestelmikin, että pystyy, niinku saa taloudellisesti paremmin nyt opiskeltua. Ja, ja tota, mut sit niinku just sillä jatkuvalla tuella ja, ja haluu niinku käydä aina, aina tietyn niinku tämmösin väliajoin kertomassa, että mitä, mitä niinku kuuluu, ja miten on menny, ihan niinku arki, arkipäivästä. Vähän silleen, että kuvittelis oma lapsensa kanssa.”

Kuraattori ei myöskään helpota ja auta ainoastaan opiskelijoita vaan toisinaan myös muuta henkilökuntaa kohtaamaan opiskelijoita ja suunnittelemaan omaa toimintaansa.

”Se voi koskea kyllä ihan yhtälailla henkilökuntaa... ja sit se sano, kun se tulee, et kun mä tulen töihin, että hän ei olis kyllä yhtään tiennyt, kuinka hän olis käynyt sen läpi, ellet sä olis kertonut mitä mä teen, miten käydä. Niin ehkä nää on enemmän näitä, että pystyy antamaan niitä, niille ihmisille niitä välineitä toimia.”

Toisaalta koettiin myös se, että helpottajan rooli ei saa olla liian tunteellista puuhastelua tai hyssyttelyä, kuten Kurkikin (2006b, 86–88) toteaa. Tunteellisuudella viitataan jossakin määrin jo seuraavaankin osaryhmään, jossa korostuu enemmän opiskelijoiden puolustaminen ja kuraattorin taisteleva luonne.

”Mutta tuohan se sitten tullessaan niitä näkökulmaeroja, että aatellaan... että liikaymmärretään kaikkia. Mutta tota, en mä nää esimerkiksi sitä, että mä ymmärrän kaikkia, niinku jos mä tuen jotain mielenterveysongelmaista tai jotain motivaatiopuutteista. En määkään niitä väkisin niitä täällä pistä olemaan, että kyllä mäkin niitä tuen nimenomaan mahdollisesti jopa keskeyttämään opintonsa, jos mä koen, että sillä on parempi sille, jolla on tosi paha olla... Ja sitä nuorta, joka on väärässä koulussa, niin kyllä mä saatan motivoida sen vaihtaan alaa... Et en mä siinä mielessä pelaa niinku koulun pussiinkaan... tai hysyttelin, että kestää te muut nyt tätä tyyppiä, että kun tällä on tätä...”

- **Valaistuminen - taisteleva, militantti luonne**

Tiedon välittämisen ja äänitorvena olemisen lisäksi kuraattori usein pyrkii tuomaan selväksi muun muassa opettajille sitä todellisuutta missä nuoret elävät, sekä ajamaan opiskelijoiden asioita. Hän on usein se, joka puolustaa opiskelijoita ja puhuu heidän puolestaan, mikäli näkee esimerkiksi opinnoissa joitakin epäkohtia tai jäykkyyttä, tai toivoo enemmän ymmärrystä yksittäisen opiskelijan kohdalla, jotta tämä saisi vielä jatkaa. Kuraattori toimiikin usein yksin opiskelijoiden ja henkilökunnan ristitulessa. Siinä hyvä puoli on se, ettei tarvitse välttämättä ottaa puolta eri asioissa, mutta toisaalta voi tulla usein leimatuksi opiskelijoiden ”yliymmärtäjäksi”. Kuraattori voi nähdä roolinsa myös toisinaan niin sanotuksi paskanlapioijaksi, joka puhuu niistä asioista, joista muut eivät halua puhua. Maailma, ja etenkin opiskelijoiden ja nuorten opiskelijoiden maailma muuttuu jatkuvasti. Kuraattori pyrkii saamaan myös oppilaitoksen mukaan muutoksiin, sekä vastustaa jäykkyyttä, paikalleen pysähtyneisyyttä ja sisäänpäin sulkeutuneisuutta oppilaitosyh-

teisössä. Kuraattori toimii myös hiljaisten ja arkojen puolesta, tuo esiin heidän ääntään ja luo mahdollisuuksia kaikille yhteisöllisyyteen ja löytää ystäviä.

Tässä viimeisen ryhmän, kuraattorin kollektiivisen tehtävän, viimeisessä osaryhmässä pureudutaan muutokseen, kuraattorin taistelevaan, militanttiin luonteeseen, jota olen aiemmin esitellyt luvuissa 3.5. ja 3.6. Innostamisessa muutos on olennaista, eikä sitä voida ohittaa. Kurki (ks. esim. 2006b, 78–88; 2010, 189–190) sisällyttää valaistumiseen tietoisuuden herättämisen ja motivoimisen, sekä asenteet, motivaation ja muut psykologiset tekijät. Kuraattorin taisteleva luonne voi Kurjen (2006b, 78–88) mukaan tulla esille muun muassa oppilaiden puolustamisessa ja etujen valvonnassa. Aineistosta-kin tämä nousi usein esille niin yleisesti kaikkien opiskelijoiden kuin yhden opiskelijan etujen puolestapuhujana.

”Niin mä aattelen, et mä oon myös se äänitorvi, eli sen nuoren ja sitten sen opettajakunnan välissä. Et mä tuon niitä viestejä, mä tuon tosi paljon niitä viestejä, mitä opiskelija puhuu mulle tässä... Niin enhän mä vie niitä niitten suulla ja kerro sille, et tämä joka kerto, vaan ylipäänsä vien niitä aina näis ko, henkilökunnan tilaisuuksissa. Kyllä aina käytän sen puheenpuoron siihen, mitä, että by the way, että tota nuoret kyllä koki tän asian näin.”

Puolesta puhumisessa ja opiskelijoiden puolustamisessa olennaista ei ole ainoastaan viestin tuominen vaan myös koko henkilökunnan asenteiden ja toimintakulttuurin muutokseen pyrkiminen. Tavoitteena on, että opiskelijoiden todellisuus otettaisiin huomioon paremmin, jotta jokainen opiskelija voisi suorittaa opintonsa ja toteuttaa itseään parhaalla mahdollisella tavalla. Toiminnan tulisi olla joustavampaa ja vähemmän eriarvoistavampaa.

”Aika paljon saa puolustaa opiskelijoita. Niinku tavallaan opettajat tietysti haluais tehdä sen työnsä, että olis sillä tavalla helppoo. Et sitten, kun sieltä sais nää tällaset häiriköt pois, niin se jotenkin helpottus. Mut tota niin, et sitten joutuu puhun opiskelijoitten puolesta ja puolusteleen, puolusteleen sitten sitä jatkamista ja yrittämistä vielä. Että oon siinä joskus semmosessa ristituleessa sitten. Mutta se on toisaalta sitten ihan palkitsevaakin.”

”...että oltas niinku joustavimpia... että pystyttäs saamaan tavallaan sen muun elämän tilanteen mukaisesti sitten sitä opiskelua, tai sillä lailla jopa sellasta niinku kuntouttavaakin. Mutta, että niin pitkälle ei vielä ajat niinku monenkaan, et pitäs vaan tiukasti tehdä ne kurssit, ja niistä ei sitten kauheesti lipsuta. Että tavallaan sem, sen ajatusmaailman tuominen jotenkin tonne opettajillekin, niin se ehkä on semmonen missio. Ja sitten sen

näkyväks tekeminen, että siellä on kuitenkin taustalla usein niinku tosi kaubeita juttuja, että ei aina vaan ajateltas, että se on semmosta laiskuutta tai jotain muuta niskurointia.”

Taisteleva luonne näkyi aineistossa myös kuraattorien pyrkimyksenä muuttaa laajemminkin oppilaitoksen toimintakulttuuria, kuten seuraavat lainaukset aineistosta osoittavat. Pyrkimys on avoimempaan ja muutosvalmiimpaan yhteisöön.

”...sinne on nyt yritetty pyytää, osittain vähän niinku mun aloitteesta, niin myöskin oppilaitoksen ulkopuolista henkilökuntaa. Et kun se on aina yleensä käsitellään tai käsitetäänkin niin, että koulu tai oppilaitos on aika suljettu yhteisö.”

”...työtä pitäs kehittää, ja ylipäättään tät oppilaitoksen toimintaa pitäs kehittää, että kun näkee näitä jotain puutteita tai epäkohtia, tai mikskä nyt niitä sanoo, että niitä pystys viemään eteenpäin.”

Taistelevaan luonteeseen liittyy osaltaan myös kuraattorin roolin näkeminen muun muassa paskanlapioijana, toimijana, joka huomaa ja tarttuu kiinni oppilaitoksen epäkohtiin, ja pyrkii myös tuomaan niitä esille ja muuttamaan toimintaa.

”Kai määh, kai mun rooli on puhua niistä, mistä muuta ei halua... semmonen paskanlapioija, semmonen vähän, vähän niinku kärjistetysti.”

Hyvä esimerkki kuraattorin roolista taistelevana luonteenä on myös seuraava lainaus, jossa tulee esille kuraattorin herkkyyks myös pinnan alla esiintyville ongelmille ja kaikkien opiskelijoiden puolestapuhujana. Usein nähdään kuraattorin työn kohdistuvan vain häiriökäytöksiin ja selvästi oireileviin opiskelijoihin, mutta tärkeää on turvata kaikkien opiskelijoiden, myös hiljaisten ja arkojen mahdollisuus opintojen sujuvuuteen ja tuntee tullessa kuulluksi ja huomioiduksi.

”Niin eihän se silloin, jos on muuten semmonen, joka tota tutustuu helposti ja saa ystäviä ja muuta, mutta sitten aina miettii, että sellainen, jolle se on vaikeeta, niin voi kyllä jäädä totaalisen syrjään näissä järjestelmissä. Että ei välttämättä kukaan ees huomaa.”

7. Tutkimuksen luotettavuus

Ennen kuin menen seuraavassa luvussa tutkimuksen tuloksiin ja pohdintoihin tarkastelen hieman tutkimuksen luotettavuutta, tutkimuksen vastaavuutta todellisuudesta ja tutkimukseen vaikuttavia tekijöitä. Pohdinnat luotettavuudesta esitän tässä vaiheessa vielä hyvin yleisellä tasolla ja pureudun myöhemmin paremmin kiinni siihen, mitä tutkimus kertoo kuraattorien toiminnasta ammatillisissa oppilaitoksissa. Narratiivista tutkimusta ja sen luotettavuutta on kuitenkin syytä valottaa vielä yleisemmälläkin tasolla, sillä kuten laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, luotettavuuden arviointi ei ole kovin yksiselitteistä.

Tutkimuksen validiteettia, eli sitä, millä tavalla tutkimustulos vastaa tosiasioiden tilaa todellisuudessa (Heikkinen 2007, 152), on pyritty korostamaan tuomalla analyysissa mahdollisimman paljon haastateltavien omaa ääntä kuuluville. Huomioitava on, että tässä tutkimuksessa tarkoituksena onkin ennen kaikkea vakuuttaa lukija, eikä pyrkiä yleistettävään ja täysin objektiiviseen tietoon. Tarkoitus on vakuuttaa lukija kuraattorien työn merkityksestä sekä sosiokulttuurisen innostamisen merkityksestä arjen työssä. Narratiivinen lukutapa vaatii jatkuvasti kolmen eri tekijän keskinäistä dialogia: kertojan äänen mukanaoloa, taustateoriaa ja lukijan reflektiivistä aineiston lukutapaa ja tulkintaa (Kujala 2007, 27). Tulkitsijana ovat niin tutkija kuin tutkimuksen lukija. Tietämisen subjektiivisuus usein kyseenalaistaa narratiivisen tutkimuksen ”tieteellisyyden”. Toisaalta sen tarkoituksena ei olekaan pyrkiä objektiiviseen ja yleistettävään tietoon, vaan paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Tämä voidaan nähdä narratiivisen tutkimuksen niin heikkoutena kuin vahvuutena. (Heikkinen 2007, 156.) Kertomustieto ei esitä tuekseen todisteita ja perusteluja vaan vahvistaa itse itsensä omalla välitysmiskäytännöllään (Koski 2007, 7). Tiuhonen (2004, 204) avaa tarinoiden, kokemuksen ja tieteen suhdetta muun muassa seuraavasti:

”Tarinallisuuden avulla kirjoittaja voi kertoa lukijalle paljon sellaista, mitä ”puhtaasta”, kontekstittomasta ja historiattomasta analyysistä ei voi aukilukea. Kun pyrkimys ei ole jonkin ilmiön yleistettävyyteen, vaan sen ymmärtämiseen tiettyssä kulttuurisessa tilanteessa, tiettyjen ehtojen vallitessa, niin kirjoittaja voi auttaa lukijaa hahmottamaan toimijoiden maalimansuhteita liittämällä tarinaan riittävässä määrin tietoa siitä, missä olosuhteissa tutkittavat ovat eläneet ja mistä kontekstista tutkija heitä tulkitsee... Narratiivisuus on ollut ratkaisu tähän eriytyneiden tieteenalojen kyvyttömyyteen nähdä elämän kokonaisuutta sellaisena kuin se arkipäivää elävälle ihmiselle ilmenee...”

Totuuden vakuuttamisen sijasta tarkoituksena on vakuuttaa todentunnusta; luodaan lukijalle mahdollisuus eläytyä tarinaan. Kyse on siten kokonaisvaltaisemman kokemuksen välittämisestä. (Heikkinen 2007, 153.) Kokonaisuuden ymmärtäminen vaatii sen tarinallisen luonteen kunnioittamista, sillä koko juttu saattaa olla viritetty hienovaraiseen dialogiin eri näkökulmien kesken (Tiihonen 2004, 204).

Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, missä määrin satunnaiset tekijät ovat mahdollisesti vaikuttaneet tutkimustulokseen (Heikkinen 2007, 152). Aiemmin luvussa 5 olen kuvannut sitä, mitä tietoja annoin tutkimuksesta haastateltaville ennen haastattelua sekä sitä, kuinka pyrin olemaan tutkijana mahdollisimman paljon vaikuttamasta siihen, mitä he kertoisivat. Joitakin taustatietoja itsestäni ja tutkimuksesta oli luonnollisesti heille kerrottava, jotta sain heidät innostumaan tutkimuksestani. Jonkin verran kuitenkin nämä vaikuttivat heidän kerrontaa, esimerkiksi tieto kasvatustieteellisestä ja sosiaalipedagogisesta tutkimuksesta saivat osan pohtimaan, mistä minä tutkijana olisin enemmän kiinnostunut. Pyrin kuitenkin haastattelun aluksi ja sen aikana painottamaan sitä, että kaikella sillä, mitä he tulevat kertomaan, olisi merkitystä, kuten niillä olikin. Uskon mielestäni onnistuneeni siinä, että sain luotua haastatteluista mahdollisimman rentoja ja keskustelumaisia, jolloin vaikutelma oli kuin toveri kertoisi työstään toverille. Innostamisen minä-sinä-suhde painottuisi jo tutkijan ja haastateltavan välisessä suhteessa toisen kunnioittamisena ja tasavertaisena kohtamisena. Koska tutkijan vaikutusta haastattelutilanteessa on lähes mahdotonta poistaa, voi haastattelutilanteesta pyrkiä kuitenkin tekemään mahdollisimman avoimen mutta luottamuksellisen, ja luomaan haastateltavalle tunteen, että on merkityksellinen.

Ensimmäisen haastattelun jälkeen jouduin muuttamaan hieman haastattelukysymystä, jotta he eivät olisi takertuneet sanaan *tyypillinen* vaan keskittyisivät enemmän niihin asioihin, mitä he itse näkivät tärkeinä ja merkittävinä. Tärkeän ja merkittävän he kuitenkin usein käsittivät yhtenevänä sanalle erityinen, joten tarvittaessa lisäyksenä kysymys tyypillisistä kokemuksista toi haastatteluun näkökulmaa siitä, että kaikki arkipäiväisetkin kokemukset nähtäisiin merkityksellisinä. Jokainen kuraattori, pääkysymyksen muodosta huolimatta, onnistui hahmottamaan työnsä merkityksellisiä ja tärkeitä kokemuksia pohtivasti ja avoimesti. Ison pääkysymyksen jälkeen kaikille esitin haastattelun loppupuolella tarkentavia kysymyksiä, jotka herättelivät heitä vielä löytämään asioita ja näkökulmia, joita eivät olleet siihen mennessä itse kertoneet.

Vaikka haastatteluissa oli tarkoituksena kerätä erilaisia kertomuksia, eivät ne sisällä juonellisia tarinoita, joilla olisi alku ja loppu, vaan ennemminkin erilaisia kuvauksia ja lyhyitä esimerkinomaisia tarinoita ja kokemuksia. Narratiivisuus tässä tutkimuksessa nähdäänkin väljemmän tarkastelun mukaan, jo-

ka ei korosta kerronnallisuutta tai tarinnallisuutta tiukkana juonellisenä kokonaisuutena, vaan enemmän konstruktivistisena tutkimusotteena ja ajatteluna. Narratiivisuudella viitataan haastattelujen sekä analysoinnin kerronnallisuuteen ja kuvainnollisuuteen, joidenka tarkoituksena on, että lukija eläytyy kuvauksiin ja kokee sen ikään kuin todellisuuden simulaationa. Todentuntu sisältää myös affektiivisen elementin, kun totuuden käsitteellä on tämän tulkinnan valossa puhtaasi kognitiivinen merkitys. (Heikkinen 2007, 153; Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Järkevää olisi ollut keskittyä enemmän tiettyihin näkökulmiin ja jättää joitakin ryhmiä pois tarkastelusta. Olisi voinut esimerkiksi keskittyä pohtimaan kuraattorien pedagogista suhdetta opiskelijoihin tai kollektiivisten tehtävien ilmenemistä kuraattorien työssä. Halusin kuitenkin toteuttaa kokonaisvaltaisemman tarkastelun ja jättää mahdollisuuden seuraaville tutkimuksille tarkentaa ja syventää sosiokulttuurisen innostamisen tutkimusta. Kokonaisvaltaisuus myös lisää mielestäni tutkimuksen uskottavuutta ja tuo esille sosiokulttuurisen innostamisen merkitystä kokonaisvaltaisena toimintamuotona ja taustafilosofiana myös arjen työssä ja toiminnassa. Jossakin määrin tämä kokonaisvaltaisuus saattaa tuntua vain tutkijan ahneutena, mutta joitakin rajoituksia olen myös tutkijana tehnyt kuten muun muassa sivuuttanut Freireläiset metodologiset askeleet (ks. esim. Kurki 2010, 177–179) sekä tarkemman pohdinnan sosiaalisesta kasvatuksesta ja kansalaiseksi kasvun tukemisesta ja soiaalistasamisesta (ks. esim. Kurki 2010, 163–166). Nämä ovat kyllä merkittäviä tekijöitä soiaalipedagogiikassa ja sosiokulttuurisessa innostamisessa sekä varmasti myös kuraattorien työssä, mutta ne vaatisivat vieläkin tarkempaa perehtymistä Freiren historiaan ja ajattelumaailmaan sekä sosiaalisen kasvatuksen ymmärtämistä.

8. Ideaalisen kuvauksen vastaus todellisuudesta

Ideaalinen kuvaus kuraattorien toiminnasta ja koko analysointi pohjautuu aineistosta, kuraattorien haastatteluista, esiin tulleisiin asioihin, mitä tukee ja pitää kasassa aiemmista teorioista koottu ryhmitely. Ideaalinen kuvaus, kuten sen on tarkoituskin, kuvastaa vahvasti sitä, minkälaista ammatillisen oppilaitoksen kuraattorin työn tulisi olla, kun taustalla on näkemys toiminnasta sosiokulttuurisena innostamisena. Ryhmien tarkastelussa on otettu huomioon myös joitakin epäkohtia, jotka eivät tue toimintaa innostamisena. Epäkohtia jaottelen ja esittelen vielä lisää seuraavassa kappaleessa. Kokonaiskuva kuitenkin on, että kuraattorien työstä on löydettävissä paljon erilaisia innostamisen piirteitä ja ulottuvuuksia, vaikka itse kuraattorit eivät toimi tietoisesti innostamisen periaatteiden ja taustafilosofian

sofian pohjalta. Jo itse ideaalinen kuvaus pyrkii vastaamaan asettamaani tutkimusongelmaan: ”*Minkälaisia sosiokulttuurisen innostamisen elementtejä ja piirteitä kuraattorin työssä esiintyy?*”. Tarkemmin löytämiäni sosiokulttuurisen innostamisen elementtejä ja piirteitä esittelin taustahuomioiden, avainkäsitteiden, ulottuvuuksien, persoonien kohtaamisen ja kollektiivisten tehtävien kautta ryhmien ja osaryhmien tarkasteluissa. Ideaalisesta kuvauksesta ja ryhmien tarkasteluista voimme todeta, että kuraattorien toimintaa on mahdollista toteuttaa sosiokulttuurisen innostamisen näkökulmasta sekä tarkastella sitä, kuten Kurki (esim. Hämäläinen & Kurki 1997, 18) usein toteaa, ”sosiaalipedagogisten silmälasien” lävitse.

Epäkohtia, jotka eivät tue ammatillisten oppilaitosten kuraattorin työtä innostamisena, aineistosta löytyi neljä: 1) taustafilosofian ja yhtenevien käytänteiden puute, 2) toimiminen kylmässä maailmassa, 3) liikaa toimipaikkoja yhdellä kuraattorilla sekä 4) opiskelijoiden passiivisen rooli vahvistaminen. Ensimmäinen epäkohta viittaa siihen, että innostamisessa tärkeää olisi tiedostaa toiminnan taustalla vaikuttavat taustafilosofiat ja -teoriat, jonka pohjalta toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan (Kurki 2010, 184). Jotta tämä toteutuisi ammatillisten oppilaitosten kuraattorien työssä, tulisi sekä heidän itse että koko oppilaitosyhteisön sitoutua yhteisesti toteuttamaan toimintaa sosiokulttuurisen innostamisen pohjalta sen taustafilosofiat ja -teoriat ymmärtäen ja niiden metodeista ja soveltamisesta kiinnostuneena. Tutkimukseni osoittaa, että mahdollisuudet siihen on jo olemassa, ja varmasti isompia muutoksia tekemättä, se olisi toteutettavissa. Innostaminen voisi näin myös luoda mahdollisuuden käytäntöjen yhtenäistämiseksi, kun siihen yhteisesti sitoudutaan. Kuitenkin se, miten toimintaa tulisi suunnitella, muuttaa ja toteuttaa, jotta tämä epäkohta saataisiin mitätöityä, avaa aivan uusia mahdollisuuksia tutkimuksille. Tämä tutkimus ei kuitenkaan pyri vastaamaan näihin kysymyksiin.

Innostaja ei voi olla, jos ei ole itse innostunut. Innostaja tarvitsee hyvää itsetuntemusta ja kehittymistä, psyykkistä tasapainoa ja kypsyyttä, jotka mahdollistavat monipuolisten paineiden ja ongelmien kohtaamisen. Innostaja luottaa ryhmänsä jäseniin, ymmärtää ihmissuhteiden olemuksia ja luonnetta. Hän osaa ratkaista konflikteja ja vähentää jännitettä, osaa yllyttää ja herätellä ilman määräilyä eli johtaa johtamatta. Hän hyväksyy myös toisten tekemät aloitteet, sietää epävarmuutta ja vaihtelevuutta. Hänellä on kyky omistautua ja organisoida ja omaksua jatkuvasti uusia asioita. Toisin sanoen hänellä tulee olla hyvät älylliset, fyysiset ja moraaliset valmiudet. (mm. Kurki 2010, 200.) Innostaminen on siten paljon innostajan persoonastakin riippuvaista, mutta kuten edellä analyysistä voimme todeta, ainakin haastattelemillani kuraattoreilta löytyy riittävää persoonallisuutta ja innostusta. Uskoa voidaankin, että usein kuraattoriksi valikoituu sellaisia persoonallisuuksia, jotka toteuttavat työtään sillä otteella ja niillä metodeilla, jotka ovat yhteneviä innostamisen kanssa sitä itse tiedostamattaan.

Toinen epäkohta nostaa esille sen kuinka helposti kuraattorit voivat toimia liiaksi kylmässä maailmassa, jossa opiskelijoiden rooli on passiivinen ja heitä pyritään sopeuttamaan vallitseviin olosuhteisiin (ks. esim. Kurki 2006b, 84–86). Kuraattori usein kyllä huomaa yhteiskunnassa jäykkiä rakenteita ja epäoikeudenmukaisuutta, mutta toimiminen itsekin niitä toteuttaen on hyvin sisäänrakennettua ja huomaamatonta. Erilaiset lait ja säädökset usein rajoittavat kuraattorien toimintaa, ja helpompaa ja ymmärrettävämpää on pyrkiä sopeuttamaan kaikki vallitseviin olosuhteisiin ja toimia itsekin näiden rajoitusten puitteissa. Taustalla vaikuttavat lait ja perusteet, jotka määräävät ammatillisesta koulutuksesta, tutkinnoista, opinto- ja toimeentulotuista, sekä oppilaitosten omat käytänteet ja säädökset, sekä muut toimintaa ohjaavat päätökset ja rajoitteet. Toisaalta positiivisena huomiona voidaan kuitenkin todeta, että jokaisen kuraattorin haastattelusta löytyi myös halua taistella ja pyrkiä kohti muutosta. Innostamisessa voidaan liikkua sekä kylmän että kuumen maailman välillä hallitusti ja tietoisesti, mutta pyrkimys kohti parempaa maailmaa usein vaatii enemmän toimimista kuumassa maailmassa, taistelemista tukahduttavia järjestelmiä vastaan.

Kolmas epäkohta, liikaa toimipaikkoja yhdellä kuraattorilla, nousi aineistossa useasti esille (vrt. Kurki 2006b, 78). Tämä vaikutti muun muassa siihen, etteivät he nähneet itsellään olevan aina aikaa ja mahdollisuutta osallistua koulun arkeen ja niin sanottuihin iloiseihin juttuihin. Tämä tarkoittaa sitä, että kuraattorin työ on enemmän painottunut pedagogiseen ulottuvuuteen ja vähemmän sosiaaliseen ja kulttuuriseen ulottuvuuteen, vaikka he itse haluaisivat ja näkisivät sen tärkeänä. Selkeästi ne, jotka kertoivat vastuullaan olevan useampi kuin yksi toimipaikka, painottivat tätä enemmän ja näkivät itsenä niin sanottuna koppiohittajana tai kiertolaisena. Täysin kuitenkin yhdenkään kuraattorin työstä ei mikään ulottuvuus puuttunut. Se, missä määrin kutakin ulottuvuutta pitäisi painottaa, on toistaiseksi mahdotonta määritellä.

Neljäs epäkohta liittyy toiseen epäkohtaan, toimimiseen kylmässä maailmassa, mutta lisäksi muutinkin kuraattorin toimintaan, jossa hän toteuttaa opiskelijan passiivista roolia eikä hänen aktiivista roolia oman elämänsä toteuttajana (ks. esim. Freire 2005, 75–79). Enimmäkseen he pyrkivät toimimaan siten, että opiskelijat olisivat itse oman elämänsä ja kulttuurinsa luoja ja tukevat kokemuksellista oppimista. Kuitenkin raja on hyvin hienoinen siinä, tapahtuuko esimerkiksi jatko-ohjaus, jonka kuraattori näkee opiskelijalle eduksi, opiskelijan omien ehtojen mukaisesti ja hänen aktiivista roolia vahvistaen, vai lisääkö se opiskelijan passiivista roolia. Sitä on vaikea tulkita aineistosta tässä tutkimuksessa, koska en ole tutkinut aineiston piilomerkityksiä, eivätkä varmasti kuraattorit itsekään sitä aina osaisi sanoa, mutta tämä avaa jälleen myös uusia mahdollisuuksia uusille tutkimuksille.

Kuraattorin toimintaa ammatillisissa oppilaitoksissa ei ole kovin paljon tutkittu etenkin kasvatustieteellisestä näkökulmasta, terveyden- ja hyvinvoinnin sekä sosiaalityön näkökulmasta jonkin verran. Toiminnalla ei myöskään ole historiallisesti kovin pitkää taustaa (verrattuna esimerkiksi peruskoulujen kuraattorityöhön tai terveydenhoitajan palveluihin), vaan toiminta edelleen hakee paikkaansa monissa oppilaitoksissa. Kuraattorien toimintaa on tutkittu enemmän peruskoulun piirissä, mistä johtuen muun muassa sanan opiskelija rinnalla sana oppilas kummittelee myös tässäkin tutkimuksessa monissa osin, kun viitataan aiempiin tutkimuksiin. Ammatillisessa koulutuksessa kuitenkin peruskouluun verrattuna opiskelijoilla on suurempi vastuu omasta elämästään, opinnoista ja arjen sujumisesta, sillä suurin osa opiskelijoista on jo täysi-ikäisiä tai sitä lähestymässä. Itsenäistymiseen kuuluu oppiminen ottamaan vastuuta niin persoonallisella kuin sosiaalisellakin tasolla sekä tiedostamiseen herääminen ja kokemuksellinen oppiminen. Siksi näen, että sosiokulttuurinen innostaminen ja sen näkökulmasta teorian ja käytännön yhdistäminen ammatillisen koulutuksen sisällä voisi tuoda uusia välineitä ja mahdollisuuksia toimintaan.

Innostaminen tuo myös toimintaan kokonaisvaltaista näkemystä unohtamatta niin yksilön kuin koko yhteisön kehitystä. Siten se on erittäin hyvä pohja toiminnan suunnittelulle ja reflektoinnille. Tärkeimmiksi asioiksi, mitä innostaminen painottaa, voidaan nähdä sen suuntautuminen toimintaan ja ihmisten tasa-arvoiseen kohtaamiseen. Olennaista on syiden arvioinnin ja asioiden ymmärtämisen lisäksi myös suunnata energiaa kohti toimintaa, joka pyrkii maailman muuttamiseen eriarvoisuuden poistamiseksi, ja jonka tavoitteena on edistää hyvinvointia, parantaa elämälaatua ja tukea ihmisten kasvua ja kehitystä itsenäisiksi, hyviksi ja tasapainoisiksi ihmisiksi.

LÄHTEET

- Alasuutari, P. 1994. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Buber, M. 1993. Minä ja sinä. Suomentanut Jukka Pietilä. Juva: WSOY.
- Erkkilä, R. 2008. Narratiivinen kokemuksen tutkimus: Koettu paikka, tarina ja kuvaus. Teoksessa J. Perttula & T. Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys – tulkinta – ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 195–226.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Freire, P. 2005. Sorrettujen pedagogiikka. Suom. Joel Kuortti & toim. Tuukka Tomperi. Tampere: Vastapaino.
- Gillet, J.-C. 1995. Animation et animateurs. Le sens de l'action. Paris: L'Harmattan.
- Gubrium, J. F. & Holstein, J. A. 1997. The New Language of Qualitative Method. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Hannula, A. 2000. Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa. Systemaattinen analyysi Sorrettujen pedagogiikasta. Helsinki: Yliopistopaino.
- Heikkinen, H. 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II (uudistettu painos). – näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–158.
- Hirvonen, A. 2003. Pikkupianisteista musiikin ammattilaisiksi. Solistisen koulutuksen musiikinopiskelijat identiteettinsä rakentajina. Oulun yliopiston kirjaston elektroniset kokoelmat saatavilla osoitteessa: <http://herkules oulu.fi/isbn9514269365/html/index.html> Luettu 19.8.2009.
- Hyvärinen, M. & Löyttyniemi, V. 2005. Kerronnallinen haastattelu. Teoksessa J. Ruusuvuori & L. Tiittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 189–222.
- Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Porvoo: WSOY.
- Jauhiainen, A. 2002. Oppilashuollon kehityslinjoja Suomessa. Teoksessa Jahnukainen M. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. 67–78.
- Kalkkinen, P. & Pirttiniemi, J. 2009. Opiskelijahuoltoryhmät. Raportissa P. Väyrynen, V. Saaristo, K. Wiss & A.-M. Rigoff (toimittajat) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa – perusraportti kyselystä vuonna 2008. Opetushallitus & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

- Kiviniemi, K. 2007. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikku-noita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Uudistettu painos. Juva: PS-kustannus. 70–85.
- Koski, K. 2007. Mikä kertomus on? Tieteidenvälisyyden haasteita ”kertomusten” tarkastelussa. *Elore*:14(2007):1, s. 1-11. Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. Saatavilla myös www-muodossa osoitteessa: http://www.elore.fi/arkisto/1_07/kos_c_1_07.pdf Luettu [12.8.02009](#)
- Kujala, T. 2007. Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa E. Syrjäläinen, A. Eronen & V.-M. Värri (toim.) Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin. Tampere: Yliopistopaino, 13–39.
- Kurki, L. 2000a. Sosiaalipedagogiikka ja sen uudet sovellukset. *Aikuiskasvatus* 20(2000). 109–118.
- Kurki, L. 2000b. Sosiokulttuurinen innostaminen. Muutoksen pedagogiikka. Tampere: Vastapaino.
- Kurki, L. 2002. Persoona ja yhteisö. Personalistinen sosiaalipedagogiikka. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kurki, L. 2006a. Kansalainen persoonana yhteisönsään. Teoksessa L. Kurki & E. Nivala (toim.). Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere: University Press, 115–192.
- Kurki, L. 2006b. Sosiaalikirjuriina koulussa. Teoksessa L. Kurki & E. Nivala & P. Sipilä-Lähdekorpi. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura. 38–100.
- Kurki, L. 2007. Innostava vanhuus. Sosiokulttuurinen innostaminen vanhempien aikuisten parissa. Helsinki: Finn Lectura.
- Kurki, L. 2010. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Teoksessa Kurki, L. & Kurki-Suutarinen, M. & Tarvuori, K. Muurien sisällä. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: University Press. 133–212.
- Merino Fernández, J.V. 2000. Programas de animación sociocultural. Tres instrumentos para su diseño y evaluación. Madrid: Narcea, S.A., De Ediciones.
- Miettinen, A. 1999. Opintojen keskeyttämisestä. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arki-työssään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 38–53.
- Mishler, E. G. 1986. The analysis of Interview-Narratives. Teoksessa T. R. Sarbin (edit.) Narrative Psychology. The Storied Nature of Human Conduct. New York: Praeger, 233-255.
- Muhonen, K. 1999. Koulukuraattoriksi kasvaminen. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arki-työssään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 144–157.

- Opetushallitus 2004. Ammatillisen peruskoulutuksen opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteet, opiskelijahuolto. Määräys 27.8.2004 nro 28/011/2004.
- Opetushallitus 2007. Kuraattorit ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallituksen työryhmä. Moniste 16/2007.
- Peltonen, H. & Säävälä, T. 2002. Kehittyvä oppilashuoltotyö kouluyhteisön ja yksilön tukena. Teoksessa Jahnukainen M. (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Helsinki: Lastensuojelun Keskusliitto. 182–199.
- Piirainen, R. 1999. Yhteistyö peruskoulujen kanssa. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 18–21.
- Pirttiniemi, J. 2007. Esipuhe. Teoksessa Opetushallitus 2007. Kuraattorit ammatillisessa koulutuksessa. Opetushallituksen työryhmä. Moniste 16/2007.
- Pirttiniemi, J. 2009. Yhteisöllisyyden ja osallisuuden toteutuminen. Raportissa P. Väyrynen, V. Saaris-
to, K. Wiss & A.-M. Rigooff (toimittajat) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa – peruseräraportti kyselystä vuonna 2008. Opetushallitus & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Prince, G. 1982. Narratology. The Form and Functioning of Narrative. Berlin: Mouton Publishers.
- Rantanen, E. & Vehviläinen, J. 2007. Kannattavaa opiskelua? – Opintojen keskeyttäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallituksen julkaisuja.
- Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa J. Ruusuvuori & P. Nikander & M. Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9—36.
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Narratiiviset tarkastelutavat. Luku 7.3.6. Kvali-
MOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto (verkkojulkaisu). Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto (ylläpitäjä ja tuottaja). Saatavilla myös www-muodossa osoitteessa: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/> Luettu 12.08.2009.
- Saari, M. 1999. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 54–65.
- Siekkinen, K. 2007. Syvähaastattelu. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I (uudistettu painos). Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Juva: PS-kustannus, 44–59.
- Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Ristiriitoja ja onnistumisia. Koulukuraattorin työ Suomessa. Teoksessa L. Kurki & E. Nivala & P. Sipilä-Lähdekorpi. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Finn Lectura. 11–37.

- Tanninen, T. 1999. Verkostot koulun sosiaalityössä. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 116–128.
- Tiihonen, A. 2004 Kokemus puhuu, tarina kertoo, tutkija selittää – tarinoittamalla tiedettä kokemuksista. Teoksessa J. Latvala, E. Peltonen & T. Saresma (toim.) Tutkija kertojana. Tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen. Jyväskylän yliopisto. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 79, 189–218.
- Tuimala, J. 1999. Opiskelijahuollon yhteistyö. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 15–17.
- Turunen, J. 1999. Opiskelijahuoltoryhmä. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 11–15.
- Väyrynen, P., Saaristo, V., Wiss, K. & Rigoff, A.-M. (toimittajat) 2009. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ammatillisissa oppilaitoksissa – peruseräraportti kyselystä vuonna 2008. Opetushallitus & Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Wallin A. 1999a. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelma. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 6–9.
- Wallin, A. 1999b. Vuorovaikutusta koulussa. Teoksessa Wallin, A. (toim.) Koulukuraattori arkityössään. Koulun sosiaalityön asiantuntijaohjelman lopputyöjulkaisu. Tampere: TYT julkaisusarja A 2/99. 90.